

**TÜRK KOMEDİ FİMLERİNDE ŞİDDETİN
TEMSİLİ**

Mehmet Fatih KARAOĞLAN

**Yüksek Lisans Tezi
Radyo, Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. İrfan HİDİROĞLU
2024
Her Hakkı Saklıdır**

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA ANA BİLİM DALI

Mehmet Fatih KARAOĞLAN

TÜRK KOMEDİ FİLMLERİNDE ŞİDDETİN TEMSİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETCİSİ
Doç. Dr. İrfan HİDİROĞLU

ERZURUM-2024

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “TÜRK KOMEDİ FİLMLERİNDE ŞİDDETİN TEMSİLİ” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

06/06/2024

Aslı ıslak imzalıdır

Mehmet Fatih KARAOĞLAN

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılmaması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. İrfan HİDİROĞLU danışmanlığında, Mehmet Fatih KARAOĞLAN tarafından hazırlanan bu çalışma 06/06/2024 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Radyo, Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. İrfan HİDİROĞLU

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Semra KOTAN

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Sibel MERT

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı ıslak imzalıdır

OF27_V4_03.11.2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYO-PSİKOLOJİK BİR OLGU OLARAK ŞİDDETİN TÜRLERİ VE GÖRSEL SANATLARDAKİ TEMSİLİ

1.1. ŞİDDET VE TÜRLERİ	3
1.1.1. Uygulanma Şekline Göre Şiddet Türleri	4
1.1.1.1. Fiziksel Şiddet	4
1.1.1.1.1. Aletsiz Saldırıları	5
1.1.1.1.2. Aletli Saldırıları	5
1.1.1.2. Duygusal Şiddet.....	6
1.1.1.3. Cinsel Şiddet.....	10
1.1.1.4. Ekonomik Şiddet	10
1.1.1.5. Simgesel Şiddet	11
1.1.1.6. Siber Şiddet	13
1.1.2. Uygulandıkları Ortama Göre Şiddet Çeşitleri	13
1.1.2.1. Aile İçi Şiddet.....	13
1.1.2.1.1. İntihar/Özkıyım.....	14
1.1.2.1.2. Kadınlara Yönelik Şiddet	14
1.1.2.1.3. Çocuklara Yönelik Şiddet/İstismar	15
1.1.2.1.4. Kardeşler Arası Şiddet.....	15
1.1.2.1.5. Flört/Partner Şiddeti.....	16
1.1.2.2. İşyerinde Şiddet	16
1.1.2.2.1. Çalışanlara Yönelik Şiddet (Mobing)	16
1.1.2.2.2. Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet	17

1.1.2.3. Kolektif Şiddet.....	17
1.1.2.3.1. Yaşlılara Yönelik Şiddet.....	18
1.1.2.3.2. Engellilere Yönelik Şiddet.....	18
1.1.2.3.3. Akranlara Yönelik Şiddet (Zorbalık).....	18
1.1.2.3.4. Etnik Gruplara Yönelik Şiddet	19
1.1.2.3.5. Mültecilere Yönelik Şiddet.....	20
1.1.2.3.6. Norm Dışı Cinsel Tutum Veya Davranış Gösteren Bireylere Yönelik Şiddet	21
1.1.2.3.7. Sporda Şiddet.....	22
1.2. SOSYO-PSİKOLOJİK BİR OLGU OLARAK ŞİDDET.....	23
1.2.1. Davranışçılık	26
1.2.2. Engelleme-Saldırganlık Varsayımı	27
1.2.3. İçgüdü.....	31
1.2.4. Toplumsallığın Şiddet Üzerine Etkileri.....	37
1.3. KOMEDİNİN GÖRSEL SANATLARDA TEMSİLİ.....	45
1.4. TÜR OLARAK KOMEDİ.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

2000 SONRASI TÜRK KOMEDİ FİLMLERİNDE ŞİDDETİN TEMSİLİ

2.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI	59
2.2. ARAŞTIRMA SORUNU	59
2.3. ÇALIŞMA MATERYAL VE YÖNTEMİ	60
2.4. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ	61
2.5. ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI	62
2.6. ÇALIŞMANIN EVRENİ	62
2.7. FİLMLERDEKİ KARAKTERLERİN UYGULADIKLARI ŞİDDETİN TEMELİNDEKİ UNSURLAR	62
2.8. 2000 SONRASI TÜRK KOMEDİ FİLMLERİNİN ŞİDDET TURLERİYLE OLAN İLİŞKİSİNİN NİCEL ANALİZİ.....	83
2.8.1. İzlenme Oranları ve Gösterim Tarihleri	83
2.8.2. Uygulama Şekline Göre Şiddet Türlerinin Temsili.....	86
2.8.3. Fiziksel ve Duygusal Şiddetin Temsili.....	89

2.8.4. Uygulandıkları Ortama Göre Şiddetin Temsili	93
2.8.5. Kolektif Şiddetin Temsili	95
2.8.6. Şiddetin Eğitim, Sınıfsal Durum ve Yakınlık Derecesine Göre Temsili	99
2.8.7. Şiddetin Sebeplerinin Temsili	106
SONUÇ.....	109
KAYNAKÇA	118
ÖZGEÇMİŞ.....	125

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK KOMEDİ FİMLERİNDE ŞİDDETİN TEMSİLİ

Mehmet Fatih KARAOĞLAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İrfan HİDİROĞLU

2024, 125 sayfa

Jüri: Doç. Dr. İrfan HİDİROĞLU

Doç. Dr. Semra KOTAN

Dr. Öğr. Üyesi Sibel MERT

Bireyler toplum içinde yaşadıkları sürece insanlığın doğası gereği şiddet o kültürün bir parçası olmuştur. Bu bağlamda kültürel bir olgu olarak düşünüldüğünde şiddetin sunumunu birçok edebi eser, müzik ve resimde olduğu kadar sinemada da görmek mümkündür. Sinema çeşitli ideolojileri insanlara yansıtmaktadır. Şiddet toplum tarafından kabul görmeyen bir olgudur. Sinemada çeşitli ideolojik fikirleri meşru kılınacaksa, bu durum komedi filmlerinde şiddetin estetize edilerek meşrulaştırılmasıyla mümkün kılınmıştır. Böylece sinemada izlenen film komedi filmi dahi olsa sempatik nefret söylemi ve görsel olarak şiddet öğretilmiş, meşrulaştırılmış ve hatta izleyici katarsis olmuştur. Çalışmanın evrenini 2000 yılı sonrasındaki en fazla gişe yapmış 20 komedi Türk filmi oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenen filmlerde içerik analizi ile çözümleme yapılmıştır. Araştırma konusunda amaç; Türkiye’de 2000 yılından sonra çekilen ve en çok gişe yapan 20 Komedi Türk Filmlerinde şiddet çeşitleri ve buna bağlı unsurların olup olmadığının araştırılmasıdır. Şiddetin altında yatan temel unsurların incelenmesi amaçlanmıştır. Seçilen filmlerde uygulama şekline göre şiddetin türleri, uygulandıkları ortama göre şiddetin türleri, şiddeti uygulayan ve uygulanan durumu, şiddetin cinsiyete göre dağılımı, şiddeti uygulayanın geçmişten gelen psikoanalitik bağ olup olmadığı tablolar çıkarılarak nicel verilerden yola çıkarak nitel veriler elde etmek amaçlanmıştır. Bireyler tarafından sinemaya yansıtılan şiddet eğilimlerinin altındaki sebepler ve şiddet uygulama biçimleri tez konusunun amacını oluşturmaktadır. Çalışmada şiddete neden olan unsurların doğuştan genetik olarak mı, çevresel faktörlere bağlı olarak mı veya içgüdülere bağlı olarak mı olduğu irdelenmiştir. Buna bağlı olarak insan komplike bir varlıktır ve uygulamış olduğu şiddetin temelleri içgüdülere, yaşadığı çevre ve içinde bulunduğu kültürün inanç ve sosyo-demografik durumuna bağlı olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca çalışma evrenindeki filmlerin hepsinde fiziksel ve duygusal şiddet unsurları gözlenmiştir. Bu durumuna bağlı olarak şiddete sebep olan ana unsurlar eğitimsizlik, ekonomik sebepler ve intikam/cezalandırma olduğu tespit edilmiştir. Şiddet genel anlamda alt sınıftan alt sınıfa ve yakınlarına uygulandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Şiddet Türleri, Şiddet Sebepleri, Gülme, Komedi Filmleri

ABSTRACT**MASTER THESIS****REPRESENTATION OF VIOLENCE IN TURKISH COMEDY MOVIES****Mehmet Fatih KARAOĞLAN****Advisor: Assoc. Prof. Dr. İrfan HİDİROĞLU****2024, 125 sayfa****Jüri: Assoc. Prof. Dr. İrfan HİDİROĞLU****Assoc. Prof. Dr. Semra KOTAN****Assist. Prof. Dr. Sibel MERT**

The phenomenon of violence has been evident since human existence. As long as individuals live in society, violence has been a part of that culture due to the nature of humanity. In this context, when considered as a cultural phenomenon, it is possible to see the presentation of violence in many literary works, music and paintings, as well as in cinema. Cinema reflects a certain ideology to people. Even if violence is not accepted by people, if it is to be legitimizing violence by aestheticizing it. Thus, even if the movie watched in the cinema is a comedy, sympathetic hate speech and visual violence are taught, legitimized and even catharsis the audience. The aim of the research is; the aim is to investigate whether there are types of violence of related elements in the highest-grossing Comedy Turkish Movies shot in Turkey after 2000. It is aimed to examine the basic elements underlying violence. In addition, it was aimed to obtain qualitative data based on quantitative data by drawing tables on the types of violence according to the method of application in the selected films, the types of violence according to the environment in which they are applied, the perpetrator of violence and the situation in which it is applied, the distribution of violence according to gender. Whether the perpetrator of violence has a psychoanalytic bond from the past. The reasons behind the violence tendencies reflected in the cinema by individuals and the ways they apply violence constitute the purpose of the thesis topic.

In the study, it was examined whether the factors that cause violence are innate genetically, due to environmental factors or instincts. Analyses were made accordingly. Accordingly, human beings are complex beings and it has been revealed that the basis of the violence they use depends on instincts, the environment they live in and the beliefs and socio-demographic conditions of the culture they live in. In addition, elements of physical and emotional violence were observed in all of the films in the study population. Depending on this situation, it has been determined that the main factors causing violence are lack of education, economic reasons and revenge/punishment. It has been observed that violence is generally applied by the lower class to the lower class and their relatives.

Keywords: Violence, Types of Violence, Reasons for Violence, Laugh, Comedy Movies

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
AVM	: Alış-veriş merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
DMS-5	: Tanı ölçütleri başvuru el kitabı
Hz.	: Hazreti
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
LGBT	: Lezbiyen, gay, biseksüel, travesti
MÖ	: Milattan önce
TDK	: Türk Dil Kurumu
TV	: Televizyon
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
Vb	: Ve benzeri

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Çalışma Evrenine Ait Filmlerin İzlenme Sayılarına Tablo.....	83
Tablo 2.2. Çalışma Evreninde Uygulama Şekline Göre Belirlenen Şiddet Türleri	86
Tablo 2.3. Çalışma Evrenindeki İncelenen Fiziksel Şiddetin Alt Türlerine Ait Tablo ..	89
Tablo 2.4. Çalışma Evreninde İncelenen Duygusal Şiddetin Alt Türlerine Ait Tablo...	90
Tablo 2.5. Çalışma Evreninde İncelenen Uygulandıkları Ortama Göre Şiddet Türlerine Ait Tablo.....	93
Tablo 2.6. Çalışma Evreninde İncelenen Kolektif Şiddetin Alt Türlerine Ait Tablo.....	95
Tablo 2.7. Şiddeti Uygulayan İle Şiddete Maruz Kalan Arasındaki Sınıfsal İlişki.....	99
Tablo 2.8. Şiddeti Uygulayan İle Şiddete Maruz Kalan Arasındaki Eğitim İlişkisi	100
Tablo 2.9. Şiddeti Uygulayan İle Uygulanan Arası İlişki	103
Tablo 2.10. Çalışma Evrenindeki Filmlerde Bireylerin Uyguladığı Şiddetin Sebeplerine Ait Tablo.....	106

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Şiddet Türleri.....	4
Şekil 1.2. İletişim Süreci.....	5

ÖNSÖZ

Şiddet insanların toplum içinde yaşamaya başladığı andan beri kendini gösteren bir olgudur. Bu durum iki taraftan birinin istemediği bir hal karşısında çeşitli yollarla kendini göstermektedir. Sinema toplumsal yaşanmışlıkları yansıtan bir kitle iletişim aracıdır. Toplumsal yaşanmışlıklar edebi eserler, resim ve müzik gibi araçlarla anlatılmasının yanında sinema yoluyla da anlatılmaktadır.

Şiddet ve unsurlarının 2000 yılından sonra Türkiye’de en çok gösterilen Komedi Türk filmlerinde olup olmadığı, eğer varsa şiddetin sinema yoluyla estetize edilmesi önemli bir durumdur. Böylece birey çeşitli ideolojilere ait sempatik nefret söylemini sinema yoluyla öğrenip pekiştirmiş olmaktadır. Ayrıca bireyin şiddet eylemini gerçekleştirmesinin temelinde yatan nedenler psiko-sosyal bir olgu olarak ele almak çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu tezin hazırlanmasında bana emeğini esirgemeyen, telefonumu gün ve saat fark etmeksizin açan, bilgi ve birikimleriyle bana ışık tutan, odasına her gittiğimde beni sabırlı, güler yüzle dinleyen ve yanımda olduğunu daima gösteren, tezin her aşamasında bana doğru eleştiriler ve yönlendirmeleriyle yardımcı olan çok kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. İrfan Hıdıroğlu’na sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca Yüksek Lisans süreci boyunca yanına her gittiğimde bana yardımcı olan Doç. Dr. Semra Kotan’a çok teşekkür ederim. Tez sürecinde yanımda olan anneme, babama, abilerime teşekkür ederim. Hem yüksek lisans döneminde hem de lisans döneminde desteğiyle sürekli yanımda olan, evde birçok fedakarlık yapan, hayat arkadaşım, sevgili eşim Doç. Dr. Esen Sezen KARAOĞLAN’a, bu süreç zarfında zaman zaman ihmal ettiğim, en büyük servetim, hayatımın anlamları olan çocuklarım Mustafa Can ve Deniz KARAOĞLAN’ a varlıkları ve destekleri için sonsuz teşekkür ederim.

Erzurum 2024

Mehmet Fatih KARAOĞLAN

GİRİŞ

Şiddet, insanlığın ilk var olduğu günden beri kendini gösteren bir olgudur. Şiddet, tarih boyunca devamlı değişim ve dönüşümlerle her zamanda ve her toplumda değişik şekillerde kendini göstermiştir. Şiddete verilen anlam kültür ve topluma göre farklılık göstermektedir.

Şiddet uygulama eylemi; fiziksel-psikolojik acı çektirme, kaba kuvvet, vurma ya da yaralama, zorlama, işkence ve zorlama olarak tanımlanmaktadır (Ünsal,1996: 29). Şiddet Türk Dil Kurumuna göre zıt görüşte olanlara kaba kuvvet uygulamaktır. Dünya Sağlık Örgütü şiddeti, “Kendine, diğer bireye veya bir grup ya da topluluğa karşı kasıtlı olarak, tehdit veya fiilen yaralama, ölüm, psikolojik zarar verme, engelleme veya yoksun bırakma ile sonuçlanan fiziksel güç kullanılması” olarak tanımlamıştır (<https://www.who.int,4>).

Şiddetin toplum ve kültüre göre anlamlandırmalarının farklı olmasının yanında çeşit olarak da çok farklı şekilde türlere sahiptir. Bu bağlamda düşünüldüğünde bireyin karşısındakine istediğini yaptırmak için sadece fiziksel güç veya üstünlük kurmasına gerek yoktur. Bazen öyle bir söz söyler ve karşısındakini tahakküm altına almış olur. Yada karşısındakine ait özel resimleri elinde tutan biri bunları sanal ortam üzerinden ifşa etmekle tehdit edip istediklerini elde edebilir.

Çevremizi incelediğimizde trafikte, sınıfta, hastanede, markette, statıda, sinemada... kısaca hayatımızın her alanına ait eylemlerde şiddet ve şiddet unsurlarını görmemiz mümkündür.

İnsan çok yönlü karmaşık yapıya sahip bir varlıktır. Onu incelerken yapmış olduğu eylemleri belli bir kalıba sokmak mümkün değildir. Ancak insanın belli uyaranlara belli tepkiler verdiği kaçınılmazdır. Fromm’a göre birey belli bir yaşa ulaştıktan sonra hayatı anlama ve anlamlandırma çabası içine girmektedir. Bireyin neden şiddet eğiliminde olduğu için yapılan araştırmalarda insanı biraz tanımak gerekir. Fromm, insanı birçok olanaktan yoksun bırakır ve köleleştirmeye çalışırsanız, bireyin yaşamı ciddi manada sıkıcıysa şiddet eğilimi artacağını söyler (Fromm, 1995: 74-75).

Şiddetin tarihi bir olgu olması ve hayatımızın her alanında karşımıza çıkmasının yanında resim, müzik, edebi eserler gibi birçok dalda temsili söz konusudur. Şiddetin

temsillerinden biride sinemadır. Birey gündelik hayatın monotonluğundan sıkılmış, stresten uzaklaşmak ve biraz gülüp eğlenmek için sinemada komedi filmi izlemeye gidebilir. Ancak film komedi filmi olmasına rağmen sempatik nefret söylemine ait unsurları görmesi mümkündür. Bu bağlamda düşünüldüğünde sinema toplumsal yaşamışlıkların izlerini taşıyan bir kitle iletişim aracıdır ve komedi filmleri toplumsal yaşamışlıkları yansıtmaktadır. Çalışmada 2000 yılından sonra çekilen ve en fazla izlenen 20 Türk komedi filminde şiddet ve şiddet unsurlarının olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır. İnsan çok komplike bir varlıktır ve onun sergilemiş olduğu şiddetin temellerindeki sebepleri tek bir teoriyle izah etmek mümkün değildir. Bu bağlamda psiko-sosyal bir olgu olarak bireyin sergilemiş olduğu şiddetin temellerinde davranışçılık, engelleme-saldırganlık, içgüdüler ve bireyin içinde bulunduğu toplumun siyasi, ekonomik ve kültürel durumları etken olmaktadır.

Tezin birinci bölümde şiddet ve türleri anlatılmıştır. Yine birinci bölümde bireyin toplum içinde sergilemiş olduğu şiddetin temelindeki nedenlerin psiko-sosyal bir olgu olarak incelemesi yapılmıştır. Bireyin sergilemiş olduğu şiddete ait davranışların temelindeki sebepler teorilerle anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise “2000 Sonrası Türk Komedi Filmlerinde Şiddetin Temsili” başlığı altında çalışmanın amacı ve önemi, yöntemi, varsayımları hakkında bilgilendirmelerde bulunulmuştur. Yine bu bağlamda 2000 sonrası Türk Komedi filmlerinde şiddet olgusunun temsiline ilişkin elde edilen bulguların değerlendirmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

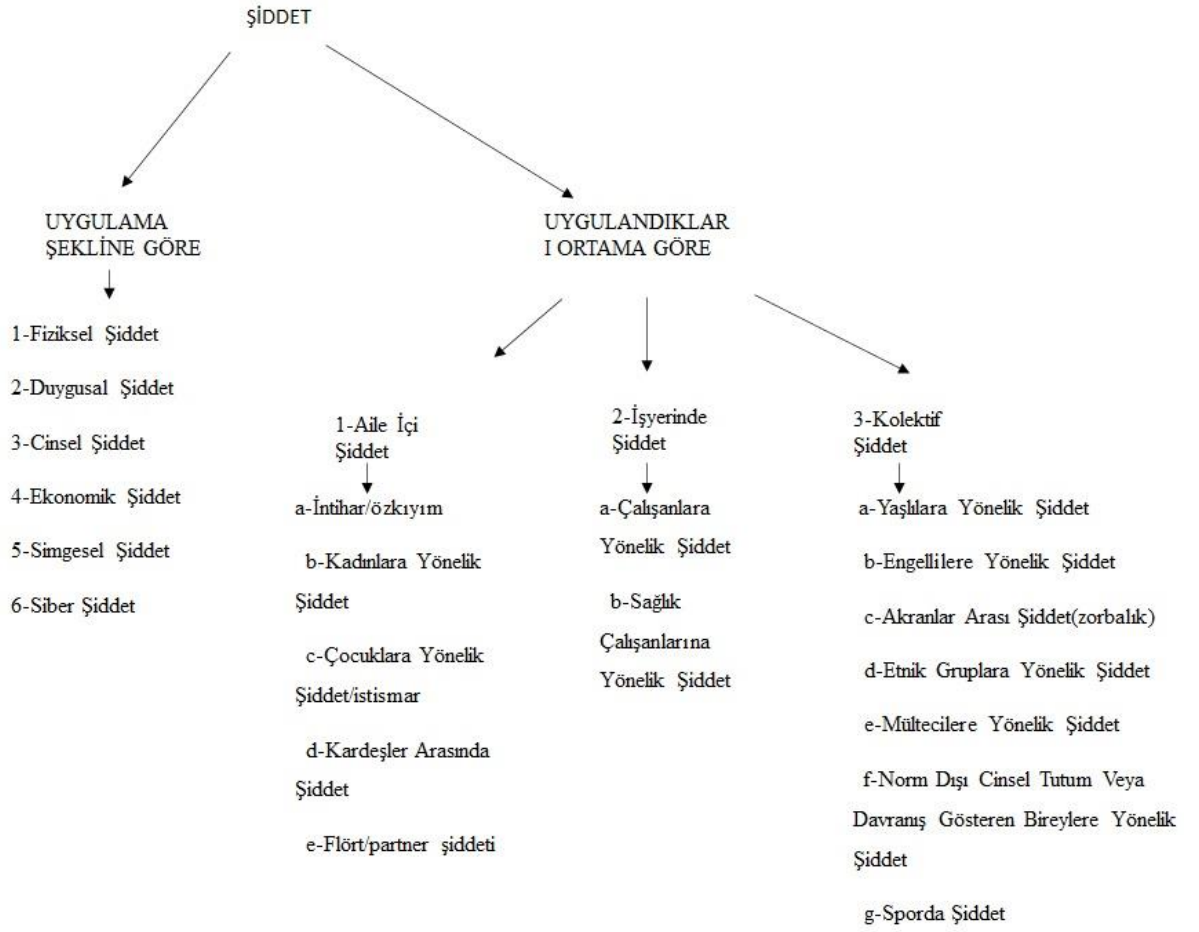
SOSYO-PSİKOLOJİK BİR OLGU OLARAK ŞİDDETİN TÜRLERİ VE GÖRSEL SANATLARDAKİ TEMSİLİ

Bu bölümde şiddet ve türleri, bireyin sosyo-psikolojik bir olgu olarak şiddet uygulamasının altındaki nedenler, gülme eylemi, görsel sanatlarda gülme, tür olarak komedinin süreci anlatılmıştır.

1.1. ŞİDDET VE TÜRLERİ

İnsanlık var olduğundan bu yana şiddet günümüze kadar gelen bir olgudur. Şiddet sadece başka bir insana değil aynı zamanda başka canlılara ya da cansız nesnelere karşı uygulanabilmektedir. Genel olarak şiddet karşısındaki bireylere karşı daha yaygın olarak uygulanmaktadır. Şiddet Türk Dil Kurumuna göre zıt görüşte olanlara kaba kuvvet uygulamaktır. Şiddet, bireye istemediği bir davranışı güç ve baskı uygulayarak yapmak ya da yaptırmaktır. Şiddet uygulama eylemi; fiziksel-psikolojik acı çektirme, kaba kuvvet, vurma ya da yaralama, zorlama, işkence ve zorlama olarak tanımlanmaktadır (Ünsal,1996: 29). Şiddet sözcüğünün kökenine gidildiğinde eski Yunanca ve Latince “bia” ve “vis” sözcüklerinin bedensel güç ve bu gücü kullanma anlamına geldiğidir (Ünsal, 1996: 30).

Şiddet, iki ya da daha çok tarafın bulunduğu bir ortamda bir tarafın güç kullanarak diğer taraflara dilediğini yaptırmasıdır. Şiddeti iki başlık altında incelemek mümkündür (<http://www.sdplatform.com/Dergi/1382/Siddet-turleri-ve-uygulandiklari-ortamlara-gore-cesitleri.aspx>);

Şekil 1.1. Şiddet Türleri

1.1.1. Uygulanma Şekline Göre Şiddet Türleri

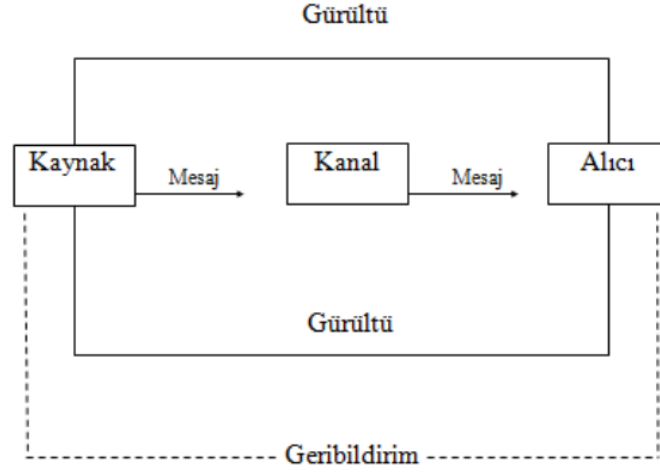
1.1.1.1. Fiziksel Şiddet

Bireyin canına veya malına zarar vermeyi amaçlamaktır. Fiziksel şiddet uygulanırken bir araç kullanılabildiği gibi araçsızda olabilir. Fiziksel şiddet uygulama şekline göre iki gruba ayırabiliriz (Polat, 2016: 25).

Fiziksel şiddet beyazperde de en çok görülen şiddet türlerinden biridir. Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi bireyin kendini ifade edemediği durumlarda en kolay başvurabileceği çözüm yollarından biridir. Bunu şöyle açıklayabiliriz, bir kişi kendini anlatırken kendi bilgi ve kelime dağarcığı kadar karşıya kendini ifade eder. İletişimin diğer bir kuralı ise siz ne kadar bilgili ve anlatan taraf olsanız da karşı taraf da kendi bilgi ve kelime dağarcığı kadarını anlar. Sonuçta iletişimsizlik anında, kendini ifade

edemediğinizde ya da karşıdaki tarafından anlaşılmadığınızda birey doğal olarak sinirlenip fiziksel şiddete başvurabilir. Bu aslında en kolay yoldur diyebiliriz.

İletişim sürecini kısaca şemayla hatırlayacak olursak (Gönen, 2015: 7);

Şekil 1.2. İletişim Süreci

Burada aslında vurgu yapılan durum kaynak veya alıcı kaynaklı iletişimsizliktir. Kaynaktan kaynaklı kendini ifade edememe durumu ile alıcının karşı tarafı anlamaması, yani kod açamaması durumu önemlidir.

Söylenenlere örnek olarak; bir çocuğa annesi evi dağıtmadan oyun oynamasını söylese de çocuk evi dağıtarak oynadığında ortada bir iletişimsizlik ya da karşıdaki birey tarafından keyfi yapılmama eylemi söz konusudur. Sonuçta anne en kolay yol olan fiziksel şiddete başvurabilir. Bu fiziksel şiddet bazen aletli saldırı olarak terlik atma şeklinde kendini gösterebilir.

1.1.1.1.1. Aletsiz Saldırıları

Birey şiddet uygularken bir alet kullanmadan şiddet uygulamaktadır. Bu tür şiddete örnekler çimdikleme, tokat veya tekme atma, yumruk atma, itip-kakma.

1.1.1.1.2. Aletli Saldırıları

Birey uyguladığı şiddet bir alet aracılığı ile uygulamaktadır. Bu aletler genel olarak ev eşyaları, sıcak su ya da yemek, kemer örnek verilebilir.

Fiziksel şiddet en fazla gözlemlenen şiddet türüdür. 2013 yılında yapılan araştırmada bir yıl içinde 1.28 milyon insan fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Fiziksel şiddet sonucunda vücudun çeşitli bölgelerinde yaralanmalar ve hatta ölüm gözlemlenmektedir.

1.1.1.2. Duygusal Şiddet

Fiziksel şiddetin aksine bir temas söz konusu değildir. Karşıdaki bireyi itibarsızlaştırma, aşağılama ya da o bireyi korkutmaya yönelik sözlü veya hareketle yapılan eylemlerdir. Duygusal şiddet istismar, sözel şiddet, psikolojik şiddet kelimeleri ile eş anlama gelmektedir. Duygusal şiddete örnek olarak, hakaret etmek, küfür etmek, hareket çekmek, küçük düşürecek söz ve davranışlarda bulunmak gösterilebilir.

Duygusal şiddetin altında yatan bireyin geçmişte yaşamış olduğu psikolojik tahribatlar yatmaktadır. Bu konuya ileride değinilecek ancak bireyler karşı tarafa uygulamış olduğu şiddetin temelinde bireyin kendi içinde bulunduğu kültürle alakalı geçmiş yaşanmışlıklar ve genetik faktörlerin her ikisi de etkili olduğu söylenebilir.

Duygusal şiddet, tek başına görüldüğü gibi diğer şiddet tipleriyle beraber gözlemlenmesi ve somut verilerin rastlanmamasıyla diğer şiddet türlerinden ayrılmaktadır (Polat, 2016: 31). Duygusal şiddet daha çok yaşlılar, kadın ve çocuklarda gözlenmektedir.

Polat'a göre bireyin toplum içinde duygusal şiddete maruz kalma sebepleri şunlardır (Polat, 2016: 32);

a-Reddetme (Rejection)

Yetişkin ya da çocuk olan bir kişinin kendi kendine ayakta duramadığı durumlarda yardım edilmemesi, kişinin tam bir özgür bir birey gibi davranmak yerine onu hiçe sayma durumuyla kendini gösterir. Kısaca kişinin yok sayılması durumudur. Hatta bu durumun biraz daha ileri gitmiş hali karşı tarafın olumlu yönlerini ön plana çıkararak onu onurlandırmak yerine en küçük hatayı yüzüne vurmak gösterilebilir.

Bu duruma örnek olarak bir babanın evde çocuğunu dışlama davranışları örnek olarak gösterilebilir. Bir baba çocuğunun herhangi bir sınavda çalışarak yüksek not almasında onu tebrik edip çocuğunun çalıştığında neleri başarabildiğini söylemek yerine

bu duruma sessiz kalıp, evde oyun oynayan çocuğunun bir şeyleri dökmesine hemen tepki vermesi gösterilebilir. Bu durumda çocuk herhangi bir olayda günah keçisi ilan edilmiş olur. Aynı durum iş yerindeki patronun başarılı elemanına tepki vermezken en küçük bir hatayı başına kakmak örnek olarak verilebilir. Patronun elemana yardımcı olmak, şefkat göstermek yerine hataları karşı tarafın yüzüne vurması reddetmeye örnek olarak gösterilebilir

Aslında birey filmlerde ya da normal yaşamda reddetmeyi direk uygulamamaktadır. Sonuçta bunu bir şekilde görmüş olması gerekmektedir. Bu durumda geçmiş yaşanmışlıkların çok büyük önemi vardır. Bir baba çocuğuna nasıl davranıyorsa bu durum geçmişte babasından ya da baba konumundaki kişiden öyle gördüğü için olması muhtemeldir. Çünkü insanlardaki bilinçaltı oluşumunda öncelikle bilincin oluşması önemlidir. Bu durum “güneş olmadan gölge oluşmaz” sözüyle izah edilebilir. Sonuçta bilinç oluşmalı ki bireyde sonraki süreçte bilinçaltı oluşabilsin.

b- Tek Başına Bırakmak (İsolating)

Bireyin partneri olduğu kişiyi ya da çocuğunu toplumsal ilişkilerden ya da kendinden uzak tutmasıdır. Böyle bir durumda çocuk yada partner kendini yalnız hissetmektedir. Buna örnek bir bireyin çocuğunun arkadaşının doğum günü partisine çocuğunu göndermemek gösterilebilir. Başka bir örnek ise bir kişinin eşinin arkadaşlarıyla yapacağı güne göndermemek gösterilebilir.

Bu duruma şöyle bir açıklama getirmekte gerekir; birey ebeveyninde gördüklerini ilerleyen süreçte çoğu zaman uygulamaktadır. Bu durum filmlere de yansımaktadır.

c- Yıldırma (Terorizng)

Bireyin karşısındakini ya da çocuğunu çeşitli fiziksel ya da sözel hamlelerle gözdağı vermesi veya korkutmasıyla beraber karşıdaki bireyin korkacağı bir ortamın oluşmasıdır. Bu duruma örnek bir şirkette patronun elemanına bir işi bitirmemesi halinde elemanı işten atmakla ya da maaşından para kesmekle tehdit etmesi gösterilebilir yada bir babanın çocuğundan istediği bir görevi yerine getirmezse onu evden çıkamamakla tehdit edebilir.

d- Suça yöneltme (Corrupting)

Bireyin anti sosyal tutuma yönlendirilmesi ya da teşvik edilmesidir. Bu durumda bireyin davranışlarının oluşmasında aile ve sosyal çevrenin çok büyük bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bireye kötü örnekler olunması ve toplum tarafından kötü örnek olunmasıdır. Bu durumda birey anti sosyal olduğundan doğrunun ne olduğunu bilemeyecek ve sosyal öğrenme kuramına göre görmüş olduğu kötü örnek davranış ve tutumları ilerde sergileyecektir. Burada ailenin çok büyük önemi vardır. Küçüklükte edinilmiş davranışlar ilerde bireyin karakterini oluşturmaktadır. Bu duruma örnek olarak köyde toplumdan uzak anti sosyal bir aile düşünelim. Ailedeki anne ve baba karakteri kötü olsun. Çocuk anne ve babasından ne görürse ilerde etrafına gördüklerini sergileyecektir.

Aslında bu durumu açıklayan başka bir teori ise Platon'un Mağara alegorisidir¹. Bu teoriye göre birey izole edildiğinde tamda kendine gösterilenler kadar bilgi sahibi olacaktır. Ancak o mağaradan çıkma yani aile ve sosyal çevrenin değişmesi sayesinde ufku genişleyecek ve doğruları kıyaslamaya olanak bulacaktır. Sinemadaki halka sunulan gerçeklik aslında üst akıl tarafından inşa edilmiş sanal gerçekliktir. Dolayısıyla insanlar aslında mağara alegorisinde olduğu gibi kendine gündelik hayatta sinemada izletilenler ile şiddetin estetize edilmesi veya meşrulaştırılması normal karşılanmış olacaktır.

e- Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme (Denying Emotional Responsiveness)

Duygusal tepki vermeyi reddetmenin temelinde bireyin sağlıklı bir şekilde sosyal ve duygusal ilerleme gösterilecek cevap yada tepkilerin verilememesi yatmaktadır. Bu durumun temelinde ebeveynin duygusal olarak güven verememesi, çocuğun yada partnerin kendini duygusal olarak kendini ifade edememesi yada duygusal farkındalık noksanlığı yatmaktadır. Bu durumun oluşmasında yine aile ve bireyin izolasyonu yatmaktadır. Bu duruma örnek olarak çocuğun kendini ifade edememesine bağlı olarak

¹ Platon'un Mağara Alegorisinde, bazı insanlar karanlık bir mağaraya kapatılmış ve başlarını sağa sola bile çevirememektedirler. Bu mağarada bireylere ışık ortamında karşılıklı yansıtılanları gerçek zannetmektedir. Ancak içlerinden biri bu mağaradan kaçmayı başarır ve asıl gerçekliğin kendilerine yansıtılanlar değil de doğada gerçeklerini gördüklerinin olduğunu anlamıştır. Bu kişi mağaraya geri dönerek oradaki arkadaşlarına gördüklerinin gerçek olmadığını anlatsa da kimse ona inanmamaktadır. Burada mağara aslında bireyin içinde bulunduğu toplumu ifade etmektedir. Zincirler o bireyin içinde bulunduğu kuralları ifade etmektedir. Zincirli bireylerin görmüş olduğu yansımalar o toplumun kabul ettiği doğrulardır diyebiliriz. Zincirini kıran birey Platon'un idea dünyasındaki gerçek doğruyu veya idea dünyasındaki gerçek olanları görmüş olur (Demir& Amberpınar, 2020:224).

korktuğu veya sevmediği bir duruma bağlı babasının çocuğa ne söylerse söylesin tepki vermemesi gösterilebilir. Çünkü çocuk kendini ifade edemediği için babasının kendini anlamadığını düşünecektir (Polat, 2016: 32).

Bu duruma başka bir örnek ise “Eşkîya” filminden verilebilir. Eşkîya isimli şahıs hapse düşmüş ve 35 yıl sonra geri köyüne döndüğünde çocukluk arkadaşı Berfo eşkıyanın biricik aşkı Keje’yi de yanına alarak kaçmıştır. İstanbul’da eşkıya Keje ile karşılaştığında “benimle de konuşmayacak mısın Keje?” sorusunu sorar. Aslında bu durumda Keje zorla kaçırıldığı için kimseyle konuşmama yemini etmiştir ve Berfo tarafından kimseyle iletişim kurmaması yani izolasyonu sağlanmıştır. Burada Keje kendini ifade edemediği veya karşı tarafa kendini anlatamadığı için duygusal olarak tepki vermeyi reddetmiş ve kimseyle konuşmamıştır.

f- Aşağılama (Degradation)

Bireyin karşısındaki kişi veya çocukta yetersizlik hissi oluşturacak, küçük düşmesine sebep olacak, onurunu zedeleyici davranışları sistemli olarak uygulanmasıdır. Bu durumun tipik örneği aynı kız seven iki kişiden birinin diğerine hakaret ederek diğerini sevdiği kız karşısında küçük düşürmesi verilebilir. Bu durumda aşağılanan kenara çekilmek zorunda kalacaktır. Aşağılama genelde çıkar çatışmasından kaynaklı olabileceği gibi geçmişten kaynaklı hesaplaşma içinde kullanılır (Polat, 2016: 32).

Örneğin “sütkardeşler” filmindeki meşhur bir sahne olan;

“Seni hiç sevmezdim süt oğlan. Babanı da sevmezdim, sümüklünün tekiydi” cümlesi verilebilir.

g- Kendi Çıkarına Kullanma (Exploiting)

Bireyin kendi menfaati uğruna karşısındaki bireyi kullanmasıdır. Kendi çıkarına kullanmaya en güzel örneklerden biri problemlili evliliklerde çiftlerden biri çocuğu evlilikte güvence olarak kullanmasıdır. Başka örnek olarak bireyin istemediği bir sır yada belgesinin başka bir kişinin elinde olması gösterilebilir. Bu durumu elinde bulunduran kişi karşı tarafa baskı yapar (Polat, 2016: 32).

Bunu birçok filmde görmekteyiz. İki kişiden biri elindeki gizli bilgiyi her zaman koz olarak kullanmıştır. Bu durumda her zaman istediğini yaptırma yoluna gitmiştir. Bu karşı tarafa fiziksel bir güç kullanmadan uygulanan duygusal bir baskı metodudur.

h- Vaktinden Önce Yetişkin Rol Verme (Adultifying)

Karşısındaki bireyden yapamayacağı yada başaramayacağı şeylerin beklentisine girilmesi durumudur. Bu durumun gerçekleşebilmesi için karşı tarafın baskı altına alınması halidir. Bazen bu durumlar kendi yaş gelişimine elverişsiz sorumluluk yüklemek gösterilebilir (Polat, 2016: 32).

Bu duruma örnek olarak küçük bir çocuktan okumak yerine eve para getirmesi için çeşitli işlerde çalıştırılması gösterilebilir. Hatta çocuk çalışmayı kabul etmezse durum duygusal şiddetin yanında fiziksel şiddette uygulanabilmektedir.

1.1.1.3. Cinsel Şiddet

Bir bireyin karşısındaki başka bir kişiye tahrip edici cinsel tutum sergilediği şiddet türünü içerir. Bu şiddet türünde karşıdaki kişiye temas ederek yada etmeden sergilenebilir. Mesela karşıdakine tecavüz etmek temas ederek cinsel şiddete girerken röntgencilik veya teşhircilik ise temas etmeden cinsel şiddete örnek olarak gösterilebilir. Cinsel şiddetin tahribatı çok büyük yıkımlara hatta intiharlara sebep olabilmektedir. Bazen cinsel ilişkiye tanık olmak da cinsel şiddete örnek olarak gösterilebilmektedir.

Dünya sağlık örgütünün yaptığı araştırmaya göre her üç kadından biri fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmaktadır (<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>). Bu şiddeti uygulayanların şiddet uygulama sebeplerinde sosyal çevre, psikolojik nedenler, biyolojik nedenlerden kaynaklanmaktadır. (Kendinin biyolojik yetersiz veya tatminsiz olması gibi...)

Bu durum kadında fiziksel problemlere, kötü maddeleri kullanmaya başlamasına ve en sonunda depresyona götürebilmektedir (Polat, 2016:19).

1.1.1.4. Ekonomik Şiddet

Toplumda sefalet arttıkça ekonomik şiddet de artmaktadır. Nasıl ki insanlığın ilk dönemlerinde kölelik yoktu, herkes özgürdü ancak bir süre sonra yetersiz kaynaklar ve toprak kavgası yenenlerin soylu olup üstünlük kurarken yenilenlerin köle olduğu bir toplumu ortaya koymaktadır. Aynı durum günümüzde görmek mümkündür. Genelde güçlü olanın uyguladığı ve yaşlılarda, engellilerde, çocuk ve kadınlara uygulanmaktadır.

Ekonomik şiddeti iki türlü görmek mümkündür.

a- Çalıştırılan birey köle gibidir ve kazancı elinden alınır.

b- Birey çalıştırılmaz adete bir çöplük muamelesi görür ve destek olunmaz.

Kadın ve çocuklarda yaygın görülen ekonomik şiddet, bireyin ya çalışmasına izin verilmez yada çalıştığı elinden alınır. Her iki durumda da birey itibarsızlaştırılmış birer köle konumundadır (Polat 2016: 33).

1.1.1.5. Simgesel Şiddet

Medyaya ait araçlar vasıtasıyla izlenen şiddet toplumu oluşturan bireylerin tutumlarını ve buna bağlı olarak toplumun kültürel organigini etkilemektedir. Aslında bu durum Gerbner'in "Ekme Kuramı" ile açıklanabilir. Bu kurama göre medya araçları egemene hizmet eder ve kültürde mevcut olan egemen tutumları ekmektedir. Medyanın kendine ait bir dili vardır. Bu dille kodlanmış mesajlar içermektedir. Birey medya araçlarını (özellikle TV) uzun süreli izlediğinde bireyin tutumlarına etkisinin olduğu ve bunu ekme yöntemiyle açıklandığı anlatılmaktadır. Burada medya araçlarına ne kadar çok maruz kalınırsa kişideki tutumlar o kadar çok etkilenmektedir (Yaylagül:2018: 73-77). Şiddet temalı film ve oyunlara ne kadar çok maruz kalınırsa bireydeki saldırgan hareketlerin gözlenmesi artmaktadır. Bu duruma en güzel örneklerden biri "Kurtlar Vadisi" dizisi verilebilir. Bu dizinin izlenme oranına bağlı olarak toplumda "Polat Alemdar" tiplerini arttırmıştır diyebiliriz.

Aynı durumu Hugo Munsterberg sinemada soyutlanma üzerine değinmiştir. Munsterberg Gestalt Psikolojisinden² bahsederken, zihnin evrelerini zihnin tamamlayıcı özelliğinden ifade etmiştir. Burada sinemada karanlıkta büyük bir perde de filmin izlenmesi ile bir soyutlamanın olduğuna vurgu yapar. Şiddet ve cinsel içerikli filmlerin toplumda ciddi problemlerin doğuracağına parmak basmıştır. Bu duruma bağlı sinema insanlarda şiddet eğilimini artırır (Andrew, 2018: 61-81).

² Gestalt psikolojisi ile parça- bütün arasındaki ilişkinin zemin-ortam arasındaki ilişkiye benzeten Munsterberg, kişinin psikolojisine bağlı olarak zemin ortam ilişkisini düzenlediğini ve zihnin tamamlayıcı özelliklerinin olduğuna vurgu yapmıştır. Zihnin belirli aşamalarının olduğunu ve bu aşamalara bağlı olarak bireyin öğrenmesinde kolaylaşmaların olduğunu ifade etmektedir (Andrew, 2018: 66).

Munsterberg toplumdaki bireylerin bir şeyleri öğrenmesi, eğlenmeleri için sonsuz bir arzu ve taleplerinden dolayı sinemanın var olduğunu anlatır. Burada şu durum ön plana çıkmaktadır: İnsanlar üzerinde şiddet aslında olumsuz bir etkenken, sinema aracılığıyla kendi diliyle kodlanan filmlerde şiddetin meşrulaştırılması söz konusudur. Başka bir deyişle bireylerin sinema aracılığıyla cinsellik ve şiddete eğilimi artabilir. Sinemada soyutlama ile insanlar karanlık ortamda zihinleri perdeye yoğunlaşmış olarak katarsise uğrar. Burada sinemada hangi mesaj seyirciye empoze edilirse onları absorbe etmiş olur.

Sinema hem görsel hem de işitsel bir kitle iletişim aracıdır. Simgesel ve sözlü içerikler sinemanın kendi dilinde kodlanmıştır. Sözlü içerikler tespit edilirken simgesel olan üzerinde durulması gerekir.

Bourdieu'ye göre toplum içinde iki sınıfın var olduğu bir ortamı ifade eder. Toplumda olunmasını istediği belirleyenler ve bu durumdan etkilenenler bulunmaktadır. Durumu belirleyenler aynı zamanda eyleyicidir. Eyleyicilerin kurmuş olduğu bu tahakküm algı gruplarında etki etmektedir. Bu duruma bağlı toplumda oluşturulan baskı araçları aracılığıyla algı grupları istenilen empoze edilmiş olur. Simgesel şiddeti; Bourdieu “*şiddetin görünmez ve kibar formu*” olarak ifade eder. Algı grupları sinema ya da başka bir kitle iletişim aracıyla baskı altında tutulur. Burada birey hayranlık ve sevgi ile sömürülürler. Şiddet unsurları kodlu sözcükler halinde yerleştirilmiş olabilir. Sonuçta sinema kendi dilini simgelerle kurmaktadır ve simgesel şiddet bu durumda önemli bir yer tutar (Özsöz, 2014: 293).

Bourdieu hükmedenin hükmedilene uyguladığı şiddetten bahseder. Burada kitle iletişim araçları önemli bir yer tutmaktadır. Sinema kendi diliyle simgesel olarak bilinç altına etki ederek izleyicide bir tahakküm kurar. Hükmeden devlet, kurumlar, kişiler olabilir. Hükmedilenler ise halk, çalışanlar, hayvanlar ve doğa olabilir.

Bourdieu'nin teorisine göre eyleyicilerin kurduğu tahakküm bir anlamda Althusser'in yeniden üretim sürecinde egemen konumdaki üst akılın mevcut düzenin alttaki sınıfa ya da halka uygulamış olduğu tahakkümden ile aynı mantıkla hareket eder. Althusser devletin baskı ve ideolojik baskı aygıtlarından bahseder. Aslında baskı aygıtlarının en önemlilerinden biri medya ve sinemadır. Burada hükmedenlerin karşısındakilere kurmak istedikleri tahakküm medya veya sinema aracılığıyla olmaktadır

(Abdulahkimoğulları, 2019:30). Burada sinema kendine özgü bir dil kullanır ve bu dil ile sempatik yollarla karşıya istenilen ideoloji empoze edilmiş olur. Sonuçta şiddetin estetize edilerek meşrulaştırılması söz konusudur.

1.1.1.6. Siber Şiddet

Zaman geçtikçe teknoloji ilerlemekte ve insanların iletişime geçtikleri teknolojilerde değişip gelişmektedir. Son zamanlardaki iletişim teknolojilerinin gelişmesi bütün platformların tek bir küçük cihaz olan akıllı telefonlarda kullanılır olmasının birçok avantajları olduğu kadar zararları da olmaktadır. Birey sosyal medya dediğimiz mecralarda (instagram, twitter, facebook, linkedin...) iletişime geçmekte tanımadıklarıyla tanışabilmektedir. Bireyler teknolojinin birçok özelliğinden yararlanırken bazı problemler de gözlenebilmektedir. Kişilerin sosyal medya mecralarında video ya da fotoğraf kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan suça meyilli şiddet türüdür. Siber şiddet tek video ve fotoğrafla yapılmaz aynı zamanda taciz, rahatsızlık verecek, iftira atmaya yönelik mesajlarla da yapılabilmektedir (Polat: 2016 s:33). Genellikle bayan ve çocuklarda daha çok gözlenen siber şiddette amaç karşı tarafı küçük düşürme veya korkutmaya yöneliktir. Çocuklarda gözlenen siber şiddet akran zorbalığına da neden olabilmektedir. Siber şiddetin psikolojik, siyasi ve ekonomik problemlere neden olduğu gözlenmiştir (Aktaş, 2023: 73).

1.1.2. Uygulandıkları Ortama Göre Şiddet Çeşitleri

1.1.2.1. Aile İçi Şiddet

Aile içinde meydana gelen şiddet türüdür. Türkiye’de yapılan araştırmada %34 ünde fiziksel şiddet, %56’sında duygusal şiddet gözlenirken çocukların %75’i şiddete tanık olmaktadır (<http://www.sdplatform.com/Dergi/1382/Siddet-turleri-ve-uygulandiklari-ortamlara-gore-cesitleri.aspx>).

Yapılan araştırmalarda aile içi şiddette en çok %63 oranla kadınlar, %21 oranında ise çocuklar maruz kalmıştır (<https://turkiye.unfpa.org/tr/ev-ici-siddet-raporu-basin-bulteni>).

Aile içi şiddetin sebepleri arasında; ekonomik gelir farklılıkları, kültürel farklılıklar, sınıf ve eğitim düzeyindeki farklılıklar, istenmeyen gebelik, işsizlik, sosyal izolasyon, şiddeti teşvik eden kültürel etmenler, geniş aile, alkol ve bağımlılık yapan madde kullanımına bağlı şiddet, ebeveyn ve çocuklar arası iletişimsizlik, bireylerin yaşları arasındaki farklar ve etnik kökenden kaynaklı sebeplerle aile içi şiddet bütün dünyada gözlenmektedir (İbiloğlu, 2012: 205-206).

Burada ekonomik sebepler, eğitim düzeyi ve sosyal izolasyon ön plana çıkmaktadır. Ülkemizde duygusal ve fiziksel şiddette arabesk kültürünün ön planda olduğu filmlere yansımaktadır. Yabancı filmlerde ise işçi şehirlerinin kurulması ve kırsaldan bu şehirlere göç sonrası dönemde aile içi şiddet ön plana çıkmıştır.

Aile içi şiddet kendi içinde beş gruba ayrılmaktadır (<http://www.sdplatform.com/Dergi/1382/Siddet-turleri-ve-uygulandiklari-ortamlara-gore-cesitleri.aspx>).

1.1.2.1.1. İntihar/Özkıyım

Bireyin kendi canına kıyma girişiminde bulunduğu kendine yönelik uygulamış olduğu şiddettir. Yapılan araştırmada 2022 yılı için dünyadaki ölüm oranlarının %1,5 ı intihar yüzünden olduğu ortaya konulmuştur. İntihar girişimi ölüm oranının 10-20 katıdır (<https://ourworldindata.org/suicide>). Bu oran Türkiye’de çok daha azdır. Bu oranın ülkemizde çok daha az olmasının en önemli sebebi dini nedenlerdir. Çünkü İslam dinine göre insanın kendi veya başkasının canına kıyması kötü karşılanır.

1.1.2.1.2. Kadınlara Yönelik Şiddet

Hem aile içi şiddette hem de genel olarak en fazla şiddet kadına yönelik olmaktadır. Aile içinde kadına yönelik en fazla fiziki, duygusal ve cinsel şiddet uygulanmaktadır. Kadının hem yaşamı kısıtlanmakta hem de birçok hakkı elinden alınmaktadır. Duruma karşı çıkıldığında genel anlamda erkek tarafından fiziki şiddete başvurulmaktadır. Aynı evdeki erkek çocuklar babalarından gördüklerini şiddeti evlendiklerinde eşlerine uygulamaktadırlar. Kız çocukları ise büyüdüğünde şiddete daha dayanıklı olduğu gözlenmektedir. Kadın görmüş olduğu şiddete bağlı fiziki ve psikolojik tahribata uğramaktadır. Kadın yavrularına karşı daha saldırgan bir tutum içine girmektedir.

Kadınlara yönelik şiddet incelenirken feminizm üzerinde küçük bir parantez açmak gerekir. Aydınlanma döneminden bu yana kapitalist düzende üst akıl duygusallığı kabul etmez ve eril söylem yaygındır. Sinema ideolojik olarak ataerkil sistemi temsil etmektedir ve kadın hep bir meta olarak kenara itilen veya kullanılan bir varlıkmış gibi görülmektedir. Dolayısıyla filmlerde kadını sözü geçen güçlü bir karakter yerine ezilen bir cinsel meta gibi izlemek mümkündür. Kadın güçlü bir karakteri bile yansıtırsa sonuçta hep bir duygusallığa kurban giden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Filmlerde hep bir kadın erkek eşitsizliği göze çarpmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak şiddet filmlerde sıkça rastlanan bir durumdur (Kovanlıkaya,2016:34).

1.1.2.1.3. Çocuklara Yönelik Şiddet/İstismar

Çocuk kavramı 0-18 yaş arasındaki bireyleri kapsamaktadır. Birleşmiş milletler 1989 yılında imzaladığı anlaşmaya göre çocuklara belli haklar vermiş ve bu haktan dünyadaki her çocuğun faydalanmasını en temel çocuk hakkı saymıştır.

Çocuklara yönelik uygulanan şiddet ve istismar en fazla tahribata yol açan ve en gizli kalan olgulardır. Çocuğa yönelik uygulanan şiddet çocuk çeşitli problemlerin oluşmasına, çocuğun akranlarına göre gelişim geriliğinin görülmesine neden olduğundan çocuğa yönelik şiddet çocuk istismarı olarak da isimlendirilir. Çocuklara karşı uygulanan istismar dört grupta incelenir. Bunlar ihmal, fiziksel şiddet, duygusal şiddet ve cinsel istismardır (Polat: 2016 s:19-20).

Dünyada anne ve babaya sahip olmayan çocuk sayısı 400 milyondan fazlayken, bu rakamın yarıdan fazlası kadar çocuk işçi olarak çalışmaktadır. Zamanında ebeveyninden şiddet görmüş veya istismara uğramış çocuk ya saldırgan yada çok sessiz olmaktadır. Bu bireyler büyüdüklerinde kendilerinin gördüğü durumları uygulama eğilimleri yüksektir (https://insamer.com/tr/2018-dunyanin-cocuk-karnesi_1490.html).

Unicef Çocuk Hakkı Sözleşmesinde çocukların satılması, çocuk fuhuşunu ve pornografisini ayrı maddelendirmiştir (<https://www.unicef.org>).

1.1.2.1.4. Kardeşler Arası Şiddet

Aile içindeki kardeşlerin birbirine uyguladıkları şiddet türüdür. Bu şiddet türü her toplumda hemen hemen her ailede gözlemlenebilen ancak üzerinde yeterli çalışmaların

yapılmadığı şiddet türüdür. Ailedeki ebeveynler genel olarak gelip geçici bir çocukça davranış olduğu kanısındadır. Bazen bilinçsizce ebeveynlerden kaynaklı kayırmalar olabildiği gibi çocukların kendilerinden kaynaklı da olabilmektedir (Polat: 2016 s:21-22).

1.1.2.1.5. Flört/Partner Şiddeti

Bireylerin evlenmeden önce birbirine uyguladıkları şiddeti içermektedir. Bu durum genel olarak üniversite çağında flört eden bireyler arasında görülmektedir. Flört şiddeti genel olarak kıskançlık ve ataerkil toplumlarda egemenlik kurma üzerine dayandığı söylenebilmektedir. Genel olarak kıskançlık üzerine şiddet uygulayan birey sosyal kısıtlamalar getirebildiği gibi fiziksel ve duygusal şiddet uygulayabilmektedir. Aynı durum kadın üzerinde egemenlik kurma durumlarında da gözlenebilmektedir.

Bizim kültürümüz düşünüldüğünde Türk filmlerinde ataerkil yapının üstünlüğü hakimdir. Bu durum filmlere de yansımaktadır. Ancak günümüzde kadınların fitratı düşünüldüğünde kadınların erkeğe bir hakimiyet kurma çabası içinde olduğu yadsınamaz. Sonuçta bizim kültürümüz için böyle bir çatışmadan kaynaklı şiddet durumları filmlere yansımaktadır.

1.1.2.2. İşyerinde Şiddet

İş yerinde uygulanan şiddet, bir iş veren ya da yöneticinin çalışana yönelik uygulamış olduğu, fiziksel veya psikolojik her hareket yada olaydır. İşyerinde çeşitli şiddet türleri meydana gelebilmektedir. Bunlar; sosyal medya aracılığı ile gerçekleşen şiddet, fiziksel ve sözlü şiddet, psikolojik taciz (mobing) ve cinsel tacizdir (Yardımcıoğlu, 2018:148-152). Şiddetin boyutu ve zamanı kültüre ve yaşanan zamana göre farklılık gösterebilmektedir.

1.1.2.2.1. Çalışanlara Yönelik Şiddet (Mobing)

İş yerinde patron ya da müdür konumundaki kişilerin çalışanlara yönelik aralıksız olarak uygulamış olduğu aşağılayıcı saldırgan tutum, ima ve dalga geçecek davranışlar mobbing olarak kabul edilmektedir. Bu kişiler aktif ya da pasif saldırgan olarak iki kısma ayrılır. Pasif saldırganlar, zaman zaman insanca davranışlar sergilerler. Bu durum çalışan için daha kötü bir hal alır ve çalışanın psikolojisinin bozulması ve psikolojik hastalıklara

neden olabilmektedir. Aktif saldırganda ise çalışan durmadan duygusal şiddete maruz kalır. Sonuçta çalışan iş konusunda hatalar yapmakta, işe ait kazalara neden olmakta, mesleki hastalıklara neden olmakta ve hatta çalışanın işten ayrılmasına neden olabilmektedir (<http://www.sdplatform.com/Dergi/1382/Siddet-turleri-ve-uygulandiklari-ortamlara-gore-cesitleri.aspx>).

İş tatmini, mobbing kavramının tam zıttı gibi algılanabilen, çalışanın çalıştığı işinden zevk alması, işini severek yapabilmesi şeklinde tanımlanır. Çalışanın çalıştığı iş yerinde iyi bir ortamın olması, çalışanın mutlu olması hem çalışanın verimliliğini artırır hem de işverenlerin mutlu olmasını sağlayacaktır. Kısaca bireyin fiziksel başarısı iyi bir ortamla psikolojik olarak kendini rahat hissetmesiyle meydana gelecektir (Karcıoğlu & Akbaş, 2010: 140).

1.1.2.2.2. Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet

Sağlık kurumlarında çalışan kişiler genel olarak sağlık çalışanı olarak adlandırılır. Bunlara doktor, diş hekimi, hemşire, eczacı ve hastabakıcılar dahil edilebilir. Sağlık çalışanlarına yönelik hasta, hasta yakını ve diğer kişiler tarafından uygulanan fiziksel, duygusal ve cinsel şiddet türünü kapsamaktadır. Sağlık çalışanlarına uygulanan şiddet diğer işyerinde uygulanan şiddete nazaran 16 kat daha fazladır. ILO'nun yapmış olduğu araştırmada uygulanan şiddetin çoğunluğu (%27-67) psikolojik şiddeti oluştururken, fiziksel şiddet % 3-17 i oluşturmaktadır (Büyükbayram& Okçay: 47).

Büyükbayram ve Okçay 'ın yaptığı araştırmaya göre sağlık çalışanlarına yönelik oluşan şiddetin oluşumunu etkileyen etmenler şunlardır,

- 1-şiddet uygulayanların özellikleri
- 2-Şiddet uygulanan sağlık çalışanlarıyla ilgili özellikler
- 3-Sistemle ilgili özellikler
- 4- Sosyal özellikler
- 5- Medyanın etkisi

1.1.2.3. Kolektif Şiddet

Şiddet çoğu zaman tek başına uygulanabildiği gibi bazen bir topluluk ya da gruba uygulanabilmektedir. Tosun'un yaptığı araştırmaya göre kolektif şiddet yediye ayrılır

(<http://www.sdplatform.com/Dergi/1382/Siddet-turleri-ve-uygulandiklari-ortamlara-gore-cesitleri.aspx>).

1.1.2.3.1. Yaşlılara Yönelik Şiddet

Dünyada genel olarak 65 yaşını geçmiş kişiler yaşlı kategorisinde yer almaktadır. 65 yaşına kadar aktif bir şekilde iş hayatında çalışan birey bu yaştan sonra emekli olup, bundan sonraki süreci genel olarak dinlenip sosyal aktivitelerle geçirmektedir. Birey yaşlandığında eski zamanda göstermiş olduğu ilgiyi ve yoğunluğu yeniden görmek istemektedir. Ayrıca birey yakını olduğu kişilerden zamanında ilgi göstermiş ve yaşlılık döneminde aynı ilgiyi yakını dediği insanlardan beklemektedir. Bu durumları karşısındaki kişilerden görememesi çeşitli psikolojik rahatsızlıklara ve şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır. Birey eğer akrabası ya da ailesinin yanında kalıyorsa fiziksel ve duygusal şiddete maruz kalabilir ve ayrıca ihmallere de sebep olabilmektedir. Aynı durum ailesinin yanında değil de bir huzurevinde de gözlenebilmektedir (Uysal & Altunay, 2020: 727-729).

Birey kendini güvende hissedecek ve beklediği hareketleri görmek yerine tam tersini görerek yaşlı şiddetine maruz kalabilmektedir. Bu durum sadece aile veya huzurevi çalışanlarından değil sosyal çevre dediğimiz ortamda da sürekli bir şekilde aynı duruma maruz kalabilmektedir.

1.1.2.3.2. Engellilere Yönelik Şiddet

Engelli, bir ya da daha fazla hayati faaliyetine sınırlamalar getirilen zihinsel ve fiziksel eksikliği olan kişilerdir. Bu bireyler hem bakıma muhtaçtır hem de karşısındakine yeterli cevap verememektedir. Böyle bir durumda karşısındakinden şiddet gören engelli bir bireyin karşılık verme şansı çok azdır. Mesela görmeyen bir engellinin şiddet gördüğü insanı tarif etmesi imkansıza yakındır (Polat: 2016: 22).

1.1.2.3.3. Akranlara Yönelik Şiddet (Zorbalık)

Akran zorbalığı şiddet çeşitlerinden birinin içinde yer alan, günümüzde ergenlik ve öncesi dönemde çocukların okulda birbirlerine yönelik uygulamış olduğu şiddet türüdür. Aslında bu durum zorbalık kavramını irdelendiğinde, güçlü olanın zayıf olana durmadan

uyguladığı ve bu durumun neticesinde zayıf olanda fiziksel, psikolojik ve cinsel zararlara sebep olan durum şeklinde ifade edilebilmektedir. Aslında bu durum çalışanlara yönelik şiddete benzemektedir (Gürhan, 2017: 176).

2000 yılında yapılan araştırmaya göre duygusal şiddetin fiziksel şiddete oranla fazla olduğu ve şiddeti uygulayanların genelde bir grup halinde olduğu ortaya konmuştur. Yine aynı araştırmada şiddete maruz kalan kişi dışlanmakta ve bu durumda bu gruba karşı soğukluk duymakta ve ilk olarak öğretmenden yardım istenmektedir (Topçu, 2018: 175-176).

Griffin ve arkadaşlarının yapmış oldukları çalışmada zorba ve mağdurun beş ortak özelliğinden bahsedilmektedir (Gürhan, 2017: 177-178).

- İki taraf arasında bir güç dengesizliği söz konusudur.
- Güçlü taraf karşı tarafa zarar vermek niyetiyle bir şiddet türünü uygular.
- Uygulanan zorbalık iki tarafında içinde bulunduğu sosyal ortamda uygulanmaktadır.
- Uygulanan zorbalık veya şiddet tekrar eden özelliktedir. (Örneğin lakap takıldıysa sürekli mağduru ismi yerine aynı lakapla çağırmak gibi)
- Zorbalığı yapan, tahrik olmaz ve duygusal ve fiziksel şiddete devam eder.

1.1.2.3.4. Etnik Gruplara Yönelik Şiddet

Etnik grup olarak nitelendirilen; tarih, gelenek, kültür ve soy olarak beraber yaşamış yada beraber yaşamasa bile yakın ilişkiler içinde bulunulmuş grup dışında kalan diğer gruplardır. Aslında bu gruplar toplum içinde “öteki” diye nitelendirilen grupları oluşturmaktadır. Bu öteki grupları aslında şiddete direk açık konumdadır. Bu ötekiler arasında meydana gelen savaş şiddet sınıfının içine girer (<http://www.sdplatform.com/Dergi/1382/Siddet-turleri-ve-uygulandiklari-ortamlara-gore-cesitleri.aspx>). Bu savaş fiziki olabileceği gibi sindirmeye yönelik duygusal yada kültürel üstünlük kabul ettirmek şeklinde de olabilmektedir. Toplumsal yapı heterojen özelliktedir. İktidar toplumsal yapıyı korumaya yönelik politikalar üretmektedir. Bu durumda bazen toplum içinde farklılıklar olsa da iktidar çeşitli politikalarla toplumsal yapıyı tek tipleştirmeye yönelik politikalar izleyebilmektedir (Çoban, 2008: 39).

Bu duruma örnek olarak Türkiye’de yaşayan Suriyeliler örnek olarak verilebilmektedir. Çünkü Suriye’de çıkan savaştan sonra ülkeye gelen milyonlarca insanı ülkede barındırmak politika olarak benimsenmiştir. Bu durum belli bir süre sonra ülkede yaşayan sığınmacılara çeşitli haklar verilmiş ve öteki konumundan çıkarılmıştır. Bu kişilere oy kullanma hakkı, üniversitelerde okuma hakkı, isim ve soy isim değiştirme hakkı gibi çeşitli olanaklar sunulmuştur.

Toplumda heterojen yapı sürekli olmaktadır. Bir toplumda diğer olarak nitelendirilen etnik gruplar sürekli olmaktadır. İktidarın yapısını oluşturan yapı ile bağlantılı şekilde söylemsel-epistemik şiddet meşru hale getirilerek toplumsal bir söylem haline getirilmektedir. Bu söylem bazen açık bazen kapalı şekilde ırkçılığı barındırabilmektedir (Çoban, 2008: 40).

Toplumu meydana getiren birey çocukluk döneminde sosyal öğrenme kuramına göre³ çevresindekilere bakarak ne şekilde davranacağını bir şekilde mimesis⁴ yaparak davranış sergiler. Günümüzde kitle iletişim araçlarının gelişmiş olması ve buna bağlı olarak çocuğun sosyal medya, sinema, tv ...vb mecralarda görmüş olduğu etnik gruplara yönelik davranış biçimlerini benimser ve bu davranışları sergiler. Aynı şey kendi çevresinde de gözlemlemesi mümkündür. Saldırgan olmak kadar olmama davranışı sergilemek öğrenilen bir davranıştır (Kocacık, 2001: 5). Gerbner’in ekme yöntemi ile bu davranışların hangilerinin sergileneceği medya aracılığıyla yaygın bir şekilde ekilmekte ve bu durum meşru hale getirilmektedir.

1.1.2.3.5. Mültecilere Yönelik Şiddet

Mülteci; siyasi düşüncesi, dini, bir gruba üye olması, milliyeti sebebiyle zulüm gören ya da görme korkusu yaşayan, bu nedenle kendi yaşamış olduğu ülkeyi veya memleketinden ayrılan veya koparılan ve birtakım korkuları sebebiyle yeniden eski

³ Sosyal öğrenme kuramı; sosyal öğrenme kavramı ilk defa 1947 yılında J.Rotter tarafından ortaya konulmuş ve insanın bilinçli bir varlık olduğu vurgusu yapılmıştır. Birey sosyal ortam içerisinde dışarıda bulunan dış uyarıcılar ve pekiştiriciler sayesinde bireyin davranışları etkilenebilmektedir. Bu teoriye göre birey ve içinde bulunduğu sosyal ortam arasındaki ilişki kişiliği temsil etmektedir. Bandura sosyal öğrenme kuramında bazı gelenekleri yıkmış ve öğrenme için gözlemlemenin ve bu gözlemlemeye bağlı taklitten yetersiz olduğunu dile getirmiştir. Çünkü bireylerin algılama ve muhakeme güçlerinin aynı olmadığı vurgulanmıştır. Buna bağlı olarak davranışların akıbetini tahmin etme, düşünme, hafıza, değerlendir ve dil faktörlerinin önemine değinmiştir (Bayrakçı, 2013, s:200).

⁴ Mimesis, ilk olarak platonun devlet kitabında taklit etme, yansıma olarak ifade etmiştir (Platon:2005:22).

memleketine dönemeyen, gitmiş olduğu ülke tarafından korkuları haklı bulunan kimselerdir (<https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BClteciler>).

Mülteciler BM'e göre hukuki bir statüdedir. Dünyada 2017 yılında yapılan araştırmaya göre yaklaşık 25,4 milyon kişi mülteci konumundadır. Bu kişiler gerek iltica ederken gittikleri yolda gerekse gitmiş oldukları başka bir ülkede daha çok kadını, çocuğu ve yaşlılarıyla şiddete maruz kalmaktadır (<http://www.sdplatform.com/Dergi/1382/Siddet-turleri-ve-uygulandiklari-ortamlara-gore-cesitleri.aspx>).

Bu duruma en güzel örneklerden biri Suriyeli mülteciler verilebilir. 2011 yılında Suriye'de meydana gelen iç savaştan sonra ülkesini terk etmek zorunda kalan milyonlarca Suriyeli çevredeki ülkelere iltica etmiştir. Bu duruma bağlı bizim ülkemize yaklaşık 3,6 milyon Suriyeli iltica etmiştir. Gelen kişiler içinde en fazla şiddete maruz kalan grup olarak kadınlar gösterilebilir. Çünkü kadınlar gittikleri yerde yoğun bir şekilde cinsel, ekonomik, fiziksel ve kültürel şiddete maruz kalmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek için devlet çeşitli politikalar yapmalıdır. Şiddeti minimuma indirebilmek için topluma sosyal uyum ve çok çeşitli eğitimlerin yapılması gerekir. Ayrıca toplumda insan hakları bilincinin oluşturulması gerekir. Zaten yapılacak olan çok çeşitli eğitim bu konu üzerine yoğunluk verilmesi gerekmektedir (Mahmut, 2020: 231).

1.1.2.3.6. Norm Dışı Cinsel Tutum Veya Davranış Gösteren Bireylere Yönelik Şiddet

Bu bireyler cinsel tercihleri farklı olduğu için şiddete maruz kalan grupturlar. Aslında toplumda normal yada olağan bir durum bu cinsel tercihler değildir. Ancak günümüzde toplumda LGBT olarak da adlandırılan bu durum karşısında şiddet uygulanmaktadır. LGBT' in açılımı, lezbiyen, gay, biseksüel ve transgenetik kelimelerinin baş harflerinin birleşmesiyle meydana gelir (Polat, 2016: 23). Bu bireyler toplum tarafından dışlanmakta veya ciddi fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Bu durum karşısında toplum tarafından baskı gören birey intihara kadar giden durumlarla karşılaşmaktadır.

Heteronormativite kavramı, heteroseksüel olmayanların toplumda nefret söylemiyle dışlanması ve şiddet uygulanmasıyla kendini gösteren bir tutumdur. Toplumda heteroseksüel olmayan bireyler toplumun her aşamasında (iş, ev, okul...vb) tepki ve şiddetle karşılaşmaktadır. Farklı cinsel tercihte bulunan birey okul ortamında

veya bir işe girdiğinde çeşitli psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalabilmektedir. Birey işe alınamadığı gibi alınsa dahi iş yerinde ayrımcılığa maruz kalmakta ve çeşitli mobbingler uygulanabilmektedir (Yunus, 2022: 400).

Aslında bu durumu sinema ve diğer kitle iletişim araçlarına bağlı olarak izlenmesiyle Suskunluk Sarmalı⁵ bir anlamda parçalanmış olmaktadır. Aslında burada Gündem Kurma ve Kamuoyu Oluşturma sorunuyla yakından ilgilidir. Sonuçta medya yada kitle iletişim araçları toplumdaki egemen fikre hizmet etmektedir. Birey kendi fikri egemen bir fikir olmadığını düşündüğünden dolayı sessiz kalmaktadır. Medyada cinsel yönelimleri farklı olan düşünceler yaygınlaşır ve bir anlamda bu durum sıradanmış gibi algısı olursa bu düşünceye sahip bireyler kendi fikirlerinin egemenmiş gibi olacağını düşünecek ve seslerini toplumda duyurmaya çalışacaktır. Eğer fikirleri medyada çıkmıyorsa toplumdaki cinsel tercihe ait egemen düşünce fikri hakim olacak ve aykırı düşünenler toplum tarafından şiddet görmek yada dışlanmamak için sesi çıkmayacaktır (Yaylagül,2018: 82).

1.1.2.3.7. Sporda Şiddet

TDK ya göre spor, bireyin bedenini geliştirebilmek maksadıyla çeşitli kurallar kapsamında sadece kendi yada toplu olarak yapılan hareketlerin hepsine denilir. Başka bir tanıma göre birey açısından kazanmaya yönelik fiziki ve teknik bir gayrettir. Seyirciye göre rekabete dayanan bir süreçtir. Toplum için ise spor bir anlamda o toplumun yansımaları gözlemlenebilmektedir (Fişek, 1998: 34).

Sporun temelinde bir kazanma dürtüsü vardır. Bu kazanma hırsı bireyi tek yada kolektif olarak şiddete yöneltebilir. Sporda şiddet düşünüldüğünde çeşitli formlardan oluşmaktadır (<http://www.sdplatform.com/Dergi/1382/Siddet-turleri-ve-uygulandiklari-ortamlara-gore-cesitleri.aspx>);

- Sporcuların kendi aralarındaki rekabete dayalı uyguladıkları şiddet
- Spor müsabakasını izleyen seyircilerin kendi aralarındaki şiddet

⁵ Suskunluk sarmalı ilk defa E. Noelle-Neumann tarafından ortaya konan bir kuramdır. Bir birey düşünceleri toplumdaki egemen görüşten farklı ise toplum tarafından dışlanma korkusu içine girerler. Medya toplumdaki egemen fikri savunmaktadır. Toplumla aynı fikri savunmayan veya aynı düşüncede olmayan bireyler toplum tarafından dışlanma korkusuyla fikirlerini beyan etmeye çekinirler. Ancak kendi gibi düşünen bireyler bu fikirleri herhangi bir kitle iletişim aracı ile dile getirdiğinde bu anlatılan suskunluk sarmalı parçalanmış olacaktır (Yaylagül, 2018, 81-82).

- Seyircilerin hakem ve sporculara yönelik şiddeti
- Sporcuların çevrelerine şiddeti
- Teknik sorumluların sporculara yönelik kötü davranışları gösterilebilir.

Sporun temelinde birey boş zamanını değerlendirme, zevk ve hobiler devreye girmektedir. Bireydeki kazanma hırsı, fiziksel ve toplumsal ihtiyaçların doyurulması önemli etkenlerdir. Bu durumların engellenmesi şiddetin artmasına sebep olmaktadır. Şiddetin oluşmasında bireyde algının oluşması da önemli bir kriterdir. Bireyin algısının oluşması ve yönlendirilmesinde kültür, sosyo-demografik durum, geçmiş yaşam gibi birçok etken vardır (Mil & Şanlı, 2015: 234).

1.2. SOSYO-PSİKOLOJİK BİR OLGU OLARAK ŞİDDET

Şiddet; bireyin kendisi veya kendisi dışındaki birey-gruplarla itilafa düştüğü durumlarda problemi çözmek yerine, bilerek güç kullanmayı amaçlayarak karşı tarafta ihmal, ölüm, gelişim geriliği, yaralanma ve psikolojik olarak zarar verme gibi sonuçları içinde barındıran davranışları sergilemesidir (Polat: 2016 s:15).

“Şiddet saldırganlığın çeşit ve derecesidir” (Erten, Ardalı:143).

Şiddetin tarihçesine gidildiğinde ilk şiddet eğiliminin Kabil’in kardeşi Habil’i öldürmek istemesi olarak söylenebilir. Bu durum, kutsal kaynaklara göre içteki kötü şeylerin dışa vurumu, ilk ölüm şeklinde ifade edilmiştir. Aslında Kabil’in kendine göre gerekçeleri olsa da olumsuz düşünülmüş, kötü ve sapkın bir davranış olarak kabul görmüştür. Habil, kendinin öldürüleceğini bilmesine rağmen gelenin Allah’dan olduğunu düşünüp bu duruma karşı çıkmamıştır. Bu durum şiddete karşı olmak olarak gösterilebilir (Güleç ve arkadaşları, 2012: 113).

Aslında bireyin şiddet uygulaması insanlık tarihinin ilk yıllarına gidildiğinde kaynakları ortak olarak kullanması, bölüşmesine kadar gider. İnsanlar kaynakların sınırlı olmasından dolayı bunların bölüşülmesi sebebiyle sürekli mücadele içindedir. Bu durumda aralarında bir rekabet ve mücadele söz konusu olmaktadır. Bu mücadelenin sonunda kazanlar efendi konumunda olurken kaybedenler ise köle konumundadır. Bu mücadele şiddete maruz kalmayla sonuçlanmaktadır. Toplumda bireylerin beraber yaşamak zorunda kaldığı ve toplumsal düzenin sağlanması adına töre olarak adlandırılan,

bireyin itaatkar olmasına neden olmaktadır. Birey bu durumla çeşitli hakları kısıtlanmış ve bu durum törelerle meşrulaştırılmıştır (Karadaş, 2018: 39).

İnsanlık tarihinden beri var olan şiddet, çeşitli sebeplerle sürekli kendini göstermiştir. Şiddet aslında bireyin bir çıkış yolu olarak düşünülebilir. Bireyin kendini anlatamamanın verdiği sonuçla aslında bir imdat çığlığı olabilir. Başka bir deyişle şiddet ezilen bir toplumda “bende varım” demenin başka bir yoludur. Şiddet aslında bir yas tutma biçimi yada öç alma yöntemi olabilmektedir. Şiddet bir duruma bağlı olarak göz ardı edilmiş bireylerin aslında bir çeşit isyanı olabilmektedir (<https://www.kucukagacpsikoloji.com/siddetin-psikolojik-kokenleri>).

Birey doğduktan belli bir süre sonra belli hedef ve beklentilere yönelir. Bu hedef beklentiler ışığında sürekli bir umut içinde olur. Bu durum aslında bireyden bireye değişse de umudu asla değişmez. Birey toplum içinde umudunu yitirdiğinde şiddete başvurmasındaki en önemli sebep umudunu yitirmesi, ekonomik nedenler yerine sürekli bireye verilip tutulmayan sözlerdir. Bireyin psiko-sosyal durumu içinde yaşadığı toplum ve kültürün etkileri çok büyüktür. Nasıl bir insan doğduğundan belli bir süre sonra belirli amaçlar uğruna umut besler, aynı durum toplumlar içinde geçerlidir. Bireyin içinde yaşadığı toplumlarında umutları vardır ve bu durum toplumu oluşturan bireyleri etkileyen en önemli faktörlerden birisidir (Fromm, 1995: 37-38).

İnsan çok yönlü karmaşık yapıya sahip bir varlıktır. Onu incelerken yapmış olduğu eylemleri belli bir kalıba sokmak mümkün değildir. Ancak insanın belli uyaranlara belli tepkiler verdiği kaçınılmazdır. Bireyin neden şiddet eğiliminde olduğu için yapılan araştırmalarda insanı biraz tanımak gerekir. Fromm, insanı birçok olanaktan yoksun bırakır ve köleleştirmeye çalışırsanız, bireyin yaşamı ciddi manada sıkıcıysa şiddet eğilimi artacağını söyler. Günümüz yaşamında kültür endüstrisinde insanların standartlaştırıldığı bir ortamda insanlar makineye dönerse yaratıcılık yeteneğini kaybedebilir. Hatta bireyin birçok yönü hayvanlara ve cansız maddelere benzemektedir. Örneğin saldırgan olmayan bir hayvanı kafese koyduğunuzda saldırganlık eğilimi gösterir. Bir sıvının belli bir derece ısıtılmasıyla buhara dönüşeceği görülmektedir. İnsanlık tarihinde, birey sonsuz kalıba sokulsaydı devrim olmazdı. Birey tarih boyunca kendi gereksinimleri ile toplumsal düzen arasında dengesizliğin aşırı artmasına boyun eğmemiş ve tepki göstermiştir (Fromm, 1995: 74-75).

Bu duruma başka bir örnek olarak hayvanat bahçesinde eğitilmiş vahşi hayvanlardan örnek aslan verilebilir. Aslanlar doğası gereği vahşi hayvanlardır. Ancak hayvanat bahçesinde veya sirkte evcilleştirilmeye çalışılmışlardır. Bu hayvanlar normal doğasında avcı olan yırtıcı hayvanlardır. Ancak Tayland'daki hayvanat bahçesinde aslanın karnına yatan çocukları görmekteyiz. Sonuçta bu hayvanlar normal doğasından uzaklaştırılıp evcilleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak bu hayvanlar bile zaman zaman bakıcısını ısırdığı hatta öldürdüğünü görmekteyiz. Aslında bu durum yabancılaşmış hayvanın içgüdüleriyle eskiye döndüğü söylenebilir. Sonuçta aslan bu hayvanat bahçesinde birkaç nesil evcil bir kedi gibi yetiştirilse de içgüdüsel olarak ve genlerinde taşıdığı vahşilik duygusundan dolayı zaman zaman kendinden beklenen davranışları da gerçekleştirmektedir. Aynı durum insan içinde geçerlidir denebilir. Sonuçta üst akıl tarafından kitle iletişim araçları tarafından tahakküm altına alınan insan kendi istediği gibi değil de üst aklın istediği gibi davranarak aslında kendine yabancılaşmıştır. İşte insanların bu yabancılaşma durumundan kurtulmak için Adorno “yabancılaşmaktan yabancılaşmak gerekir” demiştir. Bu durumu açıklayan başka bir örnek ise François Truffaut a ait olan “Fahrenheit 451” filmi gösterilebilir. Filmde itfaiyeciler yangınları söndürmek yerine insanların kitap okumalarına engel olan sistemde kitapları yakmakla görevlilerdir. Sonuçta halkın kitap okunması istenmez ve dönemdeki insanların üst kültür ve bilgiye sahip olması istenmeyen, dönemdeki kitle iletişim araçları ile insanların bilgisiz veya üst aklın istediği şekle sokulmak istenmektedir. Bu duruma karşı çıkanlar toplumdan uzaklaştırılmaktadır. Sonuçta insanlar belli kalıplara sokulmak istenmiştir. Bu durum distopik bir dünyayı anlatsa da zamanındaki Nazilerin kitapları yakması ve halkın cahilliğine gönderme yapmaktadır. Zamanında televizyon ve radyo ile kodlanarak üst aklın istediği ideoloji ile yoğurulan insanlar günümüzde internet ve sinemadaki kodlamalar ile yoğurulmaktadır. Üst akıl ne kadar insanı belli bir kalıba sokmaya çalışırsa çalışsın Fromm'un da dediği gibi insan çok komplike bir varlıktır ve yapmış olduğu eylemler tek bir şeyle açıklamak mümkün değildir.

Simpson ve Sigelman'ın 49 toplumu içine alan siyasi şiddete sebep olan yedi unsur belirlemiştir (Türkdoğan, 1985:47-48);

- Sosyal hareketlilik
- Ferdî- gelir eşitsizliği
- Sosyo-kültürel aynı cinstenlik (heterojenite)

- Sosyal değişme oranı
- Bolluk
- Nüfus büyüklüğü
- Siyasi şiddet

Toplumsal bir olgu olan şiddeti tek bir nedenle açıklamak mümkün değildir. Ekonomik, psikolojik ve toplumsal nedenler genel anlamda şiddet olgusunun toplum içinde oluşmasına sebep olmaktadır (Usta, 2009:88).

Bireyin toplum içinde şiddet uygulamanın altındaki sebeplerinin dış etkenlere bağlı olabileceği savunulduğu gibi saldırganlığın ve şiddetin bireyin doğuştan gelen içgüdülere bağlı olabileceğini savunulduğu gözlenebilmektedir. Dış etkenlere bağlı olan durumlarda davranışçılık ve engelleme-saldırganlık ön plana çıkmaktadır (Fromm, 1993:19).

1.2.1. Davranışçılık

Davranışçılık, aslında gözlem-deneye dayalı bir yöntemdir. Bu yöntemde bireyin göstermiş olduğu her davranış uyarıcı-tepki arasındaki koşullanma ile açıklanmaktadır. Davranışçılığın ilk doğuşu aslında Rus bilimci I. Petroviç Pavlov⁶'a dayandırılmaktadır. Pavlov'un köpeklerle yapmış olduğu deney aslında klasik koşullanmaya örnek teşkil etmektedir. Watson ise klasik koşullanmanın ek olarak insan davranışlarını etkileyen en önemli faktörün çevre olduğunu savunmuştur.

Davranışçılık hakkında en kapsamlı teoriyi ortaya koyan kişi B. F. Skinnerdir. Bireyin yapmış olduğu davranışlarda "edimsel koşullanma ve pekiştirme" kuramı ile açıklamaktadır. Birey kendi çıkarları doğrultusunda davranan bir varlıktır. Bireyin doğru tepkiler verebilmesi için doğru pekiştiricilere ihtiyaç duyduğunu söylemektedir. Davranışçılıkta bireyin sergilediği davranışların kökeni sadece çevresel faktörler ve pekiştiricilerden ibarettir. Hatta bu durumu "bana bir düzine bebek verin, onlardan doktor, mühendis, dilenci yetiştirebilirim" sözüyle açıklar. Ayrıca bu teoride Skinner öğrenmenin hem insanlar hem de hayvanlar tarafından ortaya konabileceğini açıklamış ve hayvan deneyleriyle insan davranışlarının açıklanabileceğini ileri sürmüştür (Türkçapar &

⁶ Pavlov, yapmış olduğu deneyde klasik koşullanma ile köpeklerdeki tükürük bezlerinin aktive olduğunu ispatlamıştır. Bu deneyde Pavlov köpeklere et vermeden önce bir zil çalmış ve sonrasında köpeğe eti vermiştir. Bir süre sonra Pavlov köpeğe et vermese de zil çaldığında köpekte salyalar akmaktadır (Türkçapar & Sargın, 2012:7).

Sargın, 2012:8). Skinner'e göre bireyin özgürlüğü diye bir durum söz konusu değildir. Birey bir meslek tercih edeceği zaman özgür gibi gözükür ancak, onu yönlendiren bir aile veya ekonomik koşullar, çevre yada devlet olabilmektedir. Birey özgürce tercih yaptığını düşünür. Aslında bireyi güdüleyen bir çevre söz konusudur. Bireydeki davranışların biçimlenmesi ödül-ceza sistemine göredir.

Davranışçılık kuramı ile insanın göstermiş olduğu şiddet sadece dış uyaranlara bağlı olarak gerçekleşmektedir. Ancak insan çok komplike bir varlıktır. Bireyin yapmış olduğu davranışlar sadece çevre ve pekiştirici faktörüyle açıklamak yavan olacaktır. Kaldı ki bireyin davranışlarının hepsini öğrenmeyle açıklamak mantıklı bir davranış olmaz. Davranışçılık kuramı insanı komplike bir şekilde irdelemek yerine insanın yapmış olduğu davranışları irdelemek çabasıdır. Bu durum davranışı oluşturan insanın uygulamış olduğu şiddeti tam anlamıyla açıklamaya yetersiz kalacaktır.

Davranışçılara göre bireyi şekillendiren yegane güç çevre ve pekiştiricilerdir. Bu durumda bireyin şiddet uygulamasını öğrenme ile açıklamaktadır. Bu durumda bireyin şiddet yada saldırganlık göstermesinde doğuştan gelen yönelimler göz ardı edilmiştir.

Davranışçılık kuramı ile bireyde var olan bilinç ve bilinçdışı özellikler göz ardı edilmiştir.

Davranışçılığın temelinde birey her davranışı kendi çıkarları için yapıyor olması şiddet uygularken de çıkarı için yaptı anlamına gelmektedir. Ancak toplumda binlerce psikolojik rahatsızlığa sahip insan bulunmaktadır. Bu kişiler yapmış oldukları şiddet ve saldırganlığı sadece çıkarı için yapıyor demek yanlış olur. Aslında tek çıkarı için yaptı demek doğru olmaz. Davranışçılık kuramının şiddetin izahında zayıf kaldığı başka bir husus ise davranışların koşullanma ve pekiştireçlerle ispatına zıt durumların ortaya konmasıdır. Buna güzel bir örnek farelerin koşullanma olmadığı halde bir labirentten çıkmayı başarmasıdır yada suya atılan ördeğin direk yüzmeye başlaması gibi.

1.2.2. Engelleme-Saldırganlık Varsayımı

Bu kuramı ilk ortaya koyan kişi J. Dollard ve arkadaşları olmuştur. Bireyin saldırganlığın oluşmasında en önemli etken bireyin engellenmesidir. Bireyde saldırgan bir davranış oluşmasını sağlayan engellemeler sonucu oluşan içgüdüler değil güdülerdir.

Yine davranışçılık hipoteziyle uyumlu çevresel faktörlerden dolayı saldırganlık eğilimi gösterilmektedir (Fromm, 1993:98-99).

Bu kurama göre bireyin engellenmesi çevresinden olabileceği gibi bireyin kendisiyle alakalı çatışmaları ve buna bağlı olarak çelişkilerinden kaynaklıda olabilmektedir. N.E. Miller e göre bireyin engellenmesi ile mutlak anlamda saldırganlık ya da şiddet belirtisi göstermesi beklenmez. Birey engelleme sonucunda birçok tepki verebilir. Saldırganlık bunlardan sadece bir tanesidir. Dolayısıyla bireyin göstereceği tutumda beklentileri, bireyin kişilik özellikleri, engellenene verdiği anlam, geçmişteki yaşanmışlık ve engellenme sıklığı etkilidir (Akt. Efilti, 2016: 27).

AVM'ye giden bir ailede küçük bir çocuk her şeyi isteyecektir. Oyun alanlarında oynamak, fastfood da hamburger yemek veya oyuncaklar almak isteyecektir. Ebeveynleri bunların hepsini ya yapmak istemeyecek ya da imkanları yetersiz kalacaktır. Bu durumda çocuğun istediklerini almayacak veya sınırlamalar getirerek istediklerinin hepsini değil de birkaçını yapabileceklerini anlatmaya çalışacaktır. İşte bu durumda engellenme gerçekleşmiş olacaktır. Çocuk büyük bir ihtimalle ağlayacak ve ebeveyne saldırgan tavırlar sergilemesi olasıdır. Aslında bu durumu güzel idare eden anne-babalar mevcut olsa da durumun çoğunluğunda çocuğun ağlayıp, kendini yerlere atıp, büyüklerine saldırgan tavırlar sergilemesi muhtemeldir. Burada ebeveyn tek fiziksel şiddete maruz kalmaz aynı zamanda duygusal şiddete de maruz kalacaktır. Çünkü toplum tarafından “ne kadar kötü birer anne-baba” yaftası yemek istemeyeceği için durumu idare etme yollarına gidecektir.

Kişi büyümeye başladığı zaman sürecinde çevresinde birçok engelle karşılaşacaktır. Bu durum karşısında gücünün yettiği ölçüde bu engellemelere tepki verip karşı çıkacaktır. Gücünün yetmediği yerde bu durumu kabullenir, dışlanmayı göze alamaz ve dışlanma korkusuyla ses çıkarmayacaktır. Aslında bu durum yaşadığı çevreye uyum sağlama yada sosyalleşme şeklinde algılanabilmektedir. Bu duruma güzel örnekler verilebilir. Mesela kreşe gitmek istemeyen evinde çok ciddi bir ilgiyle bakılan küçük bir çocuğun kreşe gittiği ilk günleri düşünelim. Bu çocuk kreşe gittiği ilk gün yeni bir yer gibi düşünüp tepki vermez. Ancak evdeki ilgiyi burada göremeyeceği için sonraki süreçte kreşe gitmek istemeyecek ve ağlayacaktır. Ancak aile zorla da olsa çocuğu sonraki süreçte kreşe götürmeye devam ederse, çocuk buraya gitmekten başka çaresinin olmadığını

anlayacak ve kreşe gitmemek için saldırgan bir tutum sergilemeyi bırakacak ve kreşteki çevresine uyum sağlamak zorunda kalacaktır. Tabi bu durum ilerleyen süreçte çocukta farklı davranış şekilleriyle kendini gösterebilmektedir. Bu baskılanma bireyin büyümesiyle birlikte farklı şekilde ortaya çıkabilir. Birey öfkeli ancak neden öfkeli olduğunun farkında olmayabilir, çabuk sinirlenebilir, hayattan beklentisi olmayan durumlar söz konusu olabilmektedir. Aslında bu tutum bireyde geçmişten gelen bir baskı ve güncel zamanda istediği gibi yaşayamamaktan kaynaklanmaktadır.

Birey ömrü boyunca kendi istediği yaşamı yaşayamamışsa birey engeli kendinde görebilir. Birey hayatta yaşamanın anlamını sorgulamadığında, kendine göre oturmuş bir düşünce sistemi olmadığında, bireyin yaşadığı ortama dair belli bir bakış açısı yoksa kendini engel olarak görebilmektedir. Beck'in "bilişsel yaklaşım" teorisini göre birey yaşadığı olaylardan genellemeler çıkarmaktadır. Eski dönemdeki bazı deneyimler sonucu birey depresyon belirtilerinin olduğu ve hatta saldırganlık ve şiddete başvurduğu sonuçlar gözlenebilmektedir. Bireyin geçmişte deneyimlemelerinde kişinin kendisi ve çevresindeki dünya hakkında genellemeler yapmasına neden olmaktadır. Beck in çevreyi algılamada yapmış olduğu belli 6 algılama hatayı açıklar (Akar, 1992:38-39);

1-Kişiselleştirme (her olayı kendine bağlama)

Bu durum aslında toplumda sıkça karşılaşılan bir durumdur. Hatta alınganlık seviyesi yüksek olan bireylerde daha sık gözlemlenir. Bireyin toplumda meydana gelen her olayı kendine söyleniyor veya yapıyor gibi algılaması söz konusudur.

2-Mantığa dayanmayan çıkarsama (alakasız olayları hep aynı olayla özdeşleştirme)

Bu durum genellikle bireyde travma olmuş bir olayın sürekli tekrar edecekmiş gibi her olayın aynı şekilde sonuçlanacağını düşünüp tedbirler almasına sebep olacaktır. Bu durum o kadar abartılır ki artık yaşanmış olan travma anahtar gibidir ve birey alakalı alakasız her olayı bu travma ile özdeşleştirir.

3-Mutlakçı iki uçlu düşünme (düşünülen her olayı iki uç zıt kategoriye sokma)

Birey tüm olayları iki uçlu zıt sınıfa yerleştirir. Yani durumlar ya siyahtır yada beyaz. Gri seçeneği hiçbir zaman olmaz ve birey genelde hep kötü düşünür, yani siyah olarak yorumlar.

4-Aşırı genelleştirme

Birey daha önce rastlantısal olarak deneyimlerinden birkaç tanesinden çıkarımlarda bulunur ve hayatının merkezine bunları koyarak bütün olaylarında bu çıkarımları uygulaması ve varsayımlarda bulunmasıdır. Unutmamak gerekir ki değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.

5- Büyütme yada küçültme

Bireyin karşısındaki olaylar büyüklük ve derecesini değerlendirirken yanlışlar yapmasıdır. Bu duruma en güzel örnek “pireye kızıp yorgan yakmak” deyimi verilebilir. Yada birey çok önemli bir konuya gerekli ehemmiyeti vermeyerek başarısız olması gösterilebilir.

6- Seçici soyutlama

Birey eski yaşamışlığındaki herhangi bir olayın küçük bir kesitine odaklanıp diğer bölümlerini görmezden gelerek kendine bir şablon çıkarması ve bunu hayatındaki her olaya uygulamasıdır.

Çıkarılmış olan bu hatalı algılamalara bağlı olarak bireyde depresyon belirtileri ve buna bağlı şiddet gözlenebilmektedir. Burada geçmişteki yaşamışlıklar göz ardı edilemez. Birey geçmişte yaşamış olduğu deneyimleri yanlış, kısıtlı değerlendirmelerle, en uç noktalarda belli bir kalıba sokmaya çalışmış ve bu tabuları yıkmak istememiştir. Bu durum sonucunda ya kendine ya da çevresindekilere saldırgan tutum içine girebilmekte şiddet uygulaya bilmektedir. Burada bilişsel yaklaşımda en önemli unsur geçmiş yaşamışlıkların yanlış değerlendirilmesi ya da yanlış kalıplarla genellemelerde bulunulmasından kaynaklanmaktadır. Bilişsel yaklaşım aslında bireyde önyargı duvarlarının oluşmasını da bir anlamda ortaya koymaktadır. Mesela bir birey geçmişte Kayserili bir arkadaşından kazık yemiş olsun. Bireyde “bütün Kayserililer kazık atan tipler” algısı oluşmaktadır. Bundan dolayı karşılaştığı bir Kayserili gördüğünde ya ona ilk etapta yaşadıklarını anlatıp tüm Kayserililerin aynı olduğunu söyleyecek yada kendini geri çekecektir. Bu Beck’in Aşırı genelleştirme şemasına girmektedir.

1.2.3. İğd

Bireyde uygulamiş olduğu Şiddet doğuştan gelen bir özellik olduğu ileri sürülmüştür. Yani saldırgan tutumun bireyde doğuştan gelen bir özellik olduğu ileri sürülmektedir.

Sigmund Freud ‘a göre insan doğarken iki eğilimle gözlerini açar. Bunlar yaşam ve ölüm iğdleridir. Yaşam iğds daha çok yaşama sevinci ve cinselliği içinde barındırır. Ölüm iğds ise doğduğunda var olan ancak bu kendi dışında nesne ve varlıklara yönlendirebileceği potansiyele sahiptir. Bireyde bilinç ve bilinçdışı istekler söz konusudur. Bilinç mantıksal istekler ağır basmaktadır. Bilinçdışı istekler haz ilkesine göre doyuma ulaşmaktadır (Freud, 2016:14-15).

Libido, ğrenme gerektirmeksizin devamlı olarak belli bir amaç için davranmayı sağlayan içsel güçtür. Buna iğdsel kuramda denmektedir. Freud a göre iğdler birey doğduğundan beri vardır, birey iğdleri geliştirerek ayrıştırır. Psiko-analitik kuramda çocuğun iğdlerinin gelişimi 6 yaşında tamamlanmıştır. Birey 6 yaşına kadar istek ve eğilimleri baskılanır yada çevresi tarafından cezalandırılırsa bu istekleri ilerleyen ergenlik döneminde tekrardan toplum tarafından normal olarak karşılanmazsa bireyde anormal davranışlar gözlemlenebilmektedir. Sonuçta birey çocukluk döneminde engellediği ve bilinçdışında sakladığı davranışlar ilerleyen dönemde de baskılanırsa birey haz alamamış ve amacına ulaşamamıştır. Bu durumda isyan belirtileri yada bilinçdışındaki gerçekleştiremediği davranışları farklı kişi yada nesnelere yansıtacaktır.

Psiko-analitik kurma göre birey savunma mekanizmaları ile haza ulaşabilmektedir. Bu durum toplum tarafından kabul edilen ancak birey tarafından çok uygulanmaması gereken mekanizmalardır. Örneğin bir yönetmen çocukluk döneminde bastırılmış olan duyguları film ile yansıtacak ve bir haz alacaktır. Burada bu filmin toplum tarafından kabul görmesi çok önemlidir. Böylece birey geçmişteki bilinçaltında bastırılmış cinsel eğilim ve saldırgan tutumları filminde yansıtacak libido için haz alarak amacına ulaşmış olacaktır (Geçtan, 1998:92-93). Bu duruma başka örnekler kasap yada asker olan birey ocuk döneminde bastırılan duyguları kasap olduğunda etleri döverek yada etleri parçalama şekliyle alabilir. Asker ise düşmanlarını öldürürken alabilir. Bu durumu gerekleştiremeyenler, toplumun benimsemediği Şiddet eylemlerini gerçekleştirerek haz alacaklardır.

Psiko-analitik kurama göre bireyde ödünleme mekanizması gelişebilir. Ancak burada durum biraz farklıdır. Bireyde olumlu yada olumsuz ödünleme mekanizmaları gelişebilir. Olumlu olan ödünlemede bir birey eksik yada geri olduğu bir özellik yada durumunu daha çok çalışarak yada başka alanlarda gösterdiği çaba ile giderebilmesidir. Sakat doğan bir bireyin uzun çabaları sonucunda yaşıtlarına göre yapamadığı bir spor yerine derslerinde başarılı olup olimpiyatlara gitmesi örnek verilebilir. Ancak olumsuz ödünlemede durum çok farklıdır. Birey kendindeki eksikliği yada yaşıtlarına göre geri kalmış durumu karşı tarafı engelleme, şiddet yada küçük görme ile gidermeye çalışarak gösterebilmektedir. Bunun en basit örneği çevresi tarafından seilmeyen bir çocuğun akran zorbalığı uygulaması örnek verilebilir (Geçtan, 1998:87-88). Olumsuz ödünleme de bireyin içinde yaşadığı toplumda da gerilemeler gözlenmektedir. Daha iyisini yapma eylemi yerine karşıdakini engelleme eylemleri toplumu ileriye değil gerilere götürmektedir.

Freud'a göre şiddet bireyde doğuştan gelen ve doyurulmadığında tehlikeli sonuçları olabilecek bir tutum ya da davranıştır. Ancak burada sevgiden yoksun bırakılan onay görme ya da takdir edilme gereksinimi karşılanmamış çocuklarda şiddet eğilimi gözlenmektedir. Bu durumda Freud a göre şiddet davranışı sadece doğuştan gelen bir tutum değil aynı zamanda sosyal bir süreçten de bahsetmektedir.

Psiko-analitik yaklaşıma göre şiddet bireyde sevgi ve onay ihtiyacı karşılanmadığı takdirde olumsuz ödünleme ile şiddete dönüşebilmektedir. Aslında burada yine doğuştan gelen bir durum söz konusu olacaktır. Çünkü bireyin olumlu ya da olumsuz ödünleme yapması doğuştan gelen bir olgudur. Dolayısıyla şiddet uygulamak eğilimi yine doğuştan gelen bir durum olarak kendini göstermektedir.

Donald Woods Winnicott'a göre bir toplum tehdit altındaysa bu insanların saldırganlığından çok bireylerdeki kişisel saldırganlığın bastırılmasından kaynaklandığını ileri sürerek saldırganlığın bireyin ilk doğduğu andan itibaren var olan içgüdülerden geldiğini savunmuştur. Winnicott 'a göre bebeğin anne memesini emerken ısırması, tekme atması, kolunu uzatması can acıtmak veya saldırganlık olarak algılanmaması gerektiğini ileri sürmüştür (Winnicott, 1992:5).

Winnicott bireyde oluşan saldırganlık üç temel evrede oluştuğunu ileri sürmüştür.

1-Bütünleşme Öncesi Evresi:

Çocuk bu evrede uyarılmaya bağlı zarar verdiği anne ya da yerine geçen kişiye kişi ile sakinleşme dönemindeki uyarılmalarında karşısındakine değer verdiği bireyin aynı kişi olduğu kavrayamamıştır. Bu evre aslında kaygı taşımayan evredir. Çocuktaki saldırılar aslında sevginin bir parçasıymış gibi düşünülebilir. Saldırı eylemi kaybedildiği takdirde sevgi yetisi kaybolacak aynı zamanda nesnelerle ilişki kurma yetisini de kaybetmiş olacaktır.

2- Bütünleşme Evresi:

Bu evrede birey çeşitli kaygılar taşımaktadır. Birey artık anne olarak nitelenen karakterinin kişiliğini anlayabilecek kadar gelişmiştir. Bu sonuca bağlı olarak birey fiziksel yada düşüncesele olarak çeşitli kaygıları taşımaktadır. Bu süreçten sonra saldırganlığın bir bölümü keder, suçluluk duygusu yada çeşitli fiziksel belirtilerle (kusma gibi) ortaya çıkmaktadır. Bu evredeki bebekte duyulan suçluluk duygusu bebeğin kendisini sevdiği bireye zarar verdiğini duyumsamasıyla ilişkilidir. Saldırganlığın ana bölümü toplumsal işlevlere evrilip kendini bu şekilde göstermektedir.

3- Bütünsel Kişilik Evresi:

Bu evrede bireyde meydana gelen yoksunluk hissi öfkeye neden olmaktadır. Birey yoksunluk hissini veren nesnelere için masum saldırgan dürtüler barındırır. Birey iyi olarak nitelediği nesneler için ise suçluluk doğuran saldırgan dürtüler oluşmuştur. Bireyde meydana gelen yoksunluk bireyin içindeki suçluluktan kaçmayı sağlayacaktır. Burada birey sevgi ve nefret duyguları gibi nesneleri de iyi ve kötü şeklinde sınıflayarak ayrı bir savunma mekanizması oluşturacaktır. Bu şekilde bireyde suçluluk duygusu hafiflemiş olur (Winnicott, 1992: 5).

Burada Winnicott çocuğun saldırganlığını daha çocuk evrede ortaya çıktığını savunur. Bu oluşumda belli bir yaş aralığı vermese de karşısındakinin karakterini anlayabilecek zihin yapısına geldiğinde (bu durum her birey için farklı bir yaş grubuna girebilir) kaygılara bağlı olarak keder, suçluluk ve fiziksel belirtiler şeklinde ortaya çıktığından bahsedilir. Aslında bu durum J. Lacan'ın Ayna Teorisini⁷ akıllara

⁷ Lacan'ın Ayna Teorisine göre; bebek daha 6-18 aylık olduğu dönemde psikolojik gelişim olarak analiz dönemidir. Bu dönemde bebek anne ile kendini bir bütünmüş gibi algılar. Ancak bebek aynada kendini tek olarak gördüğünde bebeğin ilk defa özbenliğini oluşturduğu dönemdir ve bu dönem bebek için yıkıcı bir

getirmektedir. Bebek altı aylıkken aynada kendini fark eder ve annenin kendinden farklı bir varlık yani öteki olduğunun farkına varır (imgesel evren). Bebek bu evredeki “ben” i serap olarak niteler. Yani hayal ürünüdür. Bebek simgesel evrende “ben” in dışında dış dünyadaki “öteki”ler ile ilişki kurar. Simgesel evrendeki dilin, toplumsal yapının, kültürün ve sosyal normların etkisi vardır. Bebekte meydana gelen bilinçdışı yapı simgesel evrendeki ötekiler tarafından oluşmaya başlamıştır (Kaçar,2019:76-82)

Winnicott’ un teorisine göre, Bebek kendinin farklı bir varlık olmaya başlaması ve bu süreci anlamlandırması sonucu bebekte bilinç ve buna bağlı bilinçaltı yapı oluşmaya başlamaktadır. Winnicott çocuk karşısındakinin farklı ve bir kişiliği olan birey olarak algılamasını çeşitli kaygılar taşıdığına ve bu duruma bağlı olarak keder, suçluluk ve fiziksel belirtiler göstermektedir. Çocuktaki yoksunluk hissine bağlı öfke ve saldırganlık davranışları gözlenir. Birey etrafındakileri iyi ve kötü olarak sınıflandırır ve buna bağlı yapmış olduğu eylemlerde suçluluk duygusunu hafifletmiş olacaktır.

Winnicott ile Lacan’ın Ayna Teorisinde kesişim noktası; bebeğin annenin kendisinden farklı bir varlık olduğunu algılaması denebilir. Bu durum bebekte bir travma meydana getirir. Winnicott bundan sonraki süreçte bebeğin bilinçaltındaki durumu saldırganlıkla özdeşleştirmiş ve çözümlemelerini ona göre göre yapmıştır.

Konrad Lorenz’de insandaki saldırganlığın bilinçaltından geldiğini savunan ve araştırmalar yapan kişilerden bir tanesidir. Lorenz’i spesifik kılan ise insandaki saldırganlık üzerine yaptığı çalışmalarda hayvan davranışları üzerinden araştırmasıdır. Lorenz’in saldırganlık kuramına göre saldırganlık dış çevredeki uyaranlara olmak zorunda değildir ve saldırganlık devamlı akan bir enerji pınarın güçlendirdiği içgüdü olduğuna değinir. Bu enerji birikiminin belli bir uyaran olmasa dahi bir süre sonra patlama yani saldırganlık davranışıyla kendini göstereceğini savunmaktadır. Birey ve hayvanlar kendilerinde birikmekte olan(depolan) bu hareket enerjisini açığa çıkarmak için çevrede bir uyaranı çoğu defa bulur, bulmasa dahi kendileri böyle bir olanağı oluşturur (Fromm, 1993: 37-38).

dönemi ifade eder. Anneyle bir bütün olduğunu düşünen bebek aslında kendinin farklı bir varlık olduğunu anladığı ve depresif bir anı ortaya koymaktadır. Bu dönem imgesel bir dönemi ifade etmektedir. Çocuk dille birlikte simgesel döneme geçer ve onun kimliği dediğimiz şey ötekinin üzerine inşa edilmesi durumu söz konusudur. Bu süreç bebekte devamlı bir yabancılaşma durumunu ortaya koyar. Üçüncü dönem ise gerçek dönemi ortaya koyar (Erkan, 2019: 1429).

Birey içindeki enerji biriktiğinde ortaya çıkaracak uyaranlar olmasa da bu birikimi ortaya çıkaracak dış uyaranları bulamasa da bu enerji yani saldırganlık tepkisini çok büyüktür ve bir şekilde dışa vurulacaktır. Buradan da anlaşıldığı gibi insanda belli bir enerji birikmesinin olduğunu ve bunun dışa vurulması saldırganlık ile ortaya çıktığını, bu enerjinin birikmesi içgüdüsel olarak çevreye bağlı olmadığı vurgusu yapılmaktadır.

Lorenz'e göre saldırganlık içgüdü yoluyla ilk insanlardan beri gelen bir durumdur. Şöyle ki, insanlık tarihinin ilk yıllarında dahi insanın hayatta kalabilmesi için birçok savaş ve yaşam mücadelesi vermesi gerekmektedir. Mesela vahşi hayvanlar, yemek bulma, hava şartları gibi daha birçok önemli unsur insanın hayatta kalması için gerekli şartlardı. Ancak insan çok eski çağda da zaman ilerleyip de günümüze kadar geldiği dönemde de en büyük hayatta kalma mücadelesini yine insanlarla savaşılarak vermiştir. Hatta bu durum Hobbes'in "insan insanın kurdudur" hipotezinin çözümlemesi niteliğindedir. Buradan da anlaşılabileceği gibi insan var olduğundan beri saldırganlık içinde var olan bir pınar gibi birikmektedir ve içgüdüselidir (Fromm, 1993:40).

Lorenz'in tropikal akvaryum balıklarında yapmış olduğu deneyde dar bir alanda erkek balık dişi balık dışındaki kendi cinsi olan tüm erkek balıklara saldırdığı ancak dişi balığa saldırmadığını gözlemlemiştir. Aynı durumu dar alanda sadece o dişi balık ve erkek balık kaldığında yine dişiye de saldırganlık göstermektedir. Buradan anlaşılabileceği gibi tropikal balık içgüdüsel olarak alanın dar olması ve öncelikle kendi cinsinde olsa saldırganlık davranışını sergilemektedir. Burada yer darlığına bağlı saldırganlık eğilimi hayvanlar için geçerlidir.

Ancak insanlar toplum içinde beraber belli alanda yaşamalarına ve belli kaynakları paylaşmasına rağmen saldırganlık eğilimi göstermemektedir. Daha doğrusu bu durum tek başına yer darlığı ile açıklanamamaktadır. Evrim teorisine göre etologlar hayvanlarda görülen içgüdüye bağlı saldırganlık tepkileri insanlarda da gözlemlenebileceğini ileri sürse de bu durum tek başına içgüdü ile açıklanamayacağı anlaşılmaktadır (Freedman ve arkadaşları, 2003: 253-255).

Buradan da anlaşılabileceği gibi hayvanlarda yapılan deneyler için insanda da benzer sonuçlar çıkabileceği savunulsa da insan hem daha komplike bir varlıktır hem de saldırganlık gibi bir davranış tek bir etmenle açıklamak yanlış olacaktır. İnsanlar tarih

boyunca sınırlı kaynaklar için doğası gereği (içgüdüsel olarak) birbiriyle mücadele etse de bir davranış tek etmenle açıklamak yanlış olacaktır.

Bireyin toplum içinde göstermiş olduğu davranışı açıklamada Carl Gustavo Jung'a ait arketip kuramı önemli yer tutmaktadır. Aslında bu kuram bireyin toplum içinde sergilediği davranışlarda tek genetik faktörler değil aynı zamanda sosyal çevreninde etken olabileceğini ortaya koyan bir kuramdır. Çünkü birey maske arketipinde daha önceki yaşamışlıkların sonucunda belli bir öğrenmenin sonucunda maske takar. Ancak gölge arketipi ise tam anlamıyla oluşan bilinçaltının eseridir. Buradan yola çıkıldığında gölge arketipinde bilinçaltının çok büyük önemi vardır. Bu durumda doğuştan meydana gelen faktörler etken olmaktadır.

Jung'un Arketip Kuramına göre dört arketip vardır.

1-Maske Arketipi:

Maske kuramında; toplumsal yapının bazı kuralları vardır. Biz genel olarak bu kurallara uyarız. İstenmeyen davranışlar bilinçaltına atılır. Bazen bu bilinçaltına atılan davranışlarımızı toplumsal yaşam bastırıp bize unutturur. Bizim böyle bir davranışlarımızı yani bilinçaltındaki davranışlarımız maske ile tanımlanır. Maske kolektif bir olgudur, ancak yanlış biçimde kişiye özgü anlaşılır. Örneğin bir papazın karısı o role uygun davranarak statüden dolayı insanlara iyi davranır. Bir bireyin evde sergilediği baba ya da anne rolüyle dışarda işte çalışırken sergilediği davranış farklıdır (Jung, 2005: 55-56).

Burada toplumda sergilenen maske arketipinde bireyler kendilerini gizlerler ancak bu gizleme kendi istekleri gibi değil toplumun gözündeki o birey olarak kendini tanıtır ya da davranır.

2-Gölge Arketipi:

Bilinçaltındaki yüzümüz gölge olarak adlandırılır. Yani kişisel istekle uymayan bilinçaltındaki davranışlar gölgedir. Toplum insanı ne kadar kısıtlarsa gölge o kadar büyük olur, gölge içgüdüsel insanı tanımlar.

Güneş olmadan gölge olmaz, bilinç olmadan bilinçaltı olmaz. Kısaca gölge arketipi ile birey toplumda kısıtlanmış, bastırılmış ve bilinçaltına atılmış duygular burada barındırılır (Jung, 2005: 56).

Gölge arketipine örnek olarak toplumumuzda ve birçok toplumda akraba evliliği uygun görülmemektedir. Çünkü bu ilişkiden doğacak çocuklar tıbben sakat olma riski çok fazladır. Bu yüzden akraba evlilikleri toplum tarafından olumsuz görülmektedir. Bireyin bilinçaltındaki cinsel arzuları bastırılrsa da yakın akrabası olduğu biriyle enstest ilişkiye girmesi ve bunu herkesten saklamaya çalışması gölge arketipine örnek olarak verilebilir.

3-Anima Arketipi:

Erkek bir bireydeki kadınsı yöndür. Buna örnek olarak toplum içinde bir erkeğe bazen “karı gibi kaçtın” denmektedir. Burada toplum içinde bir erkeğin kadın gibi davranması yadırgandığı için bu tabir kullanılmıştır (Jung,2005:13).

4- Animus Arketipi:

Kadınlardaki erkeksi yöndür. Bir birey toplumda erkeksi tavırları ağır basabilir yada erkeksi tavır sergileyebilir (Jung,2005:13).

Toplum içindeki bireylerin ortak bilinçdışına temellendiği bütün yönelmeler bir arketiptir. Arketip insanların zihninde mevcut olan ancak toplum içindeki bireyler tarafından bilinçli bir şekilde tanımlanamayan, kendini toplum içinde çeşitli davranış ve bireyin rüyalarda gördüğü öğelerdir. Arketipler insanlığın ilk tarihinden beri var olan, ilkel insan davranışlarının günümüzdeki modern insan davranışlarında da gözlemlendiği için ortak noktaların keşfedilmesi önemlidir (Türkan, 2022:118). Mesela insanlar ilk çağdan bu yana kaplandan korkar. Bir birey günümüzde hayatı boyunca kaplan görmese de bir kaplanla karşılaştığında korkma tepkisini sergileyecektir. Aslında arketipler insanda mevcut olan içgüdülerin psikolojide karşılık bulmasıdır diyebiliriz.

1.2.4. Toplumsallığın Şiddet Üzerine Etkileri

Eric Fromm’a göre saldırgan davranışın temelinde bireydeki içgüdüler tek başına etken olmadığını bu davranışın oluşmasında toplumsal ve kültürel etmenlerin biçimlendirdiğini savunmaktadır. Orta çağda bilim insanları davranışçı teoriye göre bireyin doğarken “iyi” olarak doğduğu varsayılmaktaydı. Bireyin sonradan saldırgan davranış ve “kötü” olarak nitelenen davranışları toplumdaki kurumların kötü olmasından, kötü örnek ve eğitimden, kötüye yönelmiş olduğu uğraşlardan kaynaklandığı savunulur.

Burada bireyin erkek ya da bayan olmasının bir farkı yoktur. Davranışçı teoride Fromm’a göre atlanan durum insanın davranışlarının şekillenmesinde çevre bir etkidir ancak insanda kendi kararlarını verirken özgür ve bilinçli olduğu atlanmaktadır (Fromm, 1993: 57-59).

Bireydeki başat tutku yıkıcılık veya sevgi olmasındaki ana etken çevresel etmenlerdir. Bunu şu şekilde anlatabiliriz, iki ikiz kardeş düşünelim ve bunlardan bir tanesi çevresinde iyi eğitim alan, maddi olarak üst seviyede ve çevresinde sürekli örnek olabilecek güzel davranışlar sergileyen ilgili bir ailede yetişiyor olsun. Diğer kardeş ise geçim sıkıntısı çeken, çevrede istediklerini elde edememenin verdiği saldırgan tutumları ve kötü örnekleri barındıran başıboş bir ailede yetişiyor olsun. Bu iki kardeşin genetik olarak içgüdülerinden kaynaklı içinde barındırdığı saldırganlık tutumu aynı yada yakındır. Ancak bu kişileri biçimlendiren çevreden dolayı saldırgan tutumu sergileyen veya sevgi tutumu göstermesinde etkidir. Hatta bu durum Türk filmleri ve ABD filmlerinde konu bile olmuştur. “İyi Aile Çocuğu” filmi buna örnek olarak verilebilir. Bu filmde tek yumurta ikizi olan kemal ile cemal karakterleri karşımıza çıkar. Bu ikizlerin anne ve babaları doğduklarında bir kaza sonucu ölürlür. Cami avlusuna bırakılan kardeşlerden biri yetiştiği ortam sebebiyle İstanbul’da ünlü bir kabadayı olurken, diğer kardeş mütevazı bir banka memuru olur. Sonuçta kabadayı olan kardeş yetiştiği ortam sebebiyle şiddete meyilli biri olmuştur. Bu iki kardeş tek yumurta ikizi de olsa sonuçta toplumsallık ve çevre faktörü bu iki kişinin zıt karakterler olarak hayata kazandırılmasında etken olmuştur.

Fromm bireyde oluşabilecek varoluşsal gereksinimlerin cevabı sevgi, şefkat özgürlük fikirlerinin yanında iktidar ve mülk yoksunluğu, yıkım ve sadizm olabilir. Birey sorgulayan ve arayış içinde olan bir varlıktır. Eğer doyuma ulaşamadığında fıtratı gereği saldırganlık tutumu sergileyebilmektedir. Fromm saldırgan tutum sergileyen çok kötü davranışlarda bulunan birey de sonuçta aziz gibi bir insandır. Saldırgan tutum sergileyen birey hayatta arayış içinde doğru cevapları bulamamış hasta bir bireydir. Bireylerdeki saldırganlık davranışıyla beraber kötü davranışların insana özgü olduğu vurgusu yapılmaktadır (Fromm, 1993: 25-27).

Fromm’a göre sıkıntılı insan hayattan zevk alamayan ve kendini insan gibi hissedemeyen mutsuz bir birey olarak algılar. İnsandaki bu bunalımlı halin aslında

kapitalist sistemde toplumdaki bireylerin tamamen bir araç haline gelmesi sebebiyle olduğunu dile getirmiştir. Bu toplum içinde sıkılan ve buna bağlı olarak bunalım eğilimi olan birey sayısının artmasına bağlı olarak saldırganlık ve şiddet eğilimi artmaktadır. Kapitalist modern toplumdaki bunalımın ana nedeni “insanların var olmak yerine sahip olmayı” istedikleri ilişkiler düzeninden kaynaklandığının altını çizmektedir (Fromm, 1985:113-114).

Bu durumu şöyle açıklayabiliriz birey doğduktan belli bir zaman sonra bir arayış içine girer. Bu arayış yaşamı anlama ve anlamlandırma çabası içine girer. Bu çaba aslında insanın yaşama sevinci, hayatı anlamlandırma nedenidir. Hayatı anlamlandırma ve anlama çabası bazen modern kapitalist düzende bireyleri tek düze haline getirebilmektedir. Bu durum insanın sıkılmasına ve bunalıma girmesine neden olmaktadır. Hayatta belli şeyler amaç olması gerekirken modern hayatın belirlediklerine sahip olma isteği ve insan ilişkilerinde bu durumun öne çıkması saldırganlığın ana nedenini oluşturmaktadır.

Theodor W. Adorno’ a göre toplum içindeki bireyin kişilik ve kafa yapısını o bireyin içinde yaşadığı toplumun inanç yapısı, politik ve ekonomik durumu belirler. Yani bireyin yoğurulmasındaki en önemli etken içinde yaşadığı toplumun sosyo-kültürel değerlerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Adorno’nun yapmış olduğu otoriteryan karakter çalışmasında bireyin uzlaşmacı değerler ve otoriteye tam bir teslimiyet söz konusudur. Ayrıca toplumdaki bireylerde muhalif görüşlere tam bir nefret söz konusudur (Teber, 2001: 78-93). Aslında bu durum bireylerin tek tipleştirilmesi ve kendi bireysel farklı düşüncelerin sorgulanmaması anlamına gelmektedir. Toplum içinde tek tip düşünce modeli benimsenmiş ve insanüstü varlıklara inanma ve bu varlıklardan çözüm beklemek söz konusudur. Hatta bu durum “1984” adlı kitapta kendi gibi düşünmeyen insanların toplumdan soyutlanarak ormanda yaşamaya mahkum edildiği anlatılır. Yine bireylerin otoriteye itaat etmeleri, etmediklerinde baskı ve cezalandırılmaları söz konusudur. Toplum içindeki otoritenin sorgulanmadan körü körüne bağlanması gerektiği anlatılır (Orwell, 2017). Adorno Otoriteryan Karakter çalışmasında uzlaşamamış bir toplumsal yapı ile uyum bahanesiyle toplum içindeki bireylerde baskı ve otoritenin arttırıldığından bahseder. Burada toplumdaki bireyler uyumun bedeli olarak daha çok baskı görmekte, toplum içinde hoşgörüsüzlük artacak ve otorite olarak nitelenen üst benliğin toplum içindeki gücü artmış olacaktır (Yavuzer, 2013:49).

Horney'in teorisine göre ise bireylerin yapmış olduğu davranış biçimlerinin içindeki toplum ve zamana göre farklılıklar gösterdiğini ileri sürmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken hususlardan bir tanesi ise bireyin çocukluk dönemindeki toplumun değer yargılarının değişebileceği ve bu dönemde ortaya çıkan karakterin zamanla ileriki dönemde farklı toplum yapısına uymayabileceğidir. Burada zaman vurgusu ön plana çıkmaktadır. Birey çocukluk döneminde yoğunulduğu kültürün zamanla değişebileceği, buna bağlı bireyin yetişkinlik döneminde farklı davranış örüntüleri geliştirdiği çeşitli olaylar yaşanabilmektedir (Yavuzer, 2013:44-45).

Milgram ve arkadaşlarının 2. Dünya savaşıdan sonraki süreçte insanlardaki bireysel ve toplu şiddet üzerine deneyler yapılmıştır. Yapmış olduğu deneyde öğrenci, öğretmen ve otorite olarak bireyler sınıflandırılmıştır. Öğrenciler bir elektrikli sandalyeye bağlıdır ve öğretmen yanlışlara göre elektrik vermektedir. Verilen elektrik belli bir seviyeyi geçince öldürücü olabilmektedir. Öğretmenler yanlışlarda öldürücü seviyede elektrik vermede tereddüt etseler de otoritenin onayıyla yüksek seviyede elektrik vermektedir. Aslında bu düzeneğin hepsinde elektrik verilmemektedir. Ancak bireyler yaptıklarından zevk almakta ve otorite onayıyla hataları affetmemektedir. Sonuç olarak yaşanan, toplumsal psiko-sosyal yapının durumu otoriteye itaat etmesi ve eleştirilmemesi gerektiği yargısı oluşmuştur.

Siegfried Kracauer'in "Caligari'den Hitler'e" adlı eserinde dışa vurumcu Alman sineması ve UFA Stüdyolarından bahseder. Burada dışa vurumcu Alman sinemasının oluşumunda o dönemin Weimer Cumhuriyetinin oluşumu ve 1. Dünya savaşının travmasına bağlı olarak Alman toplumundaki depresif durumun açığa vurulması sinemalarda yer alır. Dışa vurumculuk toplum ve sanatsal olarak geleneksel olana isyanı ifade eder. Aslında bu durum Adorno'nun otoritaryan kişilik teorisini tam anlamıyla yansıtmaktadır. Toplumdaki bireylerin kişilik yapıları o dönemdeki toplumun inanç, politik ve ekonomik yapıları çok ciddi bir biçimde etkilemiştir. Normalde gayet sakin, kibar, saygılı gözüken toplumdaki insanların birçoğunda içinde fırtınalar esen, savaş yenilgisinin faturalarını ödeyen depresif bir toplumdan bahseder. Bu durumun başlangıcı 1918 de 1. Dünya savaşının bitmesiyle birlikte sinemada öncelikle seks filmleri popüler olmuştur. Aslında toplumda Freud'un bilinçaltı teorisini doğrular niteliktedir. Bastırılmış cinsel duygular sinemaya yansımıştır. Sonraki süreçte sansür yasalarının aktif olmasıyla sinemada tarihi macera filmleri ön plana çıkmıştır (Kracauer, 2011:41-47). Hitler

sinemayı propagandanın aracı olarak kullanmak istemesi durumu değiştirmiştir. Sinema Otoriteye hizmet eden bir propaganda aracına dönüşmüştür. 1920'li yıllarda çekilmiş olan Dr. Caligari'nin Muayenehanesi döneme damgasını vurmuş bir filmidir. O dönem Almanya'sının ekonomik sıkıntı ve politik çıkmazının halka yansımız halini yansıtmaktadır. Aslında burada üzerinde durulması gereken mevzulardan bir tanesi bu filmin iki adet senaryo yazarı vardır. Bunlar şair Hans Janowitz ve burjuva Carl Mayer'dir. Bu iki yazarı Kracauer irdlemiştir. Toplumun 1. Dünya savaşını yaşadığı buhranlı dönem bireylerin şiddet konusunda yoğurulmalarında etkindir. Ayrıca Janowitz Hamburg'da genç döneminde kendine bir kız arkadaş ararken cinayete tanık oldu. Kızın cenazesine giderek katili orada göreceğini umut etti. Aslında burada hem sosyal çevrenin hem de Mayer' in yaşamış olduğu bilinçaltındaki durumların sonraki süreçte tanıştığı ve beraber yazmaya başladıkları filmin senaryosunda etken olduğu söylenebilir. Mayer' in ise babası kumarbazdır ve iflas ederek ailesine kötü bir ortam bırakmıştır (Kracauer, 2011:61-68). Burada şu amaç edinilmektedir, bireylerde hem sosyal çevrenin hem de genetik faktörlerin bireylerin davranışlarının oluşmasında majör etken olduğu vurgusudur. Çünkü Alman toplumu tarafından sevilmiş bu filmin iki önemli yazarının sosyal çevrelerine ve ailesine ait bilgilerin Kracauer tarafından çözümlenmeye çalışılmış olması önemli bir noktadır. Burada Dışa Vurumcu Alman sinemasına küçük bir parantez açmak gerekir. Sinema görünmeyeni görünür kılan bir kitle iletişim aracıdır. O dönemdeki tek ekonomik değil, aynı zamanda toplumda gözlenen buhranlı durumu gözler önüne farklı bir şekilde (abartılı) serebilmektir.

Alfred Adler'in ortaya koyduğu Bireysel Psikoloji de, bireyin toplum içinde bireysel gelişiminde toplumsallık duygusunun çok büyük önemi vardır. Adler yapmış olduğu klinik çalışmalarda üç tip çocukta aşağılık duygusuna ve içinde bulunduğu toplum tarafından sürekli saldırı durumunun söz konusu olduğu söylenebilir. Bunlar;

- 1-Organı eksik doğan çocuk
- 2-Ailesi tarafından şımartılan çocuk
- 3- Ailesi tarafından yadsınan çocuk

Bu üç çocuk grubu toplum tarafından doğru yönlendirilmezse ileri ki dönemde bu bireylerde takıntı ve ideallerinin bu takıntılara bağlı gelişmeler olacağından bahseder. Burada yetersiz toplumsallık duygusuna vurgu yapan Adler bireylerde oluşacak

başarısızlık duygusu onların kötüye yönelmelerine neden olacağını anlatmaktadır. Yani toplumsallık duygusunun eksikliği hayatın olumlu değil de olumsuzla doğru bir yönelişe sebep olacağını, toplumsallık duygusundan yoksun olan bireylerin çocuklarının da sorunlu birer çocuk olduğu vurgusu yapılmaktadır. Bu çocuklar akıl hastaları olabileceği gibi suça meyilli kötü bireyler olma olasılığı çok yüksektir (Adler, 2000: 13-15).

Adler’e göre toplum içindeki birey hayatta somut bir amaç belirler ve bu amaç uğruna yaşamdaki eksiklikleri varsa onları gidermeye çaba harcar. Yine bu amaç uğruna hayattaki zorluklarla baş etmek için uğraşır. Aslında bireyde hayat içinde bir amaç yoksa yelkensiz gemi misali yapılanların bir anlamı olmayacaktır. Bu durumda birey sürekli savrulacaktır. Bireydeki amaç onu aynı fikirde olduğu bir topluluğun içine koyacak ve kendini yalnız hissetmeyecektir. Asıl problem yada anormal davranışlar, kendine amaç edinmemiş ve kendini bir topluluğun içine koyamamış bireylerde meydana geldiğinin vurgusu yapılmaktadır (Adler, 2000: 9-10).

Aslında bu durum “Uyumsuz” adlı filmde çok güzel anlatılmaktadır. Bireyler belli bir yaşa geldiklerinde kendi amaçları doğrultusunda belli meslek gruplarında uzmanlaşmaya çalışmaları sağlanmaktadır. Kendilerine bir amaç edinmemiş fikirleri olmayanlar ise başıboş bırakılmışlardır. Sonuçta bireyler kendi amaçları doğrultusunda belli grupların içinde kendilerini bulurlar.

Albert Bandura’ ya ait olan Sosyal öğrenme kuramında bireyin davranışlarının oluşmasında çevredeki dış uyarıcılar ve buna bağlı pekiştiricilerin önemi olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ancak Bandura, buna ek olarak bireydeki bilişsel sürecin şekillenmesinde hafızanın, dil ve düşünmenin sembolleştirmede çok büyük etken olduğunun vurgusu yapılmaktadır (Ayla, 2019: 321).

Bushman ve Huesmann’ın yaptığı çalışmada bireyin erken çocukluk döneminde ebeveynlerindeki ifadeleri taklit ettikleri, ilerleyen süreçte davranışları taklit ettiklerinin vurgusu yapılmaktadır. Çocuk görmüş olduğu saldırgan davranışları çevresinden uyarılmadığı sürece taklit etmeye devam ettiği söylenmektedir. Bu durum kitle iletişim araçları ile pekiştirildiği yadsınamaz (Ayla, 2019: 321-322).

Bandura’nın sosyal öğrenme kuramına göre insanda oluşan nefret ve saldırganlık eğilimleri sosyal çevre veya kitle iletişim araçları sayesinde pekiştirilerek öğrenilebilir. Burada toplum ve medyaya büyük rol düşmektedir. Yanlış yönlendirmeler toplumu

oluşturan bireylerin şiddet eğilimli kötü bireylere dönüşmesinde majör etkenlerden biri olacaktır.

1998 yapımı asker (Soldier) filminde çok küçük yaştaki çocuklar askeri eğitimden geçmektedir. Burada çocuklarda acıma duyguları köreltilmiş, düşmana nefret besleyen şiddet eğilimleri yüksek rekabetçi askerler yetiştirilmektedir. Bu durum pekiştireçlerle hem komutanları hem de ortamlarındaki medya ile sağlanmaktadır. Filmde eğitim amacıyla, TV da çocuklara insanları ısırarak öldüren köpeklere ait video izletilmiş ve bu sahneyi izlemek istemeyen bir çocuk yüzünü çevirdiğinde komutan çocuğun yüzünü çevirerek sahneyi izlemesini sağlamıştır. Buradan yetişen çocuklar ileriki dönemde dünyanın en acımasız şiddet eğilimli askerlerine dönüşmüşlerdir. Ancak şu unutulmamalıdır, insan çok komplike bir varlıktır ve davranışları tek bir durumla izah edilemez. Asker filminde bu durum gözler önüne serilmiştir.

Arno Gruen' e göre yıkıcılık *“içimizdeki kendimizin, bütün iyi dileklerimizin, bütün mutlu çocuk olmalarımızın, sevmek istemelerimizin, yarım kalmış çocuk ruhumuzun var olmak için giyindiği elbise”* olarak tanımlamıştır. Aslında bunu anlatırken birey çok küçük yaşta kendini aradığından bahseder. Aslında bu arama durumu bireyin yazgısı veya alın yazısı denilen durumu ifade etmektedir. İnsanların karakterlerin oluşmasında iyi niyetinde kötü niyetinde aslında aile ve kültür tarafından yoğurulduğunu ve insanların ön yargılarından uzakta durmasının onları aslında zayıf göstermeyeceğine vurgu yapmaktadır. Bireyin yine çocukluk döneminde aile faktörünün çok önemli olduğunu sonraki süreçte birey yetişkin biri olduğunda çocuklukta oluşan bilinç ve bilinçaltının davranışlarını şekillendirdiğini söylemeye çalışmıştır. Gruen'in hastaları genelde çocukluğunda Nazi travması yaşadığı için bu dönemdeki yetişmede çocukların reddedilmesi ve sevgisiz yetiştirilmeleri (burada otorite önemli bir faktördür) sonraki yetişkin dönemde nefret ve yıkıcılığın önemli bir etkeni olduğu vurgusu yapılmıştır. Çocuk küçük yaşta belli oranlarda özgür ve sevgi ile yetiştirildiğinde sonraki dönemde hem mutlu hem özgüveni yüksek hem de ne yapmak istediği belli bireyler haline geldiğini söyler. Burada “sevgi” vurgusu ön plandadır. Yetişkin ve şiddete başvuran bireylerin şiddete başvurusundaki temel nedenin çocukluk döneminde sevgiden mahrum bırakılması yattığını söylemektedir (Gruen,2005:21-28).

Kapitalist toplum düzeni içinde insanların birbirine olan bağımlılığının arttığı ancak insanların birbirine daha çok zıtlastığı bir ortamda yaşandığı vurgusu yapılmaktadır. Aslında bu zıtlasma ve daha ileri seviyesi olan şiddet uygulama nedeni zamanında sevgi görmemiş ve bununla birlikte törpülenmiş bireylerin ruhları zamanla yalnız kalmaktadır. Buna karşın hiçbir efor harcamadan mutluluğu yakalamış bireylere bir cevap veya tepki verme şekli şiddettir (Gruen,2005:7-13).

Birinci Dünya savaşı sonrasında Yugoslav Sekula Akova'dan Mojkovac'a gidecektir. Yolda Müslüman bir Türk ile karşılaşır. Yol güvenliği problemlidir ve sürekli pusuya düşürmeler olduğu ormanlık bir yoldan gitmektedirler. Sekula Türk ile yolculuk etmek ister çünkü yolda Türk partizanlarla karşılaşma tehlikesine karşı kendini güvende hissedecektir. Yolda sohbet etmeye başlarlar ve Müslüman Türk gerçekten de çok iyi bir insan ve yoldaş olmuştur ona. Sekula normalde Türk'e hiçbir kin beslememektedir. Bir ırmağın kenarında mola verirler. Sekula silahını çıkarır ve Türk'e doğrultur. Türk "şunu çek şeytan doldurur" der. Ancak Sekula Türk'ü alınının ortasından vurarak öldürür. Sekula'ya bunun nedeni sorulduğunda; aslında Müslüman olan Türk'e nefret duymadığını onu öldürmek gibi bir gayeyle silahını çıkarmadığını ancak ona karşı duyduğu dostluk ve iyilikten ötürü kendini zayıf hissettiğini ve bundan dolayı tetiğe bastığını söylemiştir. Aslında Sekula'nın doğuştan içinde var olan ve bastıramadığı duygular yüzünden tetiği çektiğini söylemek yanlış olmaz (Gruen,2005:7-10).

Birey başka bir kişiye duyduğu nefretin derinlikleri araştırıldığında aslında bireyin kendine duyduğu nefreti görmektedir. Birey çocukluk döneminde şiddete maruz kalmışsa ve kendine daha iyi bir örnek olmadığı sürece kendi gördüğü modelle özdeşleşecektir. Birey bebeklik ve çocukluk döneminde ebeveynlerine muhtaçtır. Çocuk eğer ki; ben bütün isteklerim için ağlayıp sızlayan bir varlığım ve anne-babam bu yüzden bana kötü davranıyor. Bu durumda anne ve baba sevgisiz değil sadece bu duruma tepki gösteren bireylerdir, kötülüğün asıl kaynağı ise çocuk kendini görmüş olacaktır. Kötülüğün kaynağı olarak kendini gören çocuk aslında benliğine yabancılaşması söz konusudur (Gruen,2005:266-271).

1.3. KOMEDİNİN GÖRSEL SANATLARDA TEMSİLİ

Kültür bilimciler insanlık tarihi boyunca yaşamın ortaya konuluşunda iki olguyla sürekli karşılaşmış ve bu iki olgu üzerine çözümler yapmak zorunda kalmıştır. Oyun ve şiddet dünyada çeşitli ritüeller ile birbirine dönüşümü göstermektedir (diyalektik).

İnsanlık yaşamı boyunca sürekli bir diyalektik içindeki doğa ve tanrıların ortaya koyduğu düzeni uzlaştırmak için oynama sanatını ortaya koymuştur. Bu ritüeller tarih boyunca devam etmiş şiddet ve komedi üzerinden hem toplumsal düzenin hem de dini ritüellerin insanlara yansıtılması sağlanmıştır (Ünlü, 2007: 28).

Bergson'a göre gülmek, komik olan şeye verilen tepkidir. Ancak Bergson gülmeyi irdelerken, gülme yoluyla toplum içindeki uyumlu olmayan davranışlar kınanır ve düzeltilir. Aslında Bergson gülme yoluyla bireylerin uygun olmayan davranışların düzeltilmesine yardımcı olan toplumsal bir işlevinin olduğundan bahseder. Bergson gülünçlüğü üç özelliği olduğundan bahsetmektedir;

1. İnsani olan şeyler gülünçtür.
2. İnsanda gülmeye birlikte bir duygusuzluk durumu söz konusudur. (gülünç olan insandaki saf akla yöneliktir)
3. Birey komik olanın tadına ancak bir topluluk veya grup içinde varabileceğinden bahseder.

Burada Bergson; gülünç veya komik olanın insana özgü bir durum olduğunu, bireyin komik olana gülebilmesi için gördüğü durum karşısında birazda olsa duygusuz olması gerektiği (acıma, değer verdiğiniz birine üzülmeye duyguları varken gülünemeyeceğinden dolayı) ve komik olan durumun hazzını en çok bir grup içinde çıkarılacağından bahseder. Yani gülmeyi toplumsal bir noktaya getirir. Mesela bir toplulukta herkesin ağladığı bir yerde bir kişinin ağlamadığı ve sebebinin o bireyin o topluluğa ait olmadığı söylenmiştir. Burada Bergson toplumlardaki kültür farklılıklarına bağlı olarak bireylerdeki anormal veya o topluma uygun olmayan davranış veya şeylerin gülerek cezalandırılmasında farklılıklar olabileceğini söylemektedir (Bergson,2022:5-12).

Bergson 'un teorisine göre gülmenin aslında toplumsal bir görevi olduğunu söyleyebiliriz. Sonuçta komik veya gülünç olan durum bireyin içinde bulunduğu

toplumda anormal olan tavır, durum veya harekete verilen tepki olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla bir tür cezalandırma yoludur. Bu aslında bir toplumun yazılı ve yazılı olmayan kanunlarının olması gibi bir durumu yansıtır. Yazılı olmayan kurallar gelenek ve göreneklerden oluşur. Bunları ihlal edenler sözlü olarak uyarılarak cezalandırılır. İşte aynı durum gülmede söz konusudur. Birey topluma aykırı hareket ederse gülererek kınanmış olur bir anlamda. Bu durumun pekiştirilmesinde tiyatro, sinema ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarındaki film ve oyunlar toplumun eğitilmesinde pekiştireç görevi görmektedir. Aslında toplumdaki bireye film veya oyunlarla “şu davranışı yaparsan veya şu şekilde görünürsen toplum tarafından gülünç duruma düşersin” mesajı verilmektedir. Gülme yoluyla bireyler aslında cezalandırılır veya davranışları düzeltilir. Bu tür film veya oyunlar aslında dışsızdır ancak yine de bireyler üzerinde etkiye sahiptir. Dışsızdır çünkü yazılı kanunlar gibi toplumdaki bireylere direk olarak bir yaptırımı yoktur. Ancak toplum içindeki bireyin kınanması ve gülünç duruma düşürülmesi ile bir anlamda baskı altına alınmış olur.

Bergson’a göre bireyi komik kılanlar (Bergson,2022:5-14),

1. katılık
2. özdevinim
3. topluma uyumsuzluk
4. dalgınlık

Bu durumları kısaca açıklarsak; birey gülebilmesi için çeşitli duygulardan uzak olmalıdır. Eğer ki bir bireye gülebilmesi için acıma duygusundan arınması gerekir. Acıma duygusuna sahipse kesinlikle gülemez. Daha doğrusu karşı tarafın gülünç duruma düştüğünü düşünemez. Komik olan olaylar spontane, kendiliğinden gerçekleşen olaylardır. Gülmenin önemli bir toplumsal görevi vardır. Bu görev bireyin içinde bulunduğu kültüre uygun davranışlardır. Dolayısıyla o kültüre uygun tavırlar sergilenmediğinde gülünç duruma düşülmüş olunur. O yüzden birey çok da gülünç duruma düşmek istemediğinden kendine çeki düzen verecektir. Bazen komik olan olaylar insanın dalgınlığından kaynaklanabilmektedir. Dolayısıyla dalgınlık gülme nedeni sayılabilir.

Gülme, hedefindeki bireyde bir tedirginlik ve korku hissi vermektedir. Sonuçta toplum içindeki hiçbir birey komik veya gülünç duruma düşmek istemez. Gülmenin

sanatsal bir yanının olduğuna da değinen Bergson, bireylerin birbirlerine sanat eseri penceresinden bakmaya başladıklarında sanat olmaya başladığını anlatmaktadır (Bergson,2022:98).

Nieche'nin dile getirdiği antik Yunan döneminden beri var olan Apollon-Dyonsos çatışmasında sonuç toplumsal bir düzenin var olduğu ve toplumda Apolloncu güç (düzen) tarafından kontrol altına alındığı vurgusu yapılmıştır. Normal günlük yaşamda belirli kuralların konulduğu, insanların yaşamında belirli bir hiyerarşik düzenin olduğu ve bu düzenin çok uzun yıllardır devam ettiği söylenebilir. Böyle bir yaşam içinde insanın kendi içinde barındırdığı dışa çıkaramadığı kötü güçlerin bir şekilde gülme yoluyla dışa vurulduğu gözlenmektedir. Aslında bu durum toplumdaki sabit kuralların mizah yoluyla kırıldığı da söylenmektedir. Yani komik olarak nitelendirilen unsur toplum içinde bastırılmış olanı yıkmaya da birey mizah yoluyla veya gülererek o baskının yükünü hafifletmiş olacaktır (Fenoglio & Georgeon, 2000:9).

Gülmenin tarihçesine bakıldığında başlangıçtan beri gülme vardır. M.Ö.300 da yazılmış Mısır Papirüslerinde kahkaha ile ilgili şu sözler yer almaktadır:

“Tanrı güldüğünde, dünyaya hükmedecek yedi tanrı dünyaya geldi. Kahkahaya boğulduğunda ışık oldu. İkinci kez kahkahaya boğulduğunda sular oluştu. Yedinci kez kahkahasında ise ruh doğdu”

Aslında burada üzerine vurgu yapılan konu tanrı kahkaha attığında dünyada yeniden doğuyormuş anlamı çıkmasıdır. Neşeli bir şekilde yeniden dünya yaratılmıştır (Sanders,2001:17-18).

Antik Yunan düşünürlerinden Platon a göre “sanat taklittir ve idealar dünyasını aydınlatmaz” demiştir. Bu düşünceden yola çıkarak sanatın özellikle görsel oyunlardan o dönemdeki temsili olan tiyatrunun toplumsal olaylara ışık tuttuğunu ancak bu durumun Platon'un İdea dünyasındaki gerçekliğe ışık tutamayacağını anlatmaktadır. Çünkü İdea Felsefesine göre birey dünyada ideaları algılayamadığı ve bireyin yaşadığı dünyadaki ideaların yansımalarını algılayabildiğinden bahseder. Yani dünyadaki bireyin gözlemlediği nesneler aslında tanrısal olana benzeyen kopyalarıdır. Platon bir şair veya yönetmenin ancak birer taklitçi olabileceğinin vurgusunu yapmaktadır. Ona göre bir şair savaş ile ilgili bir şeyler yazabilir ancak bir savaş yönetemez veya savaşta başarılı bir asker olamaz. Yani sanatçının yapmış olduğu dünyadaki insanlara yakışmayan bir

oyundur. Sanat ile seyircinin güzel olmayan yanları güçlenmiş olduğuna vurgu yapılmaktadır (Şener, 1998: 20-22).

Platonun bu sözlerinden yola çıkarak aslında o dönemin görsel eserleri idea denilen gerçek nesneleri ortaya koyamadığını ve seyircinin okuduğu veya izlediği eserle kötü yanlarının güçlendiğine vurgu yapılmaktadır.

Ayrıca Platon'a göre sanat insanların eğitilmesinde faydalanabileceğinin vurgusunu yapmaktadır. Müzik insan ruhunu yansıtmaktadır. Ayrıca sanat toplumsal değerleri yüceltmek ve ahlak eğitimine katkıda bulunmakla mesuldür. Nasıl ki tiyatroya gelen birey katarsis olur ve arınarak pamuk gibi olarak tiyatrodan çıkar, işte bireyler bu arınma sürecinde bir şeyler de öğrenmiş olur. Tiyatro yaşanmışlıkları yansıtan bir araçtır. Dolayısıyla insanlar yaşanmışlıklardan ders çıkarırlar. Tiyatroda güzel ve iyi olana yönelme ve gösterilmesi insanları iyiye yönelteceğinden bahseder Platon. Ancak tiyatro ve kitaplarda kötü yanlara vurgu yapılmasının insanları da kötüye yönelttiği eleştirisini yapmıştır.

Platon, akıllı yöneticilerin sanattan daha doğrusu tiyatrodan faydalanarak toplumun doğru yönlendirilmesi gerektiğinin vurgusu yapmaktadır. Zamanının görsel sanatlarından olan tiyatro günümüzde birçok kitle iletişim aracına evrilmiş durumdadır. Bu durumda kitle iletişim araçları egemene hizmet ettiği düşünüldüğünde, bireyin içinde bulunduğu toplum ve kültüre uygun hareket etmesinde önemli bir araç olduğu yadsınamaz. (Şener, 1998: 23).

Aristo'nun uyumsuzluk kuramına göre gülmek, beklenmedik bir zamanda mantık dışı veya toplum içinde uygun olarak karşılanmayan bir durum veya şeyle karşılaşıldığında verilen zihinsel bir tepkidir. Bu durum bireyin beklediğinin aksi bir durum veya daha önemsiz bir durumla karşılaşıldığında verilen insani bir tepkidir (Morreal, 1997:24).

Aristo'nun Poetika kitabında sanatın en önemli özelliği evrensellelikle çelişmeyen gerçeklik anlayışıdır. Burada inandırıcılık ve genel gerçeğe uygunluk çok önemli bir yer tutmaktadır. Burada sanatçı eserini meydana getirirken eserlerinde gerçekliğe uygun olarak düş gücünden faydalanabilir. Ayrıca olasılıkları ihmal etmemeli ve doğaya uygun davranmalıdır. Yani birey denge ve uyum içinde meydana getirmiş olduğu eserde bütünlük kaybolmadan, yaratıcı hayal gücüne yer verilebileceğinden bahseder. Aristo

sanatı İyileri ve kötülerini taklit edenler şeklinde ikiye ayırmıştır. Tragedya iyi kişileri, komedi ise kötü kişileri taklit ettiği vurgusu yapmaktadır. Komedi türü kötü olanın dışında soylu olmayan ve gülünç olanı taklit ettiği vurgusu yapılmıştır. Aristo komedi ile taşlamayı ayrı tutmuştur. Taşlama kusurları ortaya çıkaran, öfke ve saldırganlık barındırdığını ifade eder. Orta çağ döneminde komedi tiyatrolarında yönetsel eleştirilerin olduğu tiyatrolarda oyuncuların maske taktıkları ve bunların seyirci ve yöneticiler tarafından eleştirilmemesi için böyle bir yol izlediği söylenmektedir. Komedi tiyatrosunda şairin ortaya koyduğu konu olasılık üzerinedir. Oyundaki kişilerin adları karakteristiktir ve tipiklikle pekiştirilmiştir. Buradan yola çıkarak oyundaki kişiler asla gerçek kişiler kullanılmaz ve genel olarak maske kullanılarak aslında bir çeşit eleştiri yapıldığı söylenebilir (Şener, 1998: 26-51).

Bireylerin karakteristik isimlerinin olması günümüzde nasıl ki medyada stereo tipleşme⁸ varsa, o dönemde de tiyatro üzerinden seyircilerin hafızasına kazınması adına tipikleştirme vardır denebilir.

Aristo tragedia ve komedi türlerindeki katarsisin farklı olduğunu, komedide gülme ve kahkaha atarak seyircinin katarsis olduğu söylenmektedir.

Freud ‘un rahatlama kuramına göre gülmek, bireyin bilinçaltında bastırılmış duygu ve arzularının espri yaparak dışa vurulması ve bu durumdan haz alınması şeklinde tanımlar. Aslında gülme ile bireydeki sinirsel enerjinin açığa çıkması söz konusudur. Bu duygusal boşalımı neden olmaktadır (Morreal, 1997:45).

Komedi-şiddet ilişkisini birçok görsel sanatta görmek mümkündür. Meddah hikayeleri, köy seyirlik oyunları, Karagöz ve ortaoyunu, karnaval ve şenliklerdeki oyunlarda pek çok çeşidiyle şiddetin dışa vurumu gözlenmektedir (Ünlü, 2007: 27).

Köy seyirlik oyunlarında, bireyler arası ve insanlarla tanrılar arasındaki ilişkiler ritüeller aracılığı ile bir düzene sokulabilir. Bu durumda insanların doğaya, tanrılara ve kendi aralarındaki ilişkileri daha iyi düzenlemek ve neler yapmaması gerektiği köylerdeki seyirlik oyunlarla düzenlenebilmektedir. Köy seyirlik oyunlarının temelleri ritüellerden oluşmaktadır. Sözlü kültürde belirli oyunların veya şiirlerin tekrarı önemli yer tutmaktadır. Bu tekrarlar sayesinde bellek tazelenmiş ve unutulmamış olur. Ayrıca Mitler

⁸ Stereotip, Lipmann insanın beyinde oluşturduğu resimler olarak ifade etmiştir. Aronson ve arkadaşları ise aynı gruptaki insanların aynı özellikleri sergilediği kalıp yargıdan bahseder (Mahmut,2023:479).

o toplumun kültürünü ve tarihini temsil etmektedir. Bu Mitlerin toplum içinde sunumu köy seyirlik oyunları ile sergilenmektedir (Semercioğlu, 2021:42-43).

Toplum içinde canlılığın ilahileştirilmesi ve toplumsal düzenin devamı için köy seyirlik oyunlarının şekil değiştirerek ritüellerin devamına sebep olmuştur. Bu durum padişah şenliklerine dönüşmüştür. Bu durum genel olarak imparatorluğun bir zafer kazanması, sünnet veya evlilik gibi özel günlerin kutlamalarında halkın çeşitli yollarla eğlenmesi amaçlanarak hazırlanmaktadır. Bu durumda çeşitli sportif faaliyetler, gösteriler, hediyeleşmeler, dans ve müzikler ve çeşitli oyunların (tiyatro) oynanmasıyla devam etmektedir. Bu şenliklerde savaş temalı veya sokaklardan sahneler içeren çeşitli komik veya şiddet içerikli oyunlar gösterilmektedir. Hem köy seyirlik oyunlarında hem de şenliklerdeki oyunlarda toplumun şekillendirilmesi, nelerin yapılmaması gerektiği, yapıldığında sonuçlarının gülünç duruma düşme yada şiddetle sonuçlanabileceği mesajları verilmektedir (Ünlü,2007:30-31).

Meddah hikayelerinde, genelde tek bir kişi çeşitli yerlerde (genelde kahvehanelerde) taklit de yaparak o toplumun kültürüne uygun hikayeler anlatmasından oluşur. Burada meddah olan kişi yetenekli, çeşitli taklit ve sesler çıkaran bir şahıstır. Aslında meddah hikayeleri günümüzde tek kişilik stand-up gösterilerine benzemektedir. Meddah hikayeleri ile o toplumda yaşanan olaylar tek kişinin taklit ve değişik ses çıkarmalarıyla ortaya konmaktadır. “meddah” kelime anlamıyla öven yada metheden kişi anlamına gelmektedir. Meddah oyunları hem doğu kültüründe hem de batı kültüründe rastlanan bir durumdur. Burada meddah oyunları hem dramatik hem de epik tiyatronun ortasında yer almaktadır. Meddah yapmış olduğu oyunlarla hem sistem eleştirisi hem de sistem güzellemesi yapabilmektedir. Meddahlık ile Japonlarda “rakuga” adı verilen sanat dalıyla benzerlik göstermektedir (Ito, 2012:4-6).

Karagöz ve orta oyununda ise, belli karakterler belli özellikteki söz ve davranışlarıyla halkın karşısında çıkmaktadır. Oyunlarda konu değişebilir ancak karakterlerin söz ve davranışları değişmez. Burada pekiştirmek önemlidir ve halkın kafasında aslında bir stereotipleştirme yapmak maksadı vardır. Karagöz ve Hacivat karakterinde; toplum içinde cahil olarak nitelendirilen, konuştuğuna dikkat etmeyen ve konuşulanları yanlış anlayan, genelde hep bir entrika içine çekilen ama bir şekilde bu durumdan kurtulabilen, konuşmalarıyla toplumdaki insanları güldüren bir tiptir. Hacivat

ise akıllı, ne konuştuğunu bilen kültürlü bir tiptir. Oyunlarda Hacivat ile Karagöz zıt karakterlerdir ve onların söz dalaşları sürekli gözlenmektedir. Aynı durum orta oyunlarında Kavuklu ile Pişeker'de de gözlenmektedir. Karagöz ile Kavuklu benzer özellikteyken, Hacivat ile Pişeker benzer özelliğe sahiptir. Aslında Karagöz veya Kavuklu oyunlarında halk-aydın bakış açısına bağlı bir çatışma gözlenmektedir. Bu durum çoğu zaman oyunlarda güldürü malzemesini oluşturur. Bu noktadan sonra birbirini anlayamayan iki farklı seviyede insanın çatışması ve çeşitli şiddet unsurları söz konusu olabilmektedir. Bu durumun benzerleri Türk Sinemasında komedi filmlerinde gözlemlenebilmektedir. Sonuçta eski zamanlardaki güldürü oyunları ilerleyen teknoloji ve toplum yapısına bağlı olarak sinema ve televizyonlarda gösterilebilmektedir. Türk filmlerinde halk bakışı ile aydın bakışının zıtlıkları genelde gülme unsuru olabilmektedir (Arslantepe, 2002: 90-91).

Bu anlatılanların yanında Bakhtin'in Karnavalesk terimine değinilmesi gerekir. Karnaval, yılın belli zamanlarında toplanılan, toplumun her kesiminden bireyin bir araya geldiği var olan yaşamın düzenine karşı çıkılan ve sanki yarı gerçek yarı oyun oynanarak yaşamın gerçeklerinin yansıtılarak iletişime farklı şekilde geçilen ortamdır. Karnaval farklı bir düzeni işaret etmektedir. Normal yaşamdan çok farklı bir ortam vardır ve izleyicilik söz konusu değildir. Herkes katılımcıdır. Karnaval ortamında herkes eşittir. Karnaval ortamında normal yaşamdaki tüm kurallar bu ortamda iptal edilmiştir veya askıya alınmıştır. Herkesin eşit olduğu ve kısıtlamaların iptal edildiği ortamda küfürler, müstehcenlik, dalga geçmeler ve itaat etmemeler gibi durumlar gözlenmektedir. Aslında bu durum insanların Orta çağ Avrupasında baskı altına alınmasıyla beraber bilinçaltındaki gerçeklerin su yüzüne çıkarıldığı yerdir diyebiliriz. Bazı bireylerin dini inanışlara saygısızlık yaptığı da gözlenmektedir. İnsanlara sınırsız özgürlük verirsiniz görebileceğiniz bir ortamdır karnavallar. Ancak alt ve üstün bir araya geldiği ve iletişime geçtiği sınırsız özgürlüklerin olduğu, herkesin eşit olduğu bir platformdur. Karnavallardaki en karakteristik özellik kralın soytarı, soytarının kral yapılma törenidir ve karnavallarda gülmek en belirgin özelliktir. Karnavallarda diğer bir önemli unsur ise bireyler karnavala kendilerine uygun maske ile gelirler. Bu durum aslında ortam ne kadar özgür olursa olsun bilinçaltındaki istediği davranışları maske altında çekinmeden gösterebilmek amaçlanmıştır. Aslında maske takmak insanların iki yüzünü dolayısıyla karnaval yaşamı ve gerçek hayatında iki yüzünün olduğunun ispatı niteliğindedir.

Sonuçta insanlar bu ortam özgür ve eşit olsalar da yapacaklarını maske ile gerçek kimliğini gizleme ihtiyacı duymaktadır. Karnavalların popüler kültür ürünü olduğu söylenebilir. Günümüzde değişen ve gelişen teknolojiyle birlikte bireyler yeni medya ve sinema ile karnaval ortamını yaşayabilmektedir (Uygun& Akbulut, 2018: 78-79).

Orta çağ da halk adeta ciddi davranır, mizah yapılması-gülünmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Rönesans ile birlikte folk mizahı denilen kültür karnavallarda kendini buldu. Bu karnavallar sayesinde halk ve üst tebaa burada buluşuyor, çeşitli gösteriler, mizahlar ve gülmece gibi pek çok faaliyet yapılmaktadır. Dolayısıyla orta çağda yaşamış kişiler de iki farklı yaşam vardır diyebiliriz. Birincisi ciddi olan resmi yaşam, ikincisi ise gülen, bir şeyleri paylaşan insanların oluşturduğu karnaval yaşamıdır (Bakhtin, 2001:116).

Rönesans döneminde Avrupa folk mizahı edebiyat ve yüksek kültürden bağımsız bir şekilde ortaya çıktığından bahsedilebilir. Aslında Rönesans dönemine ait estetik gülme anlayışının temelleri folk mizahına dayanır denebilir. Karnavalların oluşmasında halk ile üst tebaanın kaynaşmasında en önemli etkenler orta çağdaki feodal beyliğin yıkılması ve teokratik sistemin zamanla çözülmesi gösterilebilir (Bakhtin, 2001:98).

1.4. TÜR OLARAK KOMEDİ

İnsan var olduğundan beri gülme eylemi var olmuştur. Gülmek, ağlamak, kızmak, somurtmak gibi eylemler insana özgüdür ve bunlar bir şekilde belirtilerini gösterir. Her bireyin fitratı farklı olduğu için karşısındaki olaylara vereceği tepkilerde aynı olmamaktadır. Dolayısıyla bireylerin karşısındaki olayları anlamlandırma ve ona karşı verilen tepkilerde farklı olabilmektedir. Ancak kültürler farklı olsa da bireyler farklı anlamlar yüklese de gülme eylemi dünyada ortak bir dil olarak belirtilerini göstermektedir.

Komedi dediğimiz tür aslında gülme eyleminden ortaya çıkmıştır. Bu türün ortaya çıkışı antik yunana dayanmaktadır. Sözcük anlamına bakacak olursak “comos” ve “oidia” sözcüklerinden türemiştir. Antik yunanda bağ bozumu şenliklerinde, dini tören olarak keçi şarkıları okunur, keçi maskeleri takılır ve şarap tanrısı Dionysos’u yüceltmek için ayinler düzenlenirmiş. Bir süre sonra bu söylenen şarkılar ve takılan maskeler sanat gösterisi haline gelmiştir. Bu bağ bozumu şenliklerinde gösteriler düzenlenmiş gülme

eylemi ve bir zaman sonra komedi türlerinin temelleri bu gösterilere dayanmaktadır (<https://sanatmelekesi.wordpress.com/2021/04/01/komedi-turunun-kisa-tarihi/>).

Sinemanın temellerinin görsel sanatlara dayandığını söyleyebiliriz. İlk defa Lümier Kardeşlerin Paris’te halkla buluşturduğu sinemanın ilk ürünleri sessizdi. Ancak sinema var olduğundan beri komedi türü var olmuştur. Güldürünün belki de çok zor olması veya kültür etkeninden dolayı komedi filmlerinin birçok alt türü vardır. Seyirci açısından korku ve hüznün gibi duygular daha evrensel olduğundan yönetmen seyirciyi istediği gibi yönlendirebilir. Ancak bireydeki mizah anlayışı daha kişisel, kültüre bağımlı ve yerel olduğu için insanları sinema ile güldürmek ve yönlendirmek çok daha zordur. Ayrıca komik olan durumlar zamanla değişebilmektedir. Çok eski zamanlarda gülünen şeylere günümüzde komik gelmeyebilir (Abisel, 2014: 89).

Bergson ‘un da ifade ettiği gibi gülmenin toplumsal bir görevi vardır. Toplum içindeki birey gülünç duruma düşmek istemeyecek ve kendine çeki düzen verecektir. Aslında komedi filmleri ile bireylerin toplum içinde ne yapmamaları gerektiği pekiştirilir. Bu sayede birey gerçek hayatta neleri yapmaması gerektiğini kavrar. Yani gülme veya gülünç duruma düşme ile bir ötekileştirme söz konusudur. Aslında komedi filmlerinin dışsız olmasının önemli bir sebebi de bireyin gülünç duruma düşmek istememesinin yani toplumsal kuralların dışının olmaması yani zorla yaptırıcı bir gücünün olmayışındır. Sadece bireyi psikolojik baskı altına alır. Bunun yanında sinema, tiyatro veya başka kitle iletişim araçları egemene hizmet etmektedir ve üst aklın istekleri bu kitle iletişim araçlarıyla komedi filmleri sayesinde halka empoze edilmiş olacaktır. Bu durumun başka bir boyutu ise komedi filmini ortaya koyan senarist veya yönetmenin filmi ne şekilde ortaya koyduğu önemlidir. Bireyin bilinçaltındaki gerçekler su yüzüne çıkıyor olabilir.

Komedinin kültüre bağlı ve yerel olduğuna bir örnek verecek olursak İskoçya’da erkeklerin etek giymesi normal bir durumken bizim kültürümüzde bayanlar etek giymektedir. Dolayısıyla bizim ülkemizde yapılan komedi filminde bir erkeğin etek giymesi seyirci tarafından yadsınıp komik bulunurken İskoçya’da izlenen aynı komedi filmi ise garipsenmeyecektir.

Sinemada ortak bir dil oluşturulmuştur ve sinemanın ilk yılları sessiz filmler çekilmiştir. Her ne kadar çekilen filmler sessiz olsa da ilk çekilen filmlerden “Bahçıvanın Sulanışı” izleyiciler tarafından komik bulunmuştur. Bir bahçıvan bahçeyi suladığı bir

zamanda küçük bir çocuk şaka yapmak amacıyla ayağıyla hortumun üstüne basar ve su kesilir. Bahçıvan hortumun ucuna bakarak suyun neden kesildiğini anlamaya çalıştığı bir esnada çocuk ayağını çeker ve bahçıvan ıslanır. Bundan sonra bahçıvan çocuğu ıslatarak öcünü alır. Bu film sessiz filmlerin ilk gülütü olarak kabul edilmiştir. Sinemanın ilk yıllarında sessiz olması ve anlatılmak istenenler fiziksel yollarla anlatılması aslında komedi türünün önünü açmış ilk yıllarında Fransız ve İtalyan sinemacıların komedi türüyle ilgilenmelerini sağlamıştır. Komedi türü sinemada en parlak olduğu dönemi 1910-20 yılları arasında ABD filmleriyle yaşamıştır. Önceki bölümlerde de açıklandığı gibi komedi türünün temelleri tiyatrodan gelmektedir. Bu gelenek sinemada sonraki yıllarda sirk, vodvil ve müzikhol üzerinden beyazperdeye aktarılmıştır (Abisel, 2014:90-91).

Sinema da o dönemin seyircisinin niteliği önemlidir. Çünkü o dönemde sinema alt tabakaya hitap eden eğlence aracıdır. Komedi türüne ekstra parantez açacak olursak komedi türünün ortaya çıkmasında antik Yunan veya orta çağ edebiyatının yada tiyatrosundaki kişiler ve konularda gülmek hoş karşılanmazdı. Bu durum dini açıdan da böyleydi. Ancak komedi halkı temsil eden, halkın hasret duyduğu şeyleri ifade eden, iktidara kaşı olan gayri resmi bir kültür aracıdır. Dolayısıyla komedi filmlerinde veya seyirlik oyunlarında konular günlük yaşamdan, oyuncular ise halk içinden bireylerden oluşmaktadır. Dolayısıyla dünyada bu kadar çok kültür ve toplumun yer almasında bağlı olarak komedinin alt dallarının da bu kadar çok olması gayet olağan bir durumdur.

Komedi türünün karakteristik özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

- 1- Konusu günlük hayattan olağan konulardan oluşmaktadır.
- 2- Karakterler genellikle halkın içinden sıradan insanlardan oluşmaktadır.
- 3- Filmde ana unsur mizah üzerine kurulmuştur.
- 4- Karakterler arasındaki konuşmada halk ağzı, argo, küfür yer alır. Nezaket ve üst tabakaya ait soyluların kullandığı üslup yer almaz (<https://sanatmelekesi.wordpress.com/2021/04/01/komedi-turunun-kisa-tarihi/>).
- 5- Komedinin ana unsuru olan mizahın oluşturulmasında abartı çok önemli bir yere sahiptir.
- 6- Mizaha yol açan olaylar birbirine bağlı olarak gerçekleşmektedir.
- 7- Komedide iyi karakterlerin kazanıp kötülerin kaybetmesi sıklıkla rastlanılan durumlardır(Arslantepe, 2022: 71-72).

- 8- Şive, kılık değiştirme, sakarlık, yalan söyleme, görgü kurallarına aykırı davranma, mantıksız davranış şekilleri gibi durumlar komedi unsurlarını oluşturmaktadır (Örn, 2011:3872).

1920’li yıllar 1. Dünya savaşının da etkisiyle toplumsal değişikliklerin görüldüğü, sanayi kentlerinin oluşturulduğu döneme gelmektedir. Bu dönemle birlikte Charlie Chaplin, Buster Keaton ve Harold Lloyd komedi filmlerinde yeni ve başarılı yapıtlar ortaya koymuşlardır. Eskiden aksiyon, şiddet ve fantastik öğeleri yerine günlük hayattan kesitler sunan, filmde seyircinin sadece gülmesi değil aynı zamanda seyirciye mesaj vermeyi amaçlayan taşlama maksatlı komedi filmler yapılmıştır (Abisel, 2014: 92).

Tür kavramı, Hollywood sinemasının ortaya koyduğu bir durumdur. 1920’lerden sonra stüdyo sistemini ortaya koyan Hollywood sineması tür ve yıldız sistemini ortaya koymuştur. Bu sisteme göre aynı bir fabrika gibi devasa stüdyolarda seyircilerin isteklerine göre filmler üretilmektedir. Aslında tür kavramı ABD sinemasının seyirciye yapmış olduğu bir dayatmadır. Tekelleşme politikasına bağlı olarak seyirci sevmiş olduğu türe uygun filmler izlemekteydi. Bunun dışında seyircilerin bir kısmı hayranı olduğu veya sevdiği oyuncuların filmlerini kaçırmak istemiyordu. (Abisel, 2016: 14-15). İşte bu noktada komedi filmi egemenin mesajlarını içermez. Düşündürmeyi amaçlamıştır. Adorno’nun Kültür Endüstrisi kavramında ideoloji kitle iletişim araçlarıyla eğlence yoluyla kitlelere empoze edilmektedir. Dolayısıyla insanlar ciddiye almadıkları bir durumla ideolojiyi alırlar. Hollywood sineması insanların beğendikleri türe yoğunlaşarak o türde filmler çekmektedir. Dolayısıyla seyircilerin beğenileri göz ardı edilmemiştir.

Sinemada temsil ile o toplumdaki yaşanmışlıklar ve kültür beyaz perdeye yansımaktadır. Dolayısıyla güldürü yada komedi dediğimiz kültür, halkın içinden çıkmış ve halkın temsil ettiği kişiler tarafından beyaz perdeye aktararak temsil edilmiştir (Ryan& Kellner ,2016: 35).

1920 sonrasındaki ilk grup içinde yer alan güldürü filmleri vodvil ve sirk gösterilerinden sinemaya geçmiştir. Dolayısıyla bu filmler “slapstick” adıyla anılan kaba veya fiziksel komedi olarak sınıflandırılır. Bir süre sonra kaba güldürüden sonra “durum güldürüsü” meydana gelmiştir. Durum güldürüsü, şakalara dayanılarak şaşırilacak şekilde meydana gelen durumu ifade etmektedir. İlk yıllarda Mack Sennett kaba güldürülerin ustası olarak kabul edilmiştir (Abisel, 2014: 92-93). Kaba komedide

insanların vücut ve mimiklerini kullanmaları ön planda yer almaktadır. Sennet'in filmlerinde "mekanik insan" tabiri önemlidir. Çünkü bireyler film içinde komik durumları mevcutken, aralarında bir itiş kakış varken, birinin merdivenlerden düşmesine rağmen canının yanmadığını beyaz perdede izleyen seyircinin bilmesi ve oyuncunun tekrar kalkıp eylemine devam etmesi mekanikleşmiş vücutlara yapılmış güzel bir vurgudur. Filmlerde ifade edilen eylemlerdeki abartılı gösterim komik olanı ortaya çıkarmaktadır. Sennet komedi filmlerini oluşturmada önce Griffith'in yanında çalışmıştır. Ayrıca Sennet filmlerinde toplum içinde olan sıradan olaylara kurgu yoluyla komik unsurların eklenmesiyle ortaya çıkarmıştır.

Kaba komediden sonra durum komedisi yükselişe geçmiştir. Durum komedisi, diğer bir ismi de sitcomdur. Durum komedisinde asıl gaye bireylerin günlük yaşamlarındaki sıkıntılarından başkalarının hayatlarına gülerek kurtulmasıdır. Yani sitcomda gülünç olan aslında kişiden çok bireyin istemeden de olsa içine düştüğü durumla alakalıdır (Yumurtacı, 2020: 281).

Durum komedileri toplumsal konularla, günlük hayata ait bütün alanlarına değinmesiyle, toplumdaki değer yargılarıyla ilgili şakalar yaparak diğer güldürülerden ayrılmaktadır. Bu sayede Charlie Chaplin filmlerinde komedi artık bir amaç değil araç olmuştur. Bu dönemde satir komedi olarak da tabir edilen güldürü türünde, toplum ve toplumu ifade eden bireylerdeki olumsuzlukları alaya alarak anlatma Chaplin tiplemeleriyle anlam kazanmıştır.

Charlie Sprencer Chaplin'e ait filmler komedi türüne ait sinemada önemli bir yere sahiptir. Çünkü sessiz sinemada durum güldürünün kaba komediden kopup durum komedisi olmasında, kendine özgü stiliyle döneminin saygınlık kazanmasında etkin bir kişilik olmuştur. Daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere bireylerin sergilemiş olduğu davranış biçimlerinin geçmiş yaşanmışlık ve genetik yakından ilgisi vardır. Bu yüzden Chaplin'in çocukluk döneminde yaşadıkları sinema döneminde yansımalarını görmek mümkündür. Chaplin'in annesi müzikhol oyuncusudur. Babası ise küçük yaşta onları terk etmiştir. Annesi ile beraber Chaplin gezici tiyatrolarda bulunmuştur. Ancak annesinin alkol bağımlısı olması ve rahatsızlanarak akıl hastanesine kaldırılması Chaplin için çok önemli bir sorundur.

Çocukluğunda kardeşiyle beraber sokağa düşmüş ve sefalet ve açlık içinde Londra sokaklarında zor bir dönem geçirmiştir. O dönemde polislerin Chaplin'i kovalaması ciddi bir travma durumudur. Hatta François Truffaut "Hayatımın Filmleri" adlı kitabında Chaplin için; bir müzikhol filminde polisten kaçma sahnesinde yönetmen olan Chaplin'in oyuncularından daha hızlı koştuğunu söylemiştir. Çünkü açlıktan kaçan oyuncular gerçek manada sefalet ve açlığı bilen Chaplin kadar hızlı koşamamışlardır (Teksoy, 2015: 27-28).

Chaplin yaklaşık 2 yıl kadar yetimhanede kalmış ve sonrasında pantomim oyuncusu olarak ABD turnesine çıkmış ve orada Mack Sennet'in ilgisini çekmiştir. 1913 yılında "boğaz tokluğuna" adlı filmde pek de beklenen performansı sergileyemedi. Ancak seyircilerin kafasında yer etmiş Chaplin tiplemesi "Venedik'de Yumurcakların Otomobil Yarışı" adlı filmde kendini göstermiştir. O paytak yürüyüş, bıyık, pantolon ve bastonla adeta bir kibara özenen yoksul tiplemesi...

Chaplin Mabel Normand'ın asistanlığı yapmış ve burada yönetmenlik tecrübesi kazanmıştır. Bundan sonraki süreçte ilk filmi olan "Yağmura Yakalanmış" filminde hem oyuncu hem de yönetmenlik yaptığı ilk filmini 1914 de çekmiştir. Chaplin çekmiş olduğu filmlerde Sennet'in kaba güldürülerinden çıkmış, kendinin pantomim geçmişi olduğundan ona uygun tempoda, filmlerde daha insani bir yapı, seyircide hüznün ve oyunculara karşı sempati uyandırmayı başarmıştır. 1916-1917 yılları arasında "garson, göçmen, kolay yol" filmlerini çekti. Daha sonraki süreçte Griffith ve birkaç kişi ile United Artist'in kurucularından biri oldu. Chaplin kısa süre içinde izleyicinin gönlünde taht kurmuştu. İzleyici kitlesi bir zamanlar kendi gibi yoksul ve alt tabakadan insanlar oluşturmaktaydı. Chaplin 1920' den sonra çektiği ve büyük başarı elde ettiği bazı filmleri; Yumurcak (1921), Altına Hücum (1925), Sirk (1928), Şehir Işıkları (1931), Modern Zamanlar (1936), Büyük Diktatör (1940).

Sirk filmiyle Chaplin Oscar ödülüne layık görülmüştür. Chaplin bu çekmiş olduğu filmlerin bazılarında bir dizi skeçten oluşurken, bazen de Nazizm ve faşizmi tiye almış ve insanlara barışı, kardeşliğe yönlendirmeye çalışmıştır. Chaplin'in ilk sesli filmlerinde sesi güldürüye destek olan bir öge olarak kullanmıştır. Chaplin 1947 yılında çektiği Mösyö Verdu Hollywood sineması tarafından tepkiyle karşılanmış ve bir yıl içinde sinemalarda gösterimden kaldırılmıştır. Bu film ve birkaç filminde yapmış olduğu

propaganda içeriklerinden dolayı hem ABD’li yapımcılar hem de seyircinin tepkisini çekmiştir. Ayrıca Chaplin’in 1. Dünya savaşı yıllarında Ülkesi için askere gitmeyip propaganda yapması ABD Tarafından kötü karşılanmıştır. Ayrıca Chaplin in propaganda içeren filmlerinden sonra yapımcılar Hollywood da bir denetleme mekanizmasının olması gerektiği ve bu mekanizmaya göre sansür uygulanması gerektiği konusunda birleştiler. Buna bağlı olarak “Hays Office” i kurarak 1960’lara kadar sürecek denetim mekanizması işlemiştir. Chaplin’in 1950’lerde politik ve ahlaki nedenlerle gördüğü baskı neticesinde vizesi onaylanmadı ve Avrupa da İsviçre’ye yerleşerek hayatına burada devam etmiştir. ABD de gördüğü bu kötü muamele karşısında bir daha ABD ye ayak basmayacağını söyleyen Chaplin 1972 de ikinci Oscar ödülünü almak için dönmüştür. Chaplin sinemanın daha başlarında güldürü konusunda sessiz sinemanın varken kaba güldürüden çıkılmasına, kendine özgü stiliyle komediye duygusal bir yan katarak, özel tiplerleriyle adeta seyircinin kalbinde taht kurmuş özel bir oyuncu, yönetmen ve senaristtir. Sefalet ve yoksulluk içinde başladığı yaşamı 1975 yılında İngiltere Kraliçesi tarafından şövalye unvanı verilmiş ve “sir” olarak ölmüştür. Filmlerinde tek basit güldürülere yer vermeyen aynı zamanda eleştirilerle karşı tarafın düşünmesini de sağlamıştır. Filmlerinde kadını meta olmaktan çıkarmış, onlara değer veren ve kollayan biridir. Şarlo tiptemesi belki de Chaplin’i Chaplin yapan bir karakter olmuştur. Bastonu, büyük ayakkabıları, şapkasıyla dünyadaki her kesimden izleyiciye ulaşmış ve onların gönlünde yer etmiş biridir Charlie Chaplin (Abisel, 2014:100-107).

Lumier kardeşlerle doğan sinema, asıl amaç komedi olmasa da komedinin temelleri atılmıştır. İlk olarak jestlere dayalı bu komedi, ilerleyen dönemde sesli sinema ile birlikte fars kültürüyle yakın ilişki içine girmiştir (fars komedisi). Eskiden jestlerle anlatılan komedi sesli sinemada W.C. Fields ve Marx Kardeşlere ait filmlerde sesli sinemada sözlü şakalara evrilmiştir (Hayward, 2012: 257).

İKİNCİ BÖLÜM

2000 SONRASI TÜRK KOMEDİ FİLMLERİNDE ŞİDDETİN TEMSİLİ

Bu bölümde 2000 yılı sonrasında en çok gişe yapmış 20 komedi filminin şiddet türleri ve buna bağlı unsurlarının tablolar halinde nicel verileri elde edilmiştir. Ayrıca bu durum sonucunda elde edilen tablolardaki nicel verilerden yola çıkılarak nitel sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır.

2.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI

İnsan var olduğundan beri şiddet olgusu da kendine göstermiştir. Bireyler toplum içinde yaşadıkları sürece insanlığın doğası gereği şiddet o kültürün bir parçası olmuştur. Bu bağlamda kültürel bir olgu olarak şiddetin sunumu birçok türde mevcut olduğu gibi sinemada da görülmektedir. Sinema çeşitli ideolojileri insanlara yansıtmaktadır. Şiddet toplum içindeki bireyler tarafından doğru bulunmayan bir davranış şeklidir. Şiddet, kendi dilini oluşturmuş ve belli bir ideolojinin fikirleriyle meşru hale getirilecekse bu durum şiddetin estetize edilmesiyle meşrulaştırılması mümkündür kılınmıştır. Böylece sinemada izlenen film komedi filmi de olsa sempatik nefret söylemi, görsel ve işitsel olarak şiddet öğretilmiş, meşrulaştırılmış ve hatta izleyici katarsis olmuştur. Araştırma konusunda amaç Türkiye’de 2000 yılından sonra çekilen ve en çok izlenen Komedi Türk Filmlerinde şiddet çeşitleri ve buna bağlı unsurların filmlerde olup olmadığının nicel verilerle araştırılmasıdır. Şiddete sebep olan etmenlerin belirlenip bunlar ortaya konması amaçlanmıştır. Ayrıca psiko-sosyal bir olgu olarak şiddetin temelinde yatan sebeplerin neler olduğunun araştırılıp ortaya konmasıdır.

2.2. ARAŞTIRMA SORUNU

Şiddet insanların beraber yaşamaya başladıkları ilk günden beri kendini gösteren bir olgudur. Sinema toplumdaki yaşanmışlıkları anlatan bir kitle iletişim aracıdır. Şiddetin temsili yüzyıllar boyu kendini edebi eserlerde, resim ve görsel sanatlarda olduğu kadar sinemada da gösterilmektedir. Sinemada çeşitli türlerde filmler yapılmaktadır. Komedi ve şiddet normal şartlarda düşünüldüğünde birbiriyle çok uyumlu olmayan kavramlardır. Bizim bu konuyu araştırmamızdaki en önemli sebeplerden biri birbiriyle alakalı olmayan

kavramların temsilinin olup olmadığının araştırılmasıdır. Ayrıca eğer komedi filmlerinde şiddetin temsili varsa bu şiddetin hangi türlerini barındırdığıdır. Yine günümüzde kapitalist sistem mevcuttur. Adorno Kapitalist sistemdeki üst akla ait ideoloji direk değil eğlence yoluyla insanlara empoze edildiğini söyler. İnsanlar üzerinde kurulacak tahakkümün bir parçası şiddetin estetize edilerek komedi filmleri üzerinden insanlara sunulması olabilir fikridir. Yine bu durumun sunulmasında nefret söyleminin estetize edilmesi durumu söz konusu olup olmadığının araştırılmasıdır.

2.3. ÇALIŞMA MATERYAL VE YÖNTEMİ

Araştırmada 2000 yılı sonrasında en fazla izlenmiş Türk Komedi filmlerinden 20 tanesi seçilmiştir. Bu seçimde eğer seri filmler varsa sıralamadaki ilk film tercih edilmiş ve serideki diğer filmler geçilmiştir. İçerik çözümlemesi, iletişim içeriğinin, genellikle önceden belirlenmiş kategoriler içerisinde sistematik şekilde gerçekleşmesini sağlayan araştırma tekniğidir. İçerik, gazete haberleri veya yazıları olabileceği gibi televizyon haberleri, filmleri, radyo programları, kısaca her tür içerik olabilir. İçerik çözümlemeleri nitel ve nicel olarak iki ana kümeye ayrılır. İçerik çözümlemesinin kullanım amaçları; resmetme, sahiplik politikaları, gerçek dünyayla karşılaştırma ve temsildir (Geray, 2017: 145-147). Yapmış olduğumuz çalışmada temsil araştırılmıştır. Yapılan tez çalışmasında tez çalışmasına ait sorunsala ait tablolar için nitel içerik çözümlemesi yapılmıştır. İçerik analizi çeşitli temellere dayanan sınıflandırmalarla, esere ait çeşitli kelimeler ve görseller daha küçük anlam gruplarıyla özetlendiği dizgesel, tekrar edilebilir bir yöntemdir (Büyüköztürk ve Arkadaşları, 2015: 246). İçerik analizinde belirlenmiş sorunsal üzerinde ayrıntılanmış araştırma sorularına ait yapılandırılmış araştırma tasarımı ve önceden yapılandırılmış veriler hazırlanır (Geray,2017:64-65). Araştırmada belirlenen problemlere ait oluşturulan tablolardan yola çıkarak veriler toplanmış ve bu bağlamda ek verilerle birlikte genellemeler yapma, açıklamalar getirilmiştir (Şimşek, 2021: 242). Araştırmada amaçlı örneklem metoduyla belirlenen filmlerde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Teze ait oluşturulan tablolar;

- Türkiye’de en fazla izlenen komedi Türk filmlerine ait gişe sayısı ve çekim yılları

- Uygulama şekline göre şiddetin türlerinin filmelerde temsili
- Fiziksel şiddetin alt türlerinin temsili
- Duygusal şiddetin alt türlerinin temsili
- Uygulandıkları ortama göre şiddetin alt türlerinin temsili
- Kolektif şiddetin alt türlerinin temsili
- Şiddeti uygulayan ve mağdurun sınıfsal durumu
- Şiddeti uygulayan ve mağdurun eğitim durumu
- Şiddeti uygulayan ve mağdurun yakınlık derecesi
- Şiddetin uygulanma sebebine aittir.

Buna göre örnekleme oluşturan 20 adet film izlenmiş ve şiddetin alt türlerinin uygulandığı sözlü, fiziksel, görsel ve ima yolları uygulanıp uygulanmadığı araştırılmıştır. Bu araştırmada tablolar oluşturularak şiddete ait unsurların çalışma evrenindeki filmlerde olup olmadığı tespit edilmiştir. Sonuçta izlenen filmler için fiziksel şiddeti, duygusal şiddet, kolektif şiddet ve bunların alt türleri araştırılmıştır. Şiddet uygulayanın eğitim durumu, şiddet uygulayan ile uygulananın sınıfsal durumu, şiddetin sebebi tablolar oluşturularak analiz edilmiştir. Bunun yanında şiddetin altında yatan sebepler çözümlenmeye çalışılmıştır. Yine şiddet ve şiddet unsurlarını içeren bireydeki sosyo-demografik durum tablolar halinde çıkarılarak araştırılmıştır. Bu tablolar neticesinde çözümler yapılmıştır. Bireyin şiddet ve şiddet unsurlarını uygulamasında etken olan sebepler gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Ayrıca sosyo-psikolojik bir olgu olarak bireyin uygulamış olduğu şiddetin temellerinde yatan sebepler araştırılarak ortaya konmuştur.

2.4. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Şiddet ve komedi her ne kadar birbirine zıt gözükse de kavramlar gibi gözükse de bireylerin aslında komedi üzerinden birçok şiddet türünü sinema aracılığıyla birbirine uyguladığını gösterebilmektedir. Sinema toplumsal yaşanmışlıkları beyazperdeye taşıyan bir kitle iletişim aracıdır ve toplumda yaşanan ve komikmiş gibi gözükse ancak aslında trajik-komik olan birtakım olayların içinde aslında şiddet unsurlarının olduğunu nicel verilerle gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bireydeki şiddetin temelinde yatan sebepleri anlatılmaya çalışılmıştır.

2.5. ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI

- Şiddet Türk komedi filmlerinde sempatik hale getirilmiştir.
- Şiddet Türk komedi filmlerinde yoğun olarak kullanılmıştır.
- Bireyin uygulamış olduğu şiddetin geçmiş yaşanmışlıklarla ilgisi vardır.
- Komedi filmleri politiktir
- Bireylerin toplumda uyguladığı şiddette eğitilmiş olmaları etkindir.
- Şiddet oluşmasında Türk komedi filmlerinde sosyal çevre önemli bir etkindir.
- Şiddet Türk komedi filmlerinde estetize edilmiştir.

2.6. ÇALIŞMANIN EVRENİ

Çalışmanın evreni 2000 yılından sonra çekilen Türk komedi filmi. Örneklem ise 2000 yılından sonra çekilen Türk Komedi filmlerinden en fazla gişe yapmış 20 komedi Türk filmidir. Seçimde ilk 20 içinde aynı filmin seri devamı varsa en yüksek olan bir tanesi alınmıştır. Evreni seçerken 2000 yılından sonraki filmlerin seçilme sebebi güncel filmlerin olmasından dolayıdır. Çünkü sinema toplumsal olayları yansıttığı için son dönemde ortaya çıkan şiddet olgularının Türk Komedi filmlerinde olup olmadığının incelenmesi için seçilmiştir. Ayrıca toplum yapısındaki değişimler sinemaya da yansımaktadır ve 2000 yılı sonrasındaki toplumun sosyo-demografik yapısının yanında kültürel değişimleri de görmek mümkün olduğundan 2000 yılı sonrası Türk Komedi filmleri tercih edilmiştir.

2.7. FİLMLERDEKİ KARAKTERLERİN UYGULADIKLARI ŞİDDETİN TEMELİNDEKİ UNSURLAR

Recep İvedik 5 filminde Recep karakterinin yapmış olduğu duygusal ve fiziksel şiddetin temelinde genetik faktörler(içgüdü) etkindir. Bunu filmin serisi olan ikinci filmde ninesinin de şiddete meyilli biri olduğundan anlayabiliriz. Ayrıca seride recep karakterinin anne ve babasının hiçbir filmde gözükmemesi ve Recep'in yalnız yaşaması başka genetik etkenler olmadığını gösterir. Filmde serinin diğer bölümlerinde küçük sahneler halinde Recep çocukken onunla alay edilip dalga geçilmesi bireyde engellenme-saldırganlık hipotezini ortaya koymaktadır. Bunu birey hayatında yaşadığı her olayı belli bir kalıba sokmasından anlayabiliriz. Birey bu hipoteze göre çevreyi algılamada genel

olarak altı hata yaptığı üzerinde durmaktadır. Recep karakteri hayatında yaşadığı olaylarda aşırı genelleştirmeler yapmaktadır. Filmde Recep'i biri küçümseyecek en ufak bir konuşmada karşılığını fazlasıyla almaktadır. Bu durum genel olarak çocukluktan gördüğü ezikliğin belirtileridir. Recep'i biri küçümsediğinde çocukluğunda kendisiyle alay edilmesi bilinçaltını oluşturduğu için aynı duruma düşmek istemeyecek ve karşılığını bulacaktır. Aslında bu durum Jung'a ait olan gölge arketipi ile de izah edilebilir. Çünkü bireylerde oluşan bilinç ve bilinçaltı duruma göre gölge arketipi oluşmaktadır. Ancak burada ayrı bir parantez açılacak durum Recep karakteri olduğu gibi davranan biridir. Yani içinden geldiği gibi doğal bir karakter. Yani arketip kuramındaki maske arketipini pek de görmek mümkün değildir diyebiliriz. Ayrıca filmde davranışçılık hipotezine uygun şiddet eğilimleri gözlenmektedir. Skinner'ın savunduğu hipoteze göre şiddetin en önemli sebebi çevre ve pekiştiricilerdir. Skinner aynı yumurta ikizi bebeklerden dilenci veya mühendis yetiştirilebilir hipotezini savunmaktadır. Buna bağlı olarak Recep İvedik İstanbul Güngören semtinde yetişmiş biridir. Daha açık söylemek gerekirse varoş bir ortamda yokluk içinde pek de sevgi ve takdir edilmeyeyle yetişmiş biri değildir. Skinner bireyin davranışlarında en önemli ölçütün çıkarları olduğuna vurgu yapmaktadır. Filmde arkadaşlık ve dostluk kavramlarına da yer verilmiş olsa da Recep birçok davranışı çıkarlarına uygun şekilde davranarak yapmaktadır.

Gruen, birey çocukluk döneminde aile veya çevrede görmediği sevgi takdir edilme duygularının yoksun bırakılması bireyin yetişkin döneminde bu duygularla yetişmiş bireylere karşı bir ön yargı ve şiddet eğilimi barındıracağından bahseder. Özellikle de içinde bir kin besleme durumunu ortaya koymaktadır. Bunu Recep'in zengin ve mutlu olan bireylere karşı beslemiş olduğu antipati de görmek mümkündür. Filmde ayrıca olimpiyatlar anlatılmaktadır. Sonuçta Recep olimpiyatlarda çok sıkça Yunanlı bir sporcuyla atışma, küçümseme, dalga geçme ve şiddet uygulama eğilimine girmektedir. Gruen bu duruma benzer yaşanmış bir Yugoslav birinin Müslüman Türk birini öldürme hikayesiyle özdeşleştirebiliriz. Sonuçta hem Recep'in hem geçmişten gelen küçümsemeye karşı hemen bir karşılık ve şiddete başvurma durumunun olması hem de Türklerle Yunanlıların geçmişten gelen bir sürtüşmelerinin olması durumu güzelce özetlemektedir.

Düğün Dernek filminde çetin karakteri sergilemiş olduğu şiddette davranışçılık etkilidir. Çetin camide kapitalist sermaye ye ait unsurların olmasından dolayı imam ve

müezzine duygusal şiddet uygulamıştır. Çetin'in bu tavrı sergilemesinde çevre ve pekiştireçler etkili olmuştur. Sonuçta çetin Avrupa da yaşayan bir Hristiyan olsa aynı durumu görmek pek de mümkün olmayacaktı. Yine çetin karakteri çevreyi algılamasında yapmış olduğu hata aşırı genelleştirmedir. Çünkü her olayı kapitalist sisteme mal etmektedir. Böyle bir durumda sergilediği tavır aynıdır. Çetin sporcu bir karakterdir ve hayallerini gerçekleştirmek için çaba harcamaktadır. Ancak maddi olanaksızlıklardan dolayı etrafındakilere zaman zaman şiddet uygulamaktadır. Kendi işletmiş olduğu spor salonundaki çocuklar ücretlerini ödemedikleri için o çocukları çeşitli fiziksel şiddetler uygulayarak parasını almaya çalışmaktadır. Sonuçta bu durum engellenmeye bağlı saldırganlık ilkesiyle açıklanmaktadır. Aslında tek çetin için değil filmin ana konusunu oluşturan “düğün için para bulma serüveni” inde parası olmadığı için düğün yapmaya çalışan ve bu süreçte para bulmaya çalışan hem şiddet uygulayan hem de şiddete maruz kalan birkaç kişinin anıları beyaz perdeye yansımıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi bir engellenme ve buna bağlı olarak saldırganlık tutumu söz konusudur.

Bu saldırgan tutumun oluşmasında çevre ve pekiştireçlerde önemli bir faktördür diyebiliriz. Sonuçta bütün olaylar köy ortamında gerçekleşmektedir ve bu ortamdaki insanların sosyo-kültürel durumları ortadadır. Birey daha öncede bahsedildiği üzere eğer ki kendini karşı tarafa bir şekilde ifade edemediğinde şiddet uygulaması kaçınılmaz olmaktadır.

Filmdeki Fikret karakteri ise doğuştan gelen ani tepkiler verme ve fevri davranma hali mevcuttur. Bireydeki davranış modelinde kendine verilen tepkilere aniden ve hızlı tepkiler verme söz konusudur. Bu durumun oluşmasında genetik faktörler etkilidir denebilir. Çünkü filmde Fikret karakteri anlatılırken çocukluktan beri aynı tavrı sergilediği üzerinde durulmuştur. Fikret karşısındakinden istediğini elde edemediğinde çoğu zaman direk olarak fiziksel şiddete başvurmaktadır. Saldırgan tavrının ortaya çıkmasında engelleme de söz konudur. Mesela tüpçü dükkanının önünden geçen çocuğa “babana çabuk söyle tüp borcunu ödesin” diyerek çocuğu sopayla kovalamıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi elde etmek istediği parayı alamayan Fikret hemen şiddete başvurmaktadır. Aynı duruma başka örnekler filmin içinde mevcuttur.

Filmde İsmail karakterli baba için saf Anadolu çocuğu tabiri kullanılabilir. Aileden temiz sevgi dolu yetişmiş, yardımsever ve ailesini seven. Gruen' in hipotezinde bireyin

sergilediği iyi davranış ve kötü davranışlar aile ve içinde bulunduğu kültürle alakalıydı. Sonuçta İsmail aileden sevgiyle yetişmiş biridir. Abisi ona küsmüş olsa da o abisiyle iyi olup barışmak için elinden geleni yapan, oğlunun düğününü geleneklere göre yapabilmek için çok çabalamış Anadolu erkeğidir. Burada gelin ve arkadaşlarına küçük bir parantez açmak gerekir. Çünkü bu kişiler oldukları gibi gözükmeyen bireylerdir ve arketip kuramına göre maske arketipi gözlenmektedir. Sonuçta gelinin Letonyalı bir mafya babasıyla nişanlıdır ve bu durumu kimseye söylemeden kendi işlerini çözmeye çalışmaktadırlar. Yani o mafya babasıyla evlenmemek ve onun esiri olmamak için İsmail'in oğluyla evlenmek istemektedir. Herkese farklı bir imaj çizmiştir.

Aile Arasında filmini incelediğimizde, Solmaz karakteri İstanbul'da varoş bir muhitte büyümüş, filmde aile büyükleri olmayan bir barda şarkı söyleyen kadındır. Sonuçta varoş bir mahallede yaşayan ve pavyonda şarkı söyleyen Solmaz'ın filmde sergilediği fiziksel ve duygusal şiddetin birçoğu davranışçılık hipotezine uymaktadır. Çünkü Solmaz'ın çalıştığı bar insanların küfür etmesine uygun bir mekandır. Yaşadığı muhit varoş, eğitim seviyesi düşük insanların bulunduğu bir yerdir. Skinner'in hipotezine uygun olarak çevre ve pekiştireçler solmazın şiddet uygulamasında etkindir. Ayrıca Solmaz'ın resmiyette evlenmediği Necati'ye uyguladığı duygusal şiddet engellenme hipotezi ile açıklanabilir. Çünkü Solmaz'ın Necati'den bir çocuğu olmasına rağmen resmiyette evli değillerdir. Dolayısıyla Solmaz'ın evlenme isteğinin engellenmesi ve Necati'nin Solmaz'ı başka bir bayana kaçarak aldatması sebebiyle engellenmeye bağlı duygusal şiddete başvurmuştur.

Solmaz karakteri filmde Beck'in bireyin çevreyi algılamada yaptığı hatalardan aşırı genelleştirme hatasını yaptığı söylenebilir. Çünkü Necati'nin sürekli geri döneceğini düşünmesi, bütün erkeklerin kadınları aldatacağını düşünmesi gibi örnekler verilebilir.

Filmdeki Fiko karakteri şiddetle yakından uzaktan ilgisi olmayan çok dürüst, yalan söyleyemeyen, dürüstlüğü ve titizliği yüzünden ticaret yapamayan biridir. Dolayısıyla filmlerde nasıl ki şiddete meyilli veya şiddet uygulayan insanlar varsa hem genetik olarak hem de çevreden sevgiyle yetişmiş bu duruma karşı seviyeli ve saygılı bir bireyi temsil etmektedir. Filmde Fiko'nun ailesini tanımıyoruz ama çok düzgün bir karakteri yansıtmaktadır. Bu film için ayrıca Hasmet karakterine ayrı bir parantez açmak gerekir. Çünkü film içinde kebabçılıkla uğraşan saygın bir karaktermiş gibi gözüксе de Freud'un

Psiko-analitik kuramına göre bireyin içindeki bilinçaltındaki şiddet meylini ormanlık alanda silah atarak çıkarmaktadır. Bu durumu Adana kebabı yaparken et çekerken ki halinden de sezmek mümkündür. Yine Hasmet karakteri evdeki tüm aile fertlerini bir şekilde sindirip ataerkil bir karakteri yansıtan gizli mafya babasıdır.

Filmde bütün ana karakterler gerçek yüzlerini gizlemektedir. Çünkü ortada birbiriyle alakasız kültürlere ait Zeynep ve Emirhan'ın evliliği söz konusudur. Bundan dolayı filmde maske arketipi vardır diyebiliriz. Hatta filmin sonunda ortaya çıkan yasak aşkın gizlenmesi de maske arketipinin yanında gölge arketipini de yansıtmaktadır. Gölge arketipini Hasip karakterinin sinirini ormanda ateş ederek çıkarmak istemesinden ve eti zırhlama şeklinden anlayabiliriz. Bireyde oluşan bilinçaltı duyguları farklı yönlendirmelerle açığa çıkarma durumu söz konusudur.

Zeynep karakteri için filmde, İçgüdü hipotezinde Winnicott'a göre kişideki saldırganlığın bastırılması saldırganlığa neden olmaktadır. Winnicott'un saldırganlığın oluşumundaki üçüncü evre olan bütünsel kişilik evresindeki yoksunluk hissi Zeynep karakterinde gözlenmektedir. Çünkü resmi olarak sahip olmadığı babadan dolayı etrafa yalanlar söyleyip, duygusal şiddet uygulamaktadır. En fazla şiddet uyguladığı kişiler ise sevgilisi ve annesidir.

Arif V 216 filminde Arif Işık karakteri serinin ilk filmi olan GORA dan bilindiği gibi varoş bir semtte oturan ve kilimcilik yaparak geçimini sağlayan alt düzey bir esnaftır. Sergilemiş olduğu şiddet eğilimi Skinner'in davranışçılık hipotezine göre çevre etkili olmuştur diyebiliriz. Skinner'ın teorisine göre insan her yaptığı davranışı kendi çıkarı için yapmaktadır ve Arif çıkarlarını çok iyi gözetken bir insandır.

Arif engellenmeye bağlı saldırganlık göstermektedir. Sonuçta filmde kendini istediği şeylere engel olmuş kötü insanlara karşı tepkisini hep göstermiş biridir. Beck'ın bireyin çevreyi algılamada yaptığı hatalardan "kişiselleştirme"ye uygun davranır. Çünkü kötü tiplerin yapmış olduğu her davranışı Arif kendi şahsına yapıyormuş gibi düşünür.

Arif'in sergilediği davranışlarda içgüdülere de bağlıdır. Arif takdir edilmeyi onay almayı çok seven bir tiptir. Her ne kadar yapmış olduğu davranışlar hep çıkarına yönelik de olsa yapmış oldukları takdir almaya yönelik davranışlardır. Bu durum bireyin çocukluk döneminde eksik olarak gördüklerini büyüdüğünde görmek istemesiyle

bağdaşmaktadır. Dolayısıyla yapılanlar geçmişte görmediği takdir ve onayla alakalıdır denebilir.

Arif karakteri filmde eksik olan yönlerini çok çalışıp kapatarak olumlu ödünleme ile göstermektedir. Filmde 216 adlı Robot'un şarkı söylemesi ve halk kahramanı olmasını kendisi de gelecekte de gelmiş olsa piyasaya çıkıp kendini göstermeye çalışıp çabalamasıyla göstermek istemesi olumlu ödünleme olarak nitelemek mümkündür. Sonuçta robotun yaptıklarına çamur atıp ona engel olma çabası içine girmemiştir.

Horney'in teorisine göre bireylerin toplum içindeki davranışları o dönemdeki toplum yani kültüre ve zamana göre değişiklik göstermektedir. Bu durum tam anlamıyla filmde gözler önüne serilmiştir. Çünkü film 2017 dönemlerindeki İstanbul'u ile 1969 yılının İstanbul'u gözler önüne serilmektedir. O dönemdeki insanlar daha masum daha az kötülük görmüş daha sıcak, nezaketli insanlarken günümüz insanları daha kapitalist sisteme ayak uydurmuş kişilerden oluşmaktadır. Arif film içinde şiddete meyilli biri de olsa sonuçta sevgiyi bilen, arkadaşlığa değer veren bir karakterdir. Bu durum onu toplumsallık adına bazı dersler verdiğini gösterir. Zaten filmin sonunda seyirciye dönerek verdiği sosyal mesajda toplumsallık ve sevgi değerlerini ön plana çıkarmaktadır.

Filmde Pembe Şeker ve Kemal Hoca karakterleri "iyi insanlar sadece filmlerde mi olur?" tezini araştırıyorlar ve filmde Pembe Şeker kör bir kızı canlandırıyor. Burada maske arketipi mevcut. Ayrıca iyi insan tiplerini araştırmak demek bu durumun zıttı olan kötü insanların varlığını da araştırmak yada ortaya koymak demektir. Dolayısıyla kötü insan tipleri kötü ortamları ve buna bağlı saldırganlık ve şiddet ortamını da ortaya koymaktadır. Yani şiddetin çevresel faktörlere bağlı olup olmadığını izah etmeyi açıklamış olmak demektir.

Filmde 216 robotu insan gibi olmaya insan gibi sevmeyi istediği için Arif'in yanına gelmiştir. Burada şuna açıklık getirmek gerekir, bu robot genetik olarak kötülük ve şiddet yüklü bir robot değildir. Dolayısıyla içinde kötülük olmayan birinin şiddet uygulayıp uygulamayacağı sorusunun cevabını vermektedir. Filmde 216'yı kaçırmak isteyen adamlar şiddet uyguladıklarında 216 "bana neden vurdunuz?" diye soruyor. Daha kendine şiddet uygulanıp kaçırılmanın dahi ne olduğunun farkında değildir. Ancak filmde bir sahnede Arif ile tartışıyorlar ve 216 Arif'e duygusal ve fiziksel şiddet uyguluyor. Bu durum aslında şiddetin sonradan öğrenilerek uygulanabileceğine ispat niteliği

taşımaktadır. Sonuçta robot aynı insan gibi davranmamaktadır. Ancak çevre ve pekiştireçlerle öğrendiklerini çevresine uygulamaktadır. Bu durumda Skinner'e davranışçılık hipotezini doğrular niteliktedir. Bu teoride "insan her davranışını çıkarları için yapar" teorisini robotlarda her davranışını çıkarı için yapmış olmaktadır.

Filmin son sahnelerinde uçaktan düşme sahnesinde Arif Besim'e sarılarak onu kurtarmayı başarır. Besim'in kötü olmasındaki en önemli etkenin sevgisizlik olduğunu söyler. Bu durumda Besim'in uyguladığı fiziksel ve duygusal şiddetin temelinde From'un da belirttiği gibi sevgisizlik yatmaktadır.

Ailecek Şaşkınız filmin başlangıcında üç farklı çocuk karakterlerin 23 Nisan kutlamaları gösterilmektedir. Fromm insanların doğuştan birer iyi insan olarak tanımlamış ve onların sonraki süreçte sevgi veya sevgisizliklerine istinaden saldırgan tutum içine girdiklerinden bahsetmektedir. Filmde Ferhat karakteri daha ilkokul çağında Kaymakam koltuğuna bir günlüğüne de otursa etrafındakilere duygusal şiddet uygulamıştır. Burada Ferhat'ın babası elemanlarına çok iyi davranan oğluna değer veren şirketini oğluna emanet edip gitmiş biridir. Yani Ferhat uygulamış olduğu şiddette içgüdüler ve genetiğe bağlı bir durum söz konusu değildir. Ferhat'ın babası oğluna "etrafında birçok iyi insan varken sen neden kendine Firavun'u örnek alıyorsun da bu elemanlara eziyet ediyorsun?" şeklinde bir soru yöneltmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki Ferhat davranışçılık teorisine göre etrafındaki insanlara şiddet uygulamaktadır. Ferhat'ın uyguladığı şiddette Freud'un öne sürdüğü genetik faktörler ve içgüdüler pek de etkili değildir.

Filmde yine önemli bir karakter olan Gökhan'da daha küçük yaşta çevresindekilere duygusal şiddet uygulayan Ferhat'ın yalakası tiplemesinde bir karakterdir. Sonuçta Gökhan da davranışçılık teorisine göre şiddet uygulayan, yapmış olduğu davranışlarda kendi çıkarı ön planda olan biridir.

Filmde Elif karakteri küçük yaşta polis olmayı kafasına koymuş, ailesi tarafından sevgi görmüş ve etrafındakilere sevgi ve merhamet duyguları besleyen bir karakterdir. Fromm bireyde oluşabilecek varoluşsal gereksinimlerin cevabı özgürlük sevgi ve şefkatin yanında iktidar ve mülk yoksunluğu, yıkım ve sadizm olmaktadır. Ferhat iktidar ve mülk yoksunluğunun cevabını kendinde ararken Elif ise sevgi ve şefkat sorularının cevabını

aramaktadır. Bu kişilerden bir tanesi etrafındaki insanlara şiddet ve saldırganlık duygusu beslerken diğeri ise sevgi ve şefkat duygusu beslemektedir.

Eyvah Eyvah 2 filminde Hüseyin karakterinin uygulamış olduğu şiddet de en önemli etkenlerden biri engellenme hipotezidir. Ancak bu engellenme daha çok çevre tarafından değil kendisi tarafından gerçekleşen güdülerin engellenmesidir. Beck'in bireyin çevreyi algılamada yaptığı hatalardan mantığa dayanmayan çıkarsamalar teorisine dayanır. Bu teoride de belirtildiği gibi Hüseyin Müjgan hakkındaki her olayı kendine yormaktadır. Doğuştan bir utangaçlık ve içine kapanıklık durumu olan Hüseyin'in platonik aşkı Hemşire Müjgana açılması ve onu sevdiğini söylemesi çok zor bir durumdur. Çevresel faktör olarak doktorun Müjganla vakit geçirmesi Hüseyin'in doktor tarafından engellenmesine ve ona karşı nefret beslemesine sebep olmaktadır. Ayrıca Alfred Adler'in hipotezine göre 3 tip çocukta aşağılık duygusu vardır. Bu çocuklardan ailesi tarafından yadsınan çocuk aslında Hüseyin örnek olarak gösterilebilir. Çünkü Hüseyin'in doğumu bir yaz aşkının kaçamak aşkına aittir. Buna bağlı babasız büyüyen, anne de ölünce dedesine sığınan Hüseyin anne ve baba sevgisinden mahrum bırakılmış ve hep içine kapanık çekingen bir tiplmeyi oluşturmuştur.

Hüseyin karakterinde ayrıca çekingen kişilik bozukluğu gözlenmektedir. DMS-5 kitabına göre bir bireyde çekingen kişilik bozukluğunun görülmesi için yedi maddeden en az dördünün görülmesi yeterlidir. Hüseyin'de

- 1- Eleştirilme, onaylanmama ve reddedilme korkusuyla kişiler arası iletişime giremediği
- 2- Sevileceğinden emin olmadığından dolayı insanlarla etkileşimden kaçındığı
- 3- Ayıplanma veya alay edilme endişesiyle samimi ilişkiler içine girmekten çekinme
- 4- Utanç verici olabileceği sebebiyle yeni aktiviteler konusunda isteksiz olduğu gözlenmiştir. Bu durumlardan dolayı filmde Hüseyin karakterinde çekingen kişilik bozukluğu gözlenmiştir.

Etilerin Savaşı filminde Sultan karakteri etrafındaki birçok kişiye duygusal şiddet uygulamaktadır. İnsanlar küçük yaşta ne eksik olarak yetişmişse büyüyünce ona ulaşma çabası içine girer. Sultan filmde sürekli etrafındakilere hava atarak ezme eğilimindedir. Bu durum uyguladığı şiddetin bilinç ve bilinçaltı oluştuktan sonra genetik faktörlerin

etkili olduğunu söyleyebiliriz. Freud şiddetin doğuştan gelen ancak onay görmemiş, sevgiden yoksun takdir edilmemiş bireylerde daha fazla görülmektedir. Sultan karakteri buna uygun davranışlar sergiler. Ayrıca Sultan olumsuz ödünleme özelliği de gözlenmektedir. Eltisi olan Gizem ile çocuk yapabilmek için adeta bir savaş içine girmişlerdir ve iki elti de birbirini engelleme eğilimindedir. Bu durum olumsuz ödünleme ile açıklanır. Ayrıca hem Sultan'ın hem de Gizem'in aile olarak orta halli bir aile yapısını oluşturmaktadır. İki eltinin de eşleri zengin sınıfı oluşturmaktadır.

Filmde eltiler bebek yapma anne olma güduları uğruna birbiriyle yarışmakta, birbirlerini engellemeye çalışarak duygusal şiddet uygulamaktadır. Yani engellemeye bağlı saldırganlık hipotezi hem Gizem hem de Sultan karakteri için geçerlidir. Beck'in bireyin çevreyi algılamada yaptığı hatalardan “seçici soyutlama” ya uymaktadır. Hem Sultan hem de Gizem bebek konusu devreye girdiğinde birbirine düşman kesilmekte ve bu konuda seçici soyutlama yapmaktadır.

Ayrıca hem Eltilerin ikisi de Arketip kuramına göre Maske arketipini sergilemektedir. İki taraf birbirine karşı kan düşmanı iken çevrelerine birbirini seven iki kişi imajı yaratmaktadır.

Hem Gizem hem de Sultan için sergilenen şiddet de Fromm ‘un belirttiği gibi içgüdü, toplumsallık ve kültürel etmenler neden olmaktadır. Burada bizim toplumumuzda çocuk sahibi olmak bir üstünlük gibi algılanabilir. Ataerkil Türk toplumunda çocuk sahibi olmak bir üstünlük gibi algılandığı için eltilerin savaşı da kimin önce çocuk sahibi olacağı üzerine olmaktadır. Bireyler iyi veya kötü davranma özgürlüklerine sahiptir ve burada en önemli etmen sevgidir.

Ayrıca Sultan karakteri eltisinin evliliğinin ilk gününden itibaren karşı tarafa bir üstünlük kurma, küçük görme ve karşı tarafı ezikleme ve aşağılama çabası içine girmektedir. Bu durum daha çok Alfred Adler'in hipotezinde aşağılık duygusuna sahip bir çocukta “ailesi tarafından şımartılan çocuk” tiplemesine uymaktadır. Çünkü Sultan adete şımarık bir çocuk tiplemesine uygun hareket etmektedir. Bu durum aslında evin tek çocuğu olup da şımartılan biri gibi de düşünülebilir. Sultan kendisi Gizem' e şiddet uygularken çok keyif alan ancak kendine şiddet uygulandığında adeta küçük bir çocuk gibi şikayetçi olan bir tiptir.

Organize İşler Sazan Sarmalı filminde, Asım karakteri İstanbul'un varoşlarında yaşayan doğru düzgün bir işi olmayan kendine ait bir dolandırıcılık şebekesi olan bir karakterdir. Asım'daki şiddet eğilimi genetik faktörler etkendir. Çünkü çevresindeki birçok kişi ki bunların içinde öz kızı da bulunmaktadır, Asım'ın bu işlerden uzaklaşması saygın bir işinin olmasını isteseler de Asım huyundan vazgeçmez ve dolandırıcılık yapmaktadır. Dolayısıyla bu süreçte hem duygusal hem de fiziksel şiddet uygulamaktadır. Asım'ın uyguladığı şiddet davranışçılık hipotezine uymaktadır. Skinner 'in de belirttiği gibi yapmış olduğu şiddet çevre ve pekiştireçlerle güçlendirilmiştir. Ayrıca Asım karakterinin uyguladığı şiddette içgüdüler etkilidir. Çünkü hep bilinçaltında baskıladığı kısa yoldan köşeyi dönme psikolojisi bir şekilde dışa vurulmaktadır. Asım dolandırdığı kişiler bazen dişli çıkmakta ve Asım'ın hem aldığı paraları geri almakta hem de şiddet görmektedir. Bu durumda Asım engellenmekte ve buna bağlı başkalarına farklı şekilde saldırganlık göstermektedir. Örneğin Saruhan'dan gördüğü şiddet ve engellemelerin acısını yanındaki adamlardan çıkarmaktadır.

Filmde Asım karakteri maske arketipine uygun davranış sergiler. Zaten bu sayede etrafındaki insanları dolandırmaktadır. Yalan Asım'ın ağızına palesenk olmuştur. Gölge arketipini de görmek mümkündür. Çünkü Asım'ın kızı ile arasında geçen konuşmada *“baba bize sürekli emlakçı olacağını söyledin ama bu dolandırıcılıktan vazgeçmedin, annem senin yalanlarından çektiğini kanserden çekmedi”* demiştir. Burada Asım eline birçok fırsat geçmesine rağmen bilinçaltında oluşan durumlardan dolayı dolandırıcılıktan vazgeçmez. Bu durumun oluşmasında Asım'ın çocukluğunun geçtiği dönemde Neoliberal politikaların uygulandığı dönem olması da bir etkendir. Bu dönemde ekonomik atılımlar yapılmış, bu dönemde insanların eline geçen fırsatlarla bireyler kısa sürede zengin olabilme olanakları yakalamışlardır. Asım bu dönemde çocukluğunun geçmesi, o dönemde bilinçaltına kısa sürede köşeyi dönebilme arzusunu tetiklemiş ve ilerleyen dönemlerde dolandırıcılıktan vazgeçip saygın bir meslek sahibi olacakken o eski işine devam etmiştir.

Bu filmde Asım'ın kızı Nazlı bir dolandırıcının kızı, varoşlarda yetişmiş bir kızdır. Fromm' un söylediği gibi saldırgan davranışa sebep olan içgüdüler, toplumsal ve kültürel etmenler neden olmaktadır. Ancak bireydeki davranışların şekillenmesinde birey özgür ve bilinçlidir. Dolayısıyla Nazlı saygın bir işi olan, yeni evlenmiş şiddet uygulamaktan kaçınan bireydir. Genetik olarak Asım gibi şiddete meyilli birinin kızıdır. Yetiştirdiği ortam

şiddet ve saldırganlık için uygundur ama nazlı tercihleriyle buna zıt davranışlar sergilemiştir. Burada Nazlının sevgiyle yetiştirilip hor görülmemesi önemli bir etkidir.

Filmdeki Saruhan karakteri ise klasik bir mafya babasıdır. Bu birey etrafına adalet dağıtırken çevresindekilerden bir şekilde haraç adı altında para almaktadır. Saruhan'ın uyguladığı şiddet de davranışçılık gözlenir. Bu durumda Skinner' in dediği gibi çevre ve pekiştireçler önemli bir etkidir. Saruhan istediği herhangi bir hedefe ulaşamadığı zaman saldırganlık eğilimi artmaktadır. Beck' in bireyin çevreyi algılamada yaptığı hatalardan mutlakçı iki uçlu düşünmektedir. Bireyler ya iyi ya kötüdür. Freud un belirttiği içgüdüsel saldırganlıkta onay görmemiş, sevgiden yoksun yetişmiş bir birey olması muhtemeldir. Çünkü yaptığı her hareketi veya sorunun onayını beklemektedir.

Vizontele filminde Deli Emin karakteri radyo ve elektronik aletleri tamir eden hafif zihinsel problemleri olan bir karakterdir. Aslında temiz kalpli iyi bir insan olan Emin uygulamış olduğu şiddette en önemli sebeplerden biri engellenmeye bağlı saldırganlık göstermektedir. Fikrinin tamir ettiği radyosunun karşılığında parasını alamamasına bağlı küfür ve üstüne yürümüştür. Buradan da anlaşılacağı gibi engellemeye bağlı saldırganlık göstermektedir. Emin şiddet uyguladığı bireyler genelde öncesinden kendine şiddet uygulayan veya onunla zaaflarıyla alay eden kişilerden öç almak amacıyla uygulamaktadır.

Filmde Fikri ve Latif karakterleri kötü ve çevresine bir şekilde duygusal ve fiziksel şiddet uygulamaktadır. Deli emin ve Belediye Başkanı Nazmi zorda kalmadıkça şiddet uygulamak istemeyen insanlardır. Burada şu noktaya değinmek gerekir, aynı toplum ve kültüre ait insanların farklı saldırganlık durumlarının olması genetik ve aileden gelme sevgi faktörleri ile açıklanabilir. Çünkü çevresel faktörler ve pekiştireçler aynı olan bireylerde şiddet uygulama genetik yani içgüdülere bağlı olarak veya çocukluk döneminde sevgi ya da sevgisiz yetişmeyle bağdaşmaktadır. Çünkü bu dört karakter de aynı köyde yetişmiş bireyler olmasına rağmen bazıları saldırganlık eğilimindeyken bazısında saldırganlık gözlenmemektedir. Aslında bireyler kendilerini ifade edemediği veya sorunlarına çözüm bulamadıklarında şiddet uygulamaktadır.

Belediye Başkanı Nazmi beyin oğlu Ahmet engellenmeye bağlı çevresindekilere duygusal şiddet uygulamaktadır. Sevddiği kızın başka biriyle evlenmesi, babasının istemediği biriyle kendine sormadan evlendirilmesi Ahmet'in hayata küsmesine sebep

olmuştur. Engellenme sonucu birey tepkisizlik vererek aslında karşısındakilere bir çeşit duygusal şiddet uygulamaktadır.

Çalgı Çengi İkimiz filminde Salih ve Gürkan isimli kişiler İstanbul'da varoş bir yerde aynı evde kalan, mafya için çalışan şarkıcılarıdır. Bu kişiler mafya tarafından adeta köle gibi çalıştırılan ancak para verilmeyen kuzenlerdir. Salih ve Gürkan paralarını alamadıkları için ve iki kişinin çok güzel hayalleri olduğundan mafya adına çalışmaktan vaz geçmişler ancak bu durumu karşı tarafa izah etmekte zorlanmışlardır. Hatta bu iki dostun uyguladığı fiziksel ve duygusal şiddetin neden engellenmeye bağlı saldırganlıktır. Sonuçta iki dost emeklerinin karşılığını almış olsalar yeni bir albüm çıkartacaklar ve Salih çok uzun süredir görüştüğü sevgilisi ile evlenecektir. Mafya babası İsmet bedava çalıştırdığı bu müzisyenlerin gitmesine şart koşturmuştur. Bu şartı yerine kolay gibi gözüktü de aslında çok zordur. İşte Salih ve Gürkan'ın uyguladığı şiddetin temelinde engellemeye bağlı saldırganlık vardır.

Filmin bir sahnesinde kaşıkla gösteri yapan grup da parasını alamadığı için çok zor durumda kalmıştır. Bu kişiler Salih ve Gürkan'ın mafya babası İsmet ile görüşmelerinden 10 dakika sonra gelmiştir. Bu grup eğer ki parayı isteyip kavga çıkarsalar İsmet bu kişileri öldüreceğini düşündüklerinden Salih ve Gürkan bu grubu kendi döver ki ölmesinler diye. Sonuçta bu kişileri öyle bir döverler ki İsmet Salih ve Gürkan' a *“kardeşim sizin içinizde feci şekilde şiddet duygusu birikmiş”* der. Aslında bu cümle Conrad Lorenz'in şiddet üzerine kurduğu hipotezi doğrular niteliktedir. Lorenz bireydeki saldırganlığın dış çevreye bağlı olmadığını, saldırganlığın devamlı akan bir enerji pınarının güçlendirdiğini savunur. İnsan ilk var olduğundan beri bir savaş içinde olduğuna vurgu yapmaktadır.

Filmde Beck'in bireyin çevreyi algılamada yaptığı hatalardan mantığa dayanmayan çıkarsama söz konusudur. Çünkü Salih ve Gürkan mafya babası İsmet'in yapmış olduğu her şeyi kendine yormaktadırlar.

Filmde mafya babası İrfan'ın Salih ve Gürkan'dan kaçırmalarını istediği evlenme memuru kişi aslında İrfan'ın abisidir. Burada Skinner'a ait davranışçılık hipotezini ortaya koymaktadır. Aynı anne ve babaya ait iki kardeşten biri şiddete eğilimli mafya babası olurken diğeri saygın ve kutsal bir iş olan evlenme memuru olmuştur. Sonuçta kişilerin ortaya koyduğu şiddetin en önemli sebebi çevre ve pekiştireçlere bağlı olarak gerçekleşmektedir. Skinner bireydeki potansiyel şiddetin genetik faktörlere bağlı

olmadığını savunarak “*bana iki kardeş getirin, birini dilenci yaparken diğerini avukat yada mühendis yapabilirim.*” sözüyle şiddetin genetik faktörlere bağlı olmadığını anlatmaya çalışmıştır.

Hababam Sınıfı Askerde filminde, iki taraf bulunmaktadır. Birinci taraf Deli Bedri olarak isimlendirilen okul müdürü ve diğer tarafta Hababam sınıfını oluşturan bir grup yaramaz öğrenci grubudur. Burada öğrenci grubunun uyguladığı şiddetin temellerinde engellemeye bağlı saldırganlık olduğu söylenebilir. Çünkü bu grubun yapmış olduğu yaramaz ve haylazca davranışları törpülemeye çalışan veya engel olmaya çalışan bir okul müdürü bulunmaktadır. Aslında iki tarafında birbirlerine misilleme uygulamaları söz konusudur. Hababam sınıfındaki öğrencilerin engellenmesi demek bu bireylerin güdülerinin engellenmesi demektir. Doğal olarak da sınıftaki bireyler istekleri olmayınca buna engel olan kural yada kişiye fiziksel ve duygusal şiddet uygulamaktadır.

Beck’in bireyin çevreyi algılamada yaptığı hatalardan hem Deli Bedri hem de Hababam sınıfındaki öğrenciler yapılan her şeyi kendilerine yormaktadır.

Hababam sınıfındaki bireylerin hepsi şiddete meyilli bireyler olduğunu düşünmek zordur. Çünkü bu filmin önceki serilerinde Ahmet isimindeki fakir ancak başarılı düzgün bir öğrenciyi baskı altına alıp kendilerine uydurmuşlardır. Sonuçta bu durum Davranışçılık Hipotezini destekler niteliktedir. Yani sınıftaki öğrencilerden şiddete meyilli olmayan bireyler de bir süre sonra ortama ayak uydurabilmektedir. Dolayısıyla Skinner’in dediği gibi şiddetin en önemli sebebi çevre ve pekiştireçlerdir. Ayrıca birey davranışlarında her davranış çıkarı uğruna yapılmaktadır. Hababam sınıfında öğrenciler kendi çıkarları uğruna hareket etmekte, kimi zaman öğrenciliğin gereği olan vazifelerini yerine getirmemektedirler.

Yine Hababam sınıfındaki Ercüment Deli Bedrinin oğlu olmasına rağmen babasından intikam almakta ve ona fiziksel ve duygusal şiddet uygulamaktadır. Bu durumda davranışçılık hipotezi ile açıklanabilir. Çünkü Ercüment bu sınıftan sonra babasına karşı saldırgan tutumlar sergilediği söylenebilir. Ercüment askerde zaman zaman babasına karşı sevgi belirtileri gösteren söz ve davranışlar sergilemektedir. Bu da gösteriyor ki Ercüment sonradan babasına karşı saldırgan bir tutum içine girmiştir.

Kahpe Bizans filminde, Bir Türk kavmi doğudan Anadolu topraklarına göç ederek yerleşir. Filmde bu kavmin Türk olduğu belirtilmesin diye Avusturalya’da kıtlık olduğu

için göç eden bir kavim diye bahseder. Bu kavim Anadolu da kendi obalarını kurar. Bu kurdukları oba da çocuklar ve gençler her gün kılıç eğitimi almaktadır. Yaşanılan dönem itibariyle savaş kaçınılmazdır. Bu sebepten o obanın çocuk ve gençlerinin uyguladığı fiziksel şiddetin temeli davranışçılık hipotezine uymaktadır. Çünkü bireylerin birçoğu küçük yaştan beri savaş eğitimi almakta, yani şiddete meyilli bireyler olarak yetişmektedir. Yani bireylerin uygulamış olduğu şiddetin temelleri çevre ve pekiştiriciler majör etken olmaktadır.

Bizans imparatoru İletyus'un sergilemiş olduğu şiddetin temellerinde ise filmin hemen başında İletyus tahta uyuya kalmışken rüyasında sayıklamaktadır. Burada *“tüm Nacar Türklerini asın, hepsini kılıçtan geçirin, ölsün pislikler”* sözlerini sarf etmektedir. Burada İletyus'un bilinçaltında şekillenmiş bazı durumlardan dolayı içgüdüler etkendir diyebiliriz. İletyus bu tutumunu film boyunca görmek mümkündür. Hatta bu şiddete meyilli tavrı sadece Nacar Türklerine değil kendi askerlerine hatta öz kardeşine ve eşine bile sergilemektedir.

İletyus'un kendi çalışanlarını aslanlara yem ederek bundan zevk alması, hatta bu durumu atasözleriyle dalga geçerek ifade etmesi şiddetten zevk alma boyutunun ileri seviyede olduğunu bizlere göstermektedir.

Ayrıca İletyus'un çevreyi algılamada yaptığı hata mantığa dayanmayan çıkarsama yapmasıdır. Çünkü gördüğü rüyadan dolayı Bizans topraklarında o gün doğan tüm erkek çocuklarını öldürtmesi ve bunu büyücünün söylediği kehanetten dolayı yapması gösterilebilir. Her şeyi kendine yormaktadır. İletyus'un uyguladığı şiddette olumsuz ödünleme söz konusudur. Sonuçta İletyus etrafındakilerin üstün özellikleri karşısında kendinin eksik olan yanlarını düzeltmek yerine karşısındakileri engellemesi, şiddet uygulaması, öldürmesi yada küçük görmesi olumsuz ödünleme örnekler teşkil etmektedir.

İletyus ayrıca engellenmeye bağlı saldırganlık göstermektedir. Etrafındaki çalışanların ve yakın akrabalarının istediklerini yapmadıklarında onlara cezalar uygulamaktadır. Sonuçta İletyus'un engellenmesi demek güdülerinin engellenmesi demektir ve buna bağlı saldırganlık göstermektedir. İletyus kendi oğlu için *“kilisede naçar ilahisi okuyor, istavroz çıkarmayı beceremiyor, YETERİNCE SADİST DEĞİL,*

oğlumda olsa onu cezalandırmalıyım” sözlerinden anlaşılacağı gibi kendinin sadist olduğunu düşünüyor ve bunun genlerle oğluna da geçmiş olmasını bekliyor.

Aşk Tesadüfleri Sever filminde, Deniz’in sevgilisi Burak yurt dışına ticaret yapan çok zengin bir ticaret adamıdır. Deniz çocukluktan beri oyuncu bir yıldız olmak hayalidir. Ancak hem Burak hem de Burak’ın ailesi Deniz’in oyuncu olmasını istememekte, oyunculuğu küçümseyip basit bir meslek gibi görmektedir. Bu yüzden kendine ve fikirlerine saygı duyulmayan, ilişkisinin ilerleyen döneminde kendine engel olunacağını düşünen Deniz Burak ve ailesine duygusal şiddet uygulamaktadır. Burada Deniz’in uyguladığı şiddetin temellerinde engelleme- saldırganlık hipotezini açıklar niteliktedir. Hatta bu engelle durumu Deniz’in babası tarafından da uygulanmaktadır. Çünkü babası kızının saygın bir meslek sahibi olmasını istemekte ve oyunculuğu küçümsemektedir.

Fromm, birey doğduktan sonra bilinci oluşur ve bu süreçten sonra ömrü boyunca bir arayışın içine girer der. İşte bu arayış bireyin hayatta yaşama sevinci, hayatı anlama ve anlamlandırma şeklidir. Deniz için bu arayış oyunculuk, özgür için ise fotoğraf çekmektir.

Özgür İstanbul’dan parası iyi olan iş teklifi alır. Ancak bunu anne ve babasına söylememiştir. Bir gün ansızın valizlerini hazırlayıp vedalaşmaya gelir ama babasıyla tartışmaya başlarlar. Aslında sebebi babasının özgürün elinden gitmemesi ve hasta olmasıdır. Özgür ise yaşamak istediği hayatı yaşayamayacağı daha doğrusu babası tarafından engellendiği için duygusal şiddet uygulamıştır. Özgür’ün gösterdiği şiddetin temeli engellenme-saldırganlık hipotezi ile açıklanmaktadır.

Yol Arkadaşım 2 filminde, mafya babası olan Selim’in uyguladığı şiddetin temellerinde babasının da bir mafya babası olması etkilidir. Freud’un hipotezine göre bireydeki şiddet ve saldırganlık doğuştan, bireydeki bilinç ve bilinçdışı eğilimlerin oluşmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bireyde ortaya çıkan istekler haz ilkesine göre çalışmaktadır. Selim insanlara şiddet uygulamaktan zevk alan bir mafya babasıdır.

Filmin bir sahnesinde Selim’in babası “*sen paylaşmayı öğren, bencil ve şımarık olma diye kardeşin olsun istedim ama olmadı. Sende it gibi büyüdün.*” der. Alfred Adler üç tip çocukta aşağılık duygusu olduğunu söyler. Bunlardan bir tanesi ailesi tarafından yadsınan çocuk. İşte Selim karakteri ailesi tarafından yadsınan çocuktur. Bu çocuklar normal hayatta ailesinden hor görüldüğü davranışları başka çocuklarda sevgi ve hoşgörü

şeklinde gördüklerinde saldırgan bir tutum içine girmektedir. Selim de toplumsallık duygusunun eksikliği bireyi kötüye götürür.

Filmde onur şerefe çok sık olarak duygusal şiddet uygulamaktadır. Bunun temelinde yatan sebep ise Onur'un hayatta en çok yapmak istediği şeyleri gerçekleştirmek için Şeref'in ona yardımcı olmak yerine istemeden de olsa engel olmasıdır. Mesela Şeref Onur'un hayatta en çok sevdiği iş olan müzisyen olmasını sağlamaya çalışmaktadır. Ancak müzisyenlik bir dönerci de şarkı söylemek değildir ve Onur bu şekilde bir müzisyen olmak istememektedir. Yani Şeref Onur'a engel olmaktadır ve bu durumda Onur'un uyguladığı olduğu şiddetin temelinde engellenme-saldırganlık bulunmaktadır.

Filmde çilek maske arketipi sergilemektedir. Onur ve şeref çilek hakkında bilmediği birçok durum vardır. Bu durum çileğin yol arkadaşlarına güvenmediği için olmaktadır.

Selim'in annesi filmde çok küçük yaşta onu terk edip gitmiştir. Sonuçta selim anne sevgisi ve şefkatinden mahrum büyümüştür. Fromm'a göre birey davranışları şekillenirken özgür ve bilinçlidir. Ancak bireyin saldırgan tutum sergilemesinde içgüdü, toplumsallık ve kültürel etmenler bir kriterdir. Selimdeki iyi niyet ve toplumsallığın oluşmasında aile, bunun en önemli parçası sevgi önemli bir kriterdir. Dolayısıyla sevgiden mahrum bırakılan bir Selim annesine ve çevresine uyguladığı saldırganlığın temeli annesinin onu terk etmesi gösterilebilir.

Yahşi Batı Filminde, o dönemin soyguncuların uyguladığı şiddetin temeli Adorno'nun Otoriteryan kişilik teorisi ile açıklanmaktadır. Toplum içindeki bireylerin kişilik ve kafa yapısı o bireyin içinde yaşadığı toplumun inanç yapısı, politik ve ekonomik yapısı belirler. O dönemin ABD'si adalet sisteminde iki kişinin silahla vuruştugu, yağmanın çok olduğu bunun yanında şerif denen kişilerin adaleti kendi kafalarına göre sağlamaya çalıştığı bir sistemden bahsedebiliriz. Sonuçta o dönemde yağmacılık ve hırsızlık yaygındır. Bu durumda insanların bir kısmı kısa yoldan zengin olma ve rahat yaşamanın yolunu yağmacılıkta bulmuştur. Soygunculukta uygulanan şiddetin temeli aynı zamanda Davranışçılık hipotezinin de içine girmektedir. Çünkü birey yapmış olduğu şiddetin temeli çevre ve pekiştireçler önemli yer tutar. Birey uyguladığı olduğu davranışlarda çıkarları ön plandadır. Soyguncuların rahat insan öldüren kısa yoldan çok

para kazanan biri olduğunu gören bir çocuk büyüdüğünde bu karakterde biri olmak isteyebilir.

Filmde Kızılderililerin uyguladığı şiddetin temelinde içgüdüler etkindir. Çünkü bu kişiler vahşi olarak nitelendirilir ve nesiller boyu elde etmek istediklerini sürekli şiddet uygulayarak elde etmektedirler.

Filmde Aziz Bey ve Lemi Bey iyi bir eğitim almış saygın insanlar oldukları için elması ABD başkanına götürmesi istenmiştir. O göreve layık Osmanlı bireyleri oldukları için. Bu kişiler ABD de elması alma sürecinde uygulamış oldukları şiddetin temelinde ellerindeki elmanın alınmasına bağlı olarak şiddet uygulamaktadır. Yani engellenme-saldırganlık hipotezine uygun davranış sergilemektedir. Saraya çektikleri telgrafın cevabında “*eğer elmas yoksa buraya gelmeyin*” o görevi yerine getiremezseniz ölebilirsiniz anlamına gelmektedir. O yüzden her ne pahasına olursa olsun şiddet uygulamak ve o görevi tamamlamak kaçınılmaz olmaktadır.

Susan Van Dyke çok küçük yaşta annesi ölmüş, katili ise John Leş’dir. Ömrü boyunca annesinin katilini bulup öldürmeye yemin etmiş bir karakterdir. Bundan dolayı küçük yaşta silah talimi almış, Leş’i nasıl öldürürüm diye yaşamış biridir. Winnicott kişisel saldırganlığın bastırılmasından şiddetin doğacağını anlatır. Winnicott saldırganlığın oluşmasında üç evreden bahseder ki, burada en önemli evre bütünsel kişilik evresidir. Bu evrede yoksunluk hissi öfkeye dönüşür. Bir kız çocuğu daha dünyayı algılama evresinde kendi için en kıymetli olan canlı annesiyken onu öldüren kişiye duyduğu kin ve buna bağlı olarak o kişiyi kötü olarak niteleyip onu öldürme hissi ile Susan’ın uyguladığı şiddetin temeli anlatılabilir.

Muro:Nalet Olsun İçimdeki Bu İnsan Sevgisine filminde, Muro karakterinin sergilemiş olduğu duygusal ve fiziksel şiddetin temelinde Adorno’nun ortaya koyduğu Otarteryan Kişilik modeli etkindir. Muro devrimci bir kişiliğe sahip olan, örgüt olarak adlandırılan sosyalist devrimci özelliklerin olduğu bir yapının içinde yer alan, günümüzdeki kapitalist sisteme karşı çıkan bir kafa yapısındadır. Halkın sosyalist düşüncelerle herkesin eşit ve özgür haklara sahip olduğu bir hayatta yaşamlarını sürdürecektir sistem içinde olmalarını istemektedir. Hatta filmin başında bu fikirlerden dolayı hapis yatmış ve koğuştaki önderi olarak gördüğü Marx ve Lenin’in resmi bulunmaktadır.

Muro'ya göre kapitalist sisteme ayak uyduran ve bu fikri savunan herkese karşı bir kin ve öfke barındırır. Çünkü bu sistemi savunan kişiler aslında insanların eşit ve özgür olmalarına birer engel teşkil eder. Hatta filmde bu düşünceleri karakolda sorgulanırken emniyet amirine dile getirir.

Sonuçta Adorno'nun anlattığı teoride toplum içindeki bireyin kişilik ve kafa yapısını, o bireyin içinde yaşadığı toplumun inanç yapısı, politik ve ekonomik yapısı belirler. Toplum içindeki bireyin uzlaşmacı değerleri otoriteye tam bir teslimiyeti söz konusudur. Toplum içindeki insanlar muhalif düşüncelere karşı tam bir nefret beslerler. Sonuçta günümüzde kapitalist sistem egemendir ve Muro karakteri muhalif düşüncüyü oluşturmaktadır. Devletin baskı ve ideolojik aygıtları Muro aleyhine işlemektedir. Kısaca halk Muro'nun benimsediği sosyalist düşünceye karşıdır. Halbuki Muro bu düşünce ile halktaki herkesin eşit ve özgür bir şekilde yaşayacağını savunmaktadır.

Muro'nun şiddet uygulamasının temelindeki başka bir etken ise engellenme-saldırganlık teorisiyle açıklanır. Fromm'un da belirttiği gibi birey doğduktan belli bir yaşa gelince hayatı anlama ve anlamlandırma çabası içine girer. Bu çaba insanı bir arayışın içine sokar. Muro nun hayattaki en önemli amacı veya arayışı halkın sosyalist bir düzende eşit ve özgür bir şekilde yaşamasıdır. Ancak günümüz sistemi bu duruma engel oluşturmaktadır. Yani Muro'nun amacına ters hareket etmektedir. Bu durumda bir engellenme durumu söz konusudur. Dolayısıyla Muro günümüz kapitalist sistemini savunan herkese adeta savaş açmış ve duygusal yada fiziksel şiddet uygulamıştır.

Pek Yakında filminde, Zafer karakteri figüran olarak başladığı sinema sektöründe filmin bir sahnesinde kendi göstereceğim diye heyecanlanarak olmadık şeyler yapar ve figüranlıktan kovulur. Zafer ömrü boyunca içinde ukde kalmıştır. Hayatında sinema ve film sektöründen vaz geçmez ve korsan film işi yapar. Ancak eşi ve çocuğu bu işlerle uğraşmasını istemiyordur. Zafer bir tarafta ömrü boyunca istediği ve ulaşamadığı oyunculuktan vazgeçmemiş diğer tarafta oyuncu olamayan ancak kötü bir iş olarak nitelenen korsan işi diğer tarafta ise ailesi yer almaktadır. Zafer ailesini çok sevmekte ancak içinde kalan ukde yani oyunculuk olamasa da sinema sektörü ikileme düşürmektedir. Bu durum aslında engellenme saldırıganlık hipotezi ile izah edilebilir. Zafer ömrü boyunca arayış içinde olduğu şey oyunculuk iken bunun engellenmesi yada ulaşamamak onun etrafındakilere şiddet uygulamasına neden olmaktadır. Çünkü zafer

oyuncu olamasa da bu sektörden asla kopmak istememiştir ve korsan film işini kendi işi olarak benimsemiştir. Yaptığı iş kötü ve saygı duyulmayacak bir iş olarak nitelendirilince saldırgan bir tutum sergilemektedir. Bu durumu söyleyen eşi ve çocuğu dahi olsa onlara saldırgan bir tutum uygulamaktadır.

Filmde Ahben, Ejder ve Suat içinde geçerlidir diyebiliriz. Çünkü Ahben ömrü boyunca kendince çok büyük bir senaryo yazmış ancak maddi olanaksızlık yüzünden filmini çekememiştir. Kendini dünyanın en önemli yönetmenlerinden biri olarak gören Ahben kendi ile dalga geçen kişilere şiddet uygulamaktadır. Bu durum ona bir şans verilmemesi veya maddi olanaksızlıklar aynı zamanda bir engelleme olarak düşünülürse gerçeklerin söylenmesi karşısında sergilediği saldırgan tutum engellenme-saldırganlık teorisi ile açıklanabilir.

Filmde Ejder karakterinin sergilediği şiddet de yine engellenme-saldırganlık teorisiyle açıklanabilir. Ejder filmlerin kostüm tedarikçisidir. Sonuçta kostümler değişen teknolojiye bağlı olarak eskisi kadar tercih edilmemektedir. Ejder sadece tarihi filmler için kostüm gerektiğinde tercih edilmektedir. Bu durumda zamanının en önemli kostüm tedarikçisi olan Ejder şimdi bir kenara itilmiş biri durumuna düşmüştür. Diğer arkadaşları gibi kendini hala Türkiye'nin en önemli kostüm tedarikçisi konumunda gören Ejder'e gerçekler söylendiğinde ve zamanın değişmesine bağlı olarak tercih edilmemesinden dolayı fiziksel ve duygusal şiddet uygulamaktadır.

Filmde Suat karakteri ise geçmişte porno filmlerde oynamış bir karakterdir. Ancak kendi porno filmleri dışında başka türde filmlerde oynamak istemiş bir türlü oynayamamıştır. O yüzden başka türlerde baş rol oynama arzusu olan ama o zamanın şartlarından bir türlü imkan bulamamış biridir. Bu yüzden ancak filmin sonunda bu sır perdesinin aralandığı ama Suat'ın sürekli kendini ön plana atıp gösterme arzusu ve çevresindekilere bu durumdan dolayı duygusal ve fiziksel şiddet uyguladığını görmekteyiz. Ayrıca Suat maske arketipini sergilemektedir. Porno film Türk toplumunda hoş karşılanmadığından dolayı bu durumu annesi ve yakın çevresinin bilmesini asla istememektedir.

Delih 2 filminde, filmde Zeliha karakteri biraz çılgın birazda yaşına göre agresif hareketleri olan bir tiptir. Zeliha'nın filmde uygulamış olduğu şiddetin temelleri iç güdülere dayanmaktadır. Ayrıca sergilediği tavırlardaki çılgınlık annesinden gelmektedir.

Annesi Zeliha'ya karşı yadsıyan tavırları olan, daha bir şey yapmadan kızan ve annenin de zaman zaman anormal tavırlar sergilediği filmlerde görülmektedir. Bundan dolayı filmde Zeliha'nın sergilediği şiddet içgüdülere bağlı, genetikten denilebilir. Freud'a göre bireydeki şiddet ve saldırganlık doğuştan gelen bir durumdur. Bireyde oluşan bilinç ve bilinçdışı istekler haz ilkesine göre çalışır.

Ayrıca Zeliha'da olumsuz ödünleme gözlenmektedir. Çünkü yan taraftaki dükkanın sahibi emlakçı Faik'in dükkanını zaman zaman sabote etmiştir. Halbuki Zeliha bu sabote etme durumları yerine daha iyi yemekler yapmış olsaydı olumlu ödünleme yapmış olacaktı.

Zeliha da sergilenen davranışlarda bazen anormal tavırlar gözlenmektedir. Bu durumda çalışmak istediği her yerden kovulmak zorunda kalmıştır. Mesela işe girdiği bayan kuaföründe yaşlı bir teyzenin saçını pankçı modeli yapmış ve bu modelin çok güzel olduğunu söylemiştir. İşe girdiği birçok yerden bu ve buna benzer tavırlardan dolayı işten kovulmuştur. Ancak Zeliha'nın en büyük hayali, Paris'e gitmek ve babasının resim çekildiği Eifel kulesi yakınlarındaki parkta resim çekilmesidir. Ancak bunun için işe girmeli, kariyer yapmalı ve para kazanmalıdır. Bu durumun engellenmesine bağlı saldırgan tutum içine girmektedir. Dollard engellemeye bağlı saldırganlık durumunda engellenmenin sadece çevre tarafından değil aynı zamanda bireyin kendinden kaynaklı da olmakta olduğuna parmak basar. Zeliha çoğu zaman engellemeleri kendi yaptığı çılgınca tavırlardan dolayı olmaktadır. Bu tavırlar yüzünden işten kovulmakta, hayallerine ulaşamamakta ve daha saldırgan bir hal almaktadır. Beck'in ortaya koyduğu bireyin çevreyi algılamada yaptığı hatalardan Zeliha büyütme veya küçültme hatası yapmaktadır. Buna göre birey önemsiz bir işi aşırı kafasına takmakta veya önemli bir işe gerekli önemi vermemektedir. Zeliha genel olarak önemli bir işe gerekli ehemmiyeti vermediği için hatalar yapmaktadır.

Kardeşim Benim filminde, Hakan ve Ozan kardeşler çok küçük yaşta annelerini kaybetmiştir. Durum böyle olunca babası bu iki kardeşe hem analık hem de babalık yapmaya çalışmıştır. Ölümünden önce vasiyeti için çektiği video da babanın ağzı bozuk, varoшта yaşayan zaman zaman çocuklarını dövmüş, zaman zaman çocuklarını müzik yüzünden ihmal etmiş bir babanın mesajını dinlemekteyiz. Buradan da ortaya çıkıyor ki Hakan ve Ozan'ın uygulamış olduğu şiddet içgüdülerine yani genetik faktörlere bağlıdır.

Şiddet ve saldırganlık doğuştan, bireydeki bilinç ve bilinçdışı durum oluşmuştur. İstekler haz ilkesine göre hareket etmektedir. Freud a göre şiddet doğuştan var olan ama onay görmemiş, takdir edilmemiş ve sevgiden yoksun bırakılan çocuklarda daha fazla eğilimlidir. Hakan ve Ozan'ın göstermiş oldukları şiddetin temellerinde içgüdü vardır. Çünkü babası da şiddete meyilli, anneleri çok küçük yaşta öldüğü için aile mevhumu tam olmadan ve sevgiden zaman zaman mahrum kalmış iki küçük çocuğun şiddetinde temel sebeplerden biridir diyebiliriz.

Filmde küs olan iki kardeş görülmekte. Aslında bu küslüğün en önemli sebeplerinden biri babalarının evde olmadığı ve düğünlerde bulunduğu süre zarfında hakandan hem eve hem de kardeşi ozana anne ve babalık yapmasını istemesidir. Bu durumda Hakan'ın sorumluluğu çok artmıştır. İki kardeşle müzikle ilgilenmiş ancak Ozan milyonların sevgilisi popüler bir sanatçı olmuştur. Burada Hakan'ın engellenme-saldırganlık hipotezine uygun şekilde kardeşi Ozan'a fiziksel ve duygusal şiddet uyguladığı söylenebilir.

Dedemin Fişi filminde, beş kardeşin babalarının beyin ölümü gerçekleşmiş ancak hala makineye bağlı olarak yaşamaktadır. Remzi, Hicri, Marif, Bora (torun), Döndü kendi aralarında babalarının mirasını bölüşmek için uğraşırlar. Burada aynı anne ve babadan olan kardeşlerin hepsinin genleri aynı olmasa da uygulamış oldukları şiddetin temelini içgüdülere bağlı olduğu pek söylenemez. Bu bireylerin her biri çok farklı çevrelerde çok farklı karakterleri temsil etmektedir. Dolayısıyla uygulamış oldukları şiddetin temelleri davranışçılık teorisiyle açıklanır. Çünkü uygulamış oldukları şiddetin en önemli sebebi çevre ve pekiştireçlerdir. Kardeşlerden biri Almanya'da işçi, diğeri Kayseri'de market işletmekte, diğerrinin döner dükkanı, bir diğerrinin kuruyemiş dükkanı varken torunları ise İstanbul'da futbolcu menejerliği yapmaktadır. Yani hem farklı şehirlerde hem de farklı alakasız meslekleri yapmaktadır. Buna bağlı olarak hepsinin çevresi farklıdır. Davranışçılık teorisinde her birey yapmış olduğu davranışı kendi çıkarları için yapmaktadır. Sonuçta her bir varis kendi çıkarları için diğerrlerine fiziksel ve duygusal şiddet uygulayarak kendi menfaatini korumaya çalışmaktadır.

2.8. 2000 SONRASI TÜRK KOMEDİ FİMLERİNİN ŞİDDET TÜRLEİİLE OLAN İLİŞKİSİNİN NİCEL ANALİZİ

2.8.1. İzlenme Oranları ve Gösterim Tarihleri

Tablo 2.1. Çalışma Evrenine Ait Filmlerin İzlenme Sayılarına Tablo

FİLM ADI	GÖSTERİM TARİHİ	SEYİRCİ SAYISI
1-RECEP İVEDİK 5	16 ŞUBAT 2017	7.437.050
2-DÜĞÜN DERNEK	6 ARALIK 2013	7.369.089
3-AİLE ARASINDA	1 ARALIK 2017	5.289.051
4-ARİF V 216	5 OCAK 2018	4.968.462
5-AİLECEK ŞAŞKINIZ	2 MART 2018	4.034.858
6-EYVAH EYVAH 2	7 OCAK 2011	3.947.988
7-ELTİLERİN SAVAŞI	31 OCAK 2020	3.630.822
8-ORGANİZE İŞLER SAZAN SARMALI	1 ŞUBAT 2019	3.537.429
9-VİZONTELE	2 ŞUBAT 2001	3.308.120
10-ÇALGI ÇENGİ İKİMİZ	6 OCAK 2017	2.798.016
11-HABABAM SINIFI ASKERDE	14 OCAK 2005	2.587.824
12-KAHPE BİZANS	21 OCAK 2000	2.472.162
13-AŞK TESADÜFLERİ SEVER	4 ŞUBAT 2011	2.418.090
14-YOL ARKADAŞIM 2	12 EKİM 2018	2.343.218
15-YAHŞİ BATI	1 OCAK 2010	2.323.061
16-MURO: LANET OLSUN İÇİMDEKİ..	5 ARALIK 2008	2.315.902
17-PEK YAKINDA	2 EKİM 2014	2.187.278
18-DELİHA 2	12 OCAK 2018	2.106.154
19-KARDEŞİM BENİM	15 OCAK 2016	2.070.949
20-DEDEMİN FİŞİ	22 OCAK 2016	2.015.665

Tablo 2.1 de Türkiye’de en çok izlenen 20 komedi Türk filmi listelenmiştir. Bu sıralama oluşturulurken aynı seriye ait filmlerden ilk yirmiye girmiş film varsa, yalnızca bir tanesi seçilmiş ve sıralamaya diğer komedi filmleri dahil edilmiştir.

Gişe yapmış filmler incelendiğinde biyografi-dram türleri diğer türlere göre daha fazla gişe yaptığı görülmektedir. Türk sinemasında zaten diğer türlerin yokluğu söz konusudur. Var olan türler içerisinde en egemen olan tür melodram ve komedidir. Melodram türü pek suya sabuna dokunmaması etkindir. Yani dönemin insanını ekonomik-politik düzlemde idealize etme ve adapte etmeye çalışır. Bu türün daha çok izlenmesinde en önemli kriter, bizim kültürümüze ait insanlar duygusal bir karaktere sahiptir. Sinemada dram yüklü gerçek yaşanmışlıklar Türk halkının karakterinden dolayı seyirciyi daha çok etkilemiş ve gişe yaptığı söylenebilir. Çünkü gişe yapılan tüm filmlerin ortak yanı yaşanmış sıkıntılardan ulaşılan zirve hikayesi anlatıldığı için bu durum Türk seyircisi için cazip gelmekte ve seyirciyi etkilemektedir. Sıradan bir macera veya korku filmi belki birçok seyirci için monoton ve örneklerine çokça defa rastlanacakken İstanbul'un Fethi sırasında çok büyük bir padişah olan Fatih Sultan Mehmet'in bu yolda çekmiş olduğu sıkıntılar ve sonunda gelen başarı hikayesi insanlar için cazip gelebilmektedir.

Gişe sayılarına bakılırken görüldü ki Türk halkı genel anlamda komedi filmini tercih ettiği ancak bunun yanında biyografi-dram türleri ve macera filmlerini de tercih ettiği gözlenmiştir. Normalde Türkiye'de 2000 yılı sonrası türlerine bakmaksızın en çok izlenen yirmi filme bakıldığında; Fetih 1453, Müslüm, Ayla, Bergen, Kurtlar Vadisi Kuzey Irak, Babam ve Oğlum, Mucize filmleridir (https://tr.wikipedia.org/wiki/En_%C3%A7ok_izlenen_T%C3%BCrk_yap%C4%B1m_%C4%B1_100_film).

Bu durumda komedi filmlerinin neden gişe yaptığı üzerine durulması gerekmektedir. Sinema hem toplum içinde yaşanmışlıklardan etkilenen hem de toplumu etkileyen bir kitle iletişim aracıdır. Halk içindeki birey çevresinde kendine yakın olarak gördüğü ve yaşanmışlık barındıran filmleri daha fazla tercih etmektedir. Komedi türü sinemada anlatılırken toplumsal gerçeklere parmak basmakta, toplumla alakalı problemleri dile getirerek aslında toplumsallık vazifesini yerine getiren bir türdür. Yani komedi türü toplumdaki bireyin bilinçlenmesine faydası olan bir türdür (Şen,2019:5). Seyirci filmlerde toplumda olan, kendinden bir profili veya hayatın monotonluk ve sıkıcılığını komedi filmleri ile atmaktadır (Ebren, 2023:1). Komedi filmlerinin Türk Sinemasında insanları ideolojik olarak sağaltılmasında, kamusal alana ilişkin ciddi

konuların dışına çıkılmasına, hakim ekonomik politik sistemdeki eşitsizliklere dayalı çatışmalı durumlarda toplumun arındırılması gibi işlevlere de sahip olduğu iddia edilebilir. Bu bağlamda bakıldığında Yeşilçam sinemasında salt hareket komiğine dayalı filmler olmakla birlikte eleştirel yapısı olan Türk geleneksel sanatlarından hiciv geleneğinden beslenen siyasi, ideolojik ve ekonomik göndermeleri de olan filmlerden bahsedilebilir. Toplumun yapısının değişmesi Türk komedi filmlerinin de yapısını değiştirmiştir. 1980'deki neoliberal politikaların etkisi 2000'li yıllarda toplum üzerinde kültür ve ekonomide gözlenmiştir. Dolayısıyla bu durum sinemaya da yansımıştır. Türk komedi filmlerinde toplumsal çıkarlar gözardı edilmeye başlanarak bireysel çıkarlar ön plana çıkmıştır. Yani eskiden komedi filmleri politikken neoliberal politikaların sonucunda apolitik hale getirilmiştir. İzleyicinin gülerken düşünmek ve toplumsal çıkar amacı yerine ticari amaçlı salt güldürü araçları olmuştur (Şen,2019:106). Seyirci toplum içinde dile getiremediğini sinema da izleyerek rahatlamakta yada hayatın monotonlaşmış ve sıkıcılığından komedi filmlerini izleyerek katarsis olmaktadır.

Ancak her ne kadar dönemde komedinin dili içerisinde eleştirelilik zayıflatılmış olsa da yine de bu eleştirel yapıya sahip sınıf çatışmasını anlatan, ağılık sorunlarını anlatan, eğitim sorunlarını anlatan filmlerde vardır. Örneğin Zübük, Kibar Feyzo, Zügürt Ağa, Hababam Sınıfı⁹

Yeşilçam komedi filmlerinde kısmen görülen bu eleştirel dilde 1980 sonrasında değişimlerle birlikte apolitik düzleme geçilmesiyle 1980 öncesindeki dilden uzaklaştırıldığı iddia edilebilir.

Filmlerde komedi türünün gişe yapmasında, ideolojik olarak düşünülürse kültür endüstrisinin bir ürünü olan sinema ile ideoloji kolaylıkla yansıtılabilir. Adorno' nun söylemine bağlı olarak Kültür Endüstrisindeki ideoloji insanlara eğlence ve güldürü yoluyla empoze edilmektedir. Sinemada komedi türü genel anlamda yerel ve bulunduğu kültüre özgüdür. Yani dış pazarda anlaşılması zor olduğunda tutması daha zordur. Ancak kendi pazarındaki filmlerin izleyicileri daha fazla olmaktadır. Çünkü o kültüre hitap etmektedir. Bu yüzden incelendiğinde komedi filmleri Türkiye'de seyircinin daha fazla tercih ettiği bir tür olduğu gözlenmiştir.

⁹ Hababam Sınıfı serisi 2000'li yıllarda devam etse de önceki dönemdeki eleştirel yapı sonraki dönemde bu durum yoktur. Sonraki dönemde eleştirelilik yerine salt gülme amaçlanan bir komedi filmine dönüşmüştür.

Aslında düşünüldüğünde komedi ve şiddet türleri birbiriyle çok uyumlu iki tür değildir. Çünkü insanları etkileme yöntemleri farklıdır. Ancak günümüzde şiddet insanlara birçok zararı olmasına rağmen teknolojinin gelişmesine bağlı sempatik nefret söylemi sempatik şiddete dönüşmekte ve bu durum bireylerde kötü yerine eğlenceli, samimi ve sosyallik olarak anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Kültür Endüstrisinin bir aracı olan sinema da bireylere gösterilen şiddet komedi ve eğlence yoluyla öğretilmektedir ve meşrulaştırılmaktadır.

2.8.2. Uygulama Şekline Göre Şiddet Türlerinin Temsili

Tablo 2.2. Çalışma Evreninde Uygulama Şekline Göre Belirlenen Şiddet Türleri

	FİZİKSEL	DUYGUSAL	CİNSEL	EKONOMİK	SİMGESEL	SİBER
Recep İvedik 5	X	X				
Düğün Dernek	X	X				
Aile Arasında	X	X		X		
Arif V 216	X	X		X		
Ailecek Şaşkıncı	X	X		X		
Eyvah Eyvah 2	X	X				
Eltilerin Savaşı	X	X				
Organize İşler Sazan Sar.	X	X				
Vizontele	X	X	X			
Çalgı Çengi İkimi	X	X		X		
Hababam Sınıfı	X	X				
Kahpe Bizans	X	X	X			
Aşk Tesadüfleri Sever	X	X		X		
Yol Arkadaşım 2	X	X				
Yahşi Batı	X	X				
Muro: Lanet Olsun İçim..	X	X				
Pek Yakında	X	X	X	X		
Deliha 2	X	X				
Kardeşim Benim	X	X		X		X
Dedemin Fişi	X	X	X			

Tablo 2.2 de yapılan araştırmada yirmi film içinde hem fiziksel şiddet hem de duygusal şiddet gözlenmiştir. Fiziksel şiddetin ve duygusal şiddetin alt türleri başka tablo oluşturularak ayrı şekilde yorumlanmıştır. Komedi filmi ile şiddet birbirine zıt gibi gözükse iki tür de olsa çalışma evrenindeki tüm filmlerde fiziksel ve duygusal şiddetin unsurlarını barındırdığı saptanmıştır.

Fiziksel şiddete örnek olarak Recep İvedik 5 filminde, Recep kahvede samimi arkadaşı Nurullah'a çeşitli şakalar yapmaktadır. Yapmış olduğu şakalarda bazen dozunu kaçırmaktadır. Kahve Nurullah kahve masasında otururken Recep Nurullah'ın kafasına jelatin geçirir ve çok feci şekilde Nurullah'ı tokatlamaya başlar. Recep'in yapmış olduğu fiziksel şiddet aletsiz olana örnek olarak gösterilebilir.

Duygusal şiddete örnek olarak Deliha 2 filminde, Zeliha lokantaya gelen Türkiye çapında ünlü bir yemek eleştirmeni gurmeye istediği yemeklerin yanında pilavın üstüne ketçap dökerek servis etmiştir. Lokantanın şefi kimin servis ettiğini sorduğunda Zeliha elini kaldırır. Şef Zeliha'ya *“lokantamızı kimlere emanet etmişiz, kimlere güvenmişiz arkadaş ya! Bütün eşyalarını topla ve defol git bu lokantadan”* diyerek Zeliha'ya duygusal şiddet uygulamıştır.

Cinsel şiddete örnek olarak kahpe Bizans filminde İmparator İletyus gördüğü rüyayı kahinine yorumlatır ve kahin ona *“gördüğünüz bir lanet ve bugün doğan bir erkek çocuk tarafından öldürüleceksiniz majesteleri”* demiştir. Bunun üzerine İletyus bütün askerlerini topraklarında yeni doğan erkek çocukları öldürtmek üzere göndermiştir. Nacak boylarını basan Bizans askerleri oradaki çocukları öldürmekle kalmaz aynı zamanda oradaki genç kadınlara da tecavüz eder ve aralarında dalga geçerler. Hatta bir tanesi *“o kadına siz değil ben tecavüz edebilirim”* diyerek kahrkaha atmaya başlar. Askerlerin tecavüzleri cinsel şiddete örnek olarak gösterilebilir.

Cinsel şiddet sadece Vizontele, Kahpe Bizans, Pek Yakında ve Dedemin Fişi filmlerinde gözlenmiştir. Yapılan incelemelerde cinsel şiddete yönelik küfür söylemi konunun dışında tutulmuştur. Filmlerde cinsel şiddet öğelerinin çok fazla olmamasının nedeni bizim kültür yapımızla alakalı olmasından kaynaklanmaktadır.

Filmlerde ekonomik şiddet yedi filmde gözlenmiştir. İnsanların şiddet içeriklerinde ekonomi etken olduğu söylenebilir. Bu durum daha önce de değinildiği gibi neoliberal

politikalar ve arabesk kültürü etkili olduğu söylenebilir. Şehir yaşamının acımasızlığı ve birçok değerin meta haline getirilmesi ekonomik şiddette etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Filmlerde siber şiddetin olmadığı gözlenmiştir. Bu durum bizde gösteriyor ki biz internet ve teknolojik araçları efektif ve aktif şekilde kullanılmıyor. Zaten internet ve sosyal medya 2000'lerden sonra ortaya çıkmış 2010 yılından sonra yaygınlaşmıştır. Komedi filmleri salt bireysel hikayelerden oluştuğu için geçmişe yönelik hikayeler çoğunluktadır. Bundan dolayı siber şiddet komedi filmlerinde gözlenmemiştir. Ancak ilerleyen dönemlerde bunun gözlenmesi muhtemeldir.

Çalışma evrenindeki filmlerin %50 sinde ekonomik şiddet gözlenmektedir. Fiziksel ve duygusal şiddet ise bütün filmlerde gözlenmiştir. Bu durum her ne kadar küresel kapitalizme entegre olmaya çalışsak da Türk-İslam Kültüründe paylaşma, yardım etme, kardeşlik ...vb gibi kültürel özelliklerden dolayı bizde çok fazla pragmatizme meyilli bir toplum olmadığımızı söyleyebiliriz.

Ancak bunun yanında her ne kadar biz yardımsever, paylaşımcı olsak da kapitalist sisteme geçsek de, duygusal ve fiziksel şiddetin temelleri ekonomi ve eğitimsizliğe dayanmaktadır.

Çalgı Çengi İkimiz filminde Salih ve Gürkan mafya adına işletilen düğün salonunda şarkı söylemektedirler. Ancak 6 yıl boyunca mafya adına şarkıcılık yapan ancak mafya tarafından doğru düzgün ellerine para verilmeyen kuzenler mafyadan ayrılarak kendileri amatör müzisyen olmak hayalleri vardır. Mafyanın Salih ve Gürkan'ı köle gibi çalıştırıp para vermemesi durumu ekonomik şiddete örnektir.

Çalışma evrenine ait filmlerde simgesel şiddet gözlenmemiştir. Bu durum bizim simgesel dili üretmekten uzak olduğumuzu göstermektedir. Yeni türden simgesel ilişkilerin olmaması popülerite, pazar-piyasası etkilemektedir. Yani yeni yapılan filmlerde hemen anlaşılın mantığı ile yapılmaktadır. Simgesel dil kullanımı insanların düşünmesine ve buna bağlı olarak sanat filmini işaret ederken, bu dilden uzak yapılmış filmler daha çok yap hemen anlaşılın ve gişe yapsın mantığına daha uygundur. Neoliberal politikalar ile ortaya konan ekonomik politik durum etkisini 2000 yılından sonraki komedi filmlerinde kendini göstermiştir. Halbuki Yeşilçam sinemasındaki komedi filmlerinde toplumsal düzen ve yapı ile alakalı çarpıklıklar kara komedi dediğimiz filmlerde simgesel şiddet örnekleri görülmektedir. Örneğin Kemal Sunal'a ait

“İnatçı” filminde köylerine baraj yapılacak olmasından dolayı köye gelen zengin kişiler köy halkını çok uygun fiyatlara ufak tefek şeylerle kandırarak ellerinden arazilerini aldığını görmekteyiz. Burada köye gelen zengin kişiler aslında zenginliklerini daha da arttırmaktadır. Bu kişiler simgesel sermaye olarak nitelendirilir (Keleş,2019:30). Filmde sürekli keçi otlatan Kemal Sunal ise bu düzene inatçılık eden kişileri temsil etmektedir. Filmde keçiyi gören Kemal Sunal “sen inatçısın ama ben senden daha inatçıyım” diyerek keçinin filmde inatçılığı, kapitalist düzene karşı gelmeyi ifade ettiği bir simgedir.

2.8.3. Fiziksel ve Duygusal Şiddetin Temsili

Tablo 2.3. Çalışma Evrenindeki İncelenen Fiziksel Şiddetin Alt Türlerine Ait Tablo

	ARAÇLI FİZİKSEL ŞİDDET	ARAÇSIZ FİZİKSEL ŞİDDET
Recep İvedik 5	X	X
Düğün Dernek	X	X
Aile Arasında	X	X
Arif V 216	X	X
Ailecek Şaşkıncı		X
Eyvah Eyvah 2	X	X
Eltilerin Savaşı		X
Organize İşler Sazan Sar.	X	X
Vizontele	X	X
Çalgı Çengi İkimi	X	X
Hababam Sınıfı	X	X
Kahpe Bizans	X	X
Aşk Tesadüfleri Sever	X	
Yol Arkadaşım 2	X	X
Yahşi Batı	X	X
Muro: Lanet Olsun İçim..	X	X
Pek Yakında	X	X
Deliha 2	X	
Kardeşim Benim	X	X
Dedemin Fişi		X

Fiziksel şiddetin alt türü olarak araçlı ve araçsız fiziksel şiddet şeklinde iki sınıftan oluşmaktadır. Filmlerin neredeyse hemen hemen hepsinde hem araçlı hem de araçsız fiziksel şiddet örneklerine rastlanmıştır.

Yahşi batı filminde Aziz ve Lemi Bey elması kaybettikten sonra kendilerine biraz para kazanmak için Kentaki kasabasında ızgara tavuk satmaktadır. Yanına da kola vermektedirler. İşleri çok iyidir. Bu durumu çekemeyen diğer esnaflar sebepsiz yere kavga çıkarırlar. Orada Aziz ve Lemi Beyi yumruklarla bir güzel döverler. Bu durum araçsız fiziksel şiddete örnek verilebilir.

Yol Arkadaşım 2 filminde Onur bir dönerci de şarkı söylemektedir. Bu dönercinin önünde de Maraş dondurması satılmaktadır. Onur şarkı söylerken masada oturan birkaç kişi Onur'a bir kağıt uzatır. Onur bunun istek parça olduğunu sanır. Kağıtta yemek siparişi yazıyordur. Aynı ortamda bulunan Şeref bu duruma çok sinirlenir ve kavga çıkar. Kavgada şerefi Maraş dondurması ile döverler. Hatta Onur Şeref ile dalga geçmek için *“adamlar seni Maraş Maraş diye kırbaçladı”* der. Bu durum araçlı fiziksel şiddete örnek olarak verilebilir.

Tablo 2.4. Çalışma Evreninde İncelenen Duygusal Şiddetin Alt Türlerine Ait Tablo

	KÜFÜR	HAKARET ETME	HAREKET ÇEKME	PSİKOLOJİK BASKI	CEVAP VERMEMEK	YILDIRMAK	TEK BAŞINA BIRAKMA
Recep İvedik 5	X	X	X	X	X	X	X
Düğün Dernek	X	X	X	X			X
Aile Arasında	X	X		X			X
Arif V 216	X	X	X	X	X		X
Ailecek Şaşkınız	X	X		X		X	
Eyvah Eyvah 2	X	X		X			
Eltilerin Savaşı		X	X	X	X	X	
Organize İşler Sazan Sar.	X	X		X			X
Vizontele	X	X	X			X	X
Çalgı Çengi İkimi	X	X	X	X		X	
Hababam Sınıfı	X	X		X		X	

Tablo 2.4. (Devamı)

Kahpe Bizans	X	X	X	X		X
Aşk Tesadüfleri Sever		X				
Yol Arkadaşım 2	X	X	X	X	X	X
Yahşi Batı	X	X	X			X
Muro: Lanet Olsun İçim..	X	X	X	X		
Pek Yakında	X	X	X	X		X
Deliha 2	X	X	X			X
Kardeşim Benim	X	X		X	X	X
Dedemin Fişi	X	X	X	X	X	X

Duygusal şiddetin alt türlerine baktığımızda seçilen filmlerde küfür, hakaret etme, hareket çekme ve psikolojik baskı sözleri evreni oluşturan hemen hemen her filmde gözlenmiştir. Buradan da anlaşıyor ki filmlerde birisine duygusal şiddet uygulamak isteyen birey çok fazla kafa yormadan basit türlü düşünüyor. Cevap vermemek, yıldırma ve tek başına bırakmak karşı tarafın biraz daha komplike düşünmesini gerektiren durumları içermektedir.

Küfre örnek olarak Kahpe Bizans filminde Bizanslar Nacak Türklerine saldırır. Bu sırada ormana kaçmayan bir çocuğa Süper Gazi “eşşoğlu eşek, çabuk ormana kaç” der. Burada Süper Gazi çocuklara küfrederek duygusal şiddet uygulamıştır.

Hakaret etmeye örnek olarak Aile Arasında filminde Haşmet ve ailesi sabah kahvaltısı yapmaktadır. Emirhan çok sevdiği aşkı Zeynep ile evlenmek istemektedir. Babası ve annesine baskı yaparak Zeynep’i ailesinden istemesini söyler. Haşmet ise evde kendi izni olmadan kimseyle evlenemeyeceğini söyler. Ancak şunları ekler: “biz abin Kahramandan bir gol yedik ikinciye yiyemeyiz Emirhan. Biz kahraman istedi diye Gülümser’i bile aldık” der. Filmden gülümser sakinleştirici ilaç kullanmaktadır ve sanki uyuşturucu bir madde içmiş de şuuru yerinde değil gibi bir tavrı vardır. “Gülümser’i bile aldık” derken aslında Gülümser’i istemiyorduk ama Kahraman çok istedi diye aldık diyerek Gülümser’e hakaret edilmektedir.

Bu durumda Haşmet Gülümser’e hakaret ederek duygusal şiddet uygulamaktadır ancak bu durumdan Gülümser ilaç içtiği için farkında bile değildir.

Hareket çekmeye örnek olarak Recep İvedik 5 filminde gülle atma oyununda Recep gülleyi ilk attığında hakemler atışın geçersiz olduğunu, attığı güllenin hakemin kafasına isabet ettiğini, dolayısıyla faul yaptığını söyler. Ancak Recep önceden hakemin çekilmesi için uyardığını söylemiştir. Recep ikinci atışında yeni Dünya rekorunu kırarak hem hakemlere hem de diğer rakiplerine dönerek hareket çeker ve sesli olarak “*ne oldu, koydum mu size*” diyerek hem hareket çekmiş hem de hakaret ederek duygusal şiddet uygulamıştır.

Psikolojik baskı sözlerine örnek olarak Eltilerin Savaşı filminde Sultan Gizem’i kıskanır ve Fatih ile Gizem’in ilk nişanlanmalarından beri ailenin tek ve en sevimli gelini kendi olmak ister. Sultan’ın sergilediği tavır Gizem’e sürekli psikolojik baskı kurarak Fatih’ten boşanmasını sağlamaktır. Gizem daha ilk evlenip evlerine geldiklerinde evlerindeki eşyaların çok sade ve demode ürünler olduğunu, kendi eşyalarının çok daha güzel olduğunu, yatak odasının aynı kiraathaneye benzediğini ve akşamları eşiyle batacak oynamalarını tavsiye ederken, kendi evi ve eşyalarının çok güzel, şatafatlı ve zarafetini ön plana çıkararak Gizem’e üstünlük kurmak için psikolojik baskı sözleri söyler. Hatta evlerinde bir yemekte en son sözü “bir tanem benim, sevimli eziğim” der ve yanağını sıkır. Burada Sultan Gizem’e üstünlük kurmak, hatta eşinden boşanmasını sağlamak adına psikolojik baskı sözleri kurarak Gizem’in sinirini bozacak her türlü görgüsüzlüğü yapmaktadır.

Cevap vermemeye örnek olarak Yol Arkadaşım 2 filminde, Onur’un annesi daha çok küçük yaşta Onur’u terk ettiği için annesini affetmemektedir. Onur’un annesi instagramdan Onur ile konuşmak istediğini, buluşmak istediğini söylese de Onur bunların hepsine Cevap vermeyip susarak karşısındakine duygusal şiddet uygulamaktadır. Aslında Onur’un annesi Babası kendini aldattığı için evi terk etmiştir. Babası onur çok küçük yaşta izlerini kaybettirmiştir. Onur ise Annesinin küçük yaşta kendini terk etmesini ve anne sevgisinden mahrum kalmasını bir türlü sindiremez. Zaten bu yüzden onunla iletişime geçememekte, susarak duygusal şiddet uygulamaktadır.

Seçilen filmlerde yıldırmaya örnek olarak Vizontele filminde, Fikri belediyenin yol ihalesini alır. Mütahit olarak istihkak almıştır. Ancak hiç iş yapmamıştır. Belediye reisi Nazmi Beyin yanına giden Fikri para istemektedir. Nazmi Bey yanına belki de birçok defa gelip konuşan Fikri’den bıkmıştır. Çünkü fikri hiçbir iş yapmamış ve durmadan para isteyerek karşı tarafı yıldırmanın yollarını aramaktadır. Hatta Nazmi Beye “*bak para vermezsen benden iş yapmamı bekleme*” sözünü söyleyerek duygusal şiddet uygulayarak

tehdit etmiştir. Nazmi bey de bu durum karşısında Fikri'ye hakaretler savurup odasını terk etmesini istemiştir.

Tek Başına Bırakmaya örnek Arif V 216 filminde, 216 Pembe Şeker'e aşıktır. 216 Pembe Şeker'in gözünü açtırmak için Besim Beyin teklifini kabul edecektir. Arif Besim'in sahtekar olduğunu ve 216'yı köle gibi kullanacağını bilmektedir. Bir yanlış anlama sonucu 216 para karşılığı Arif'in kendini sattığını düşünür. Bundan sonra Arif ile iletişim kurmaz, Arif' de 216'yı tek başına bırakır. Aslında Arif 216'yı yalnız bırakarak ona duygusal şiddet uygulamaktadır.

2.8.4. Uygulandıkları Ortama Göre Şiddetin Temsili

Tablo 2.5. Çalışma Evreninde İncelenen Uygulandıkları Ortama Göre Şiddet Türlerine Ait Tablo

	AİLE İÇİ ŞİDDET	İŞ YERİNDE ŞİDDET	KOLLEKTİF ŞİDDET
Recep İvedik 5			X
Düğün Dernek			X
Aile Arasında	X		
Arif V 216			X
Ailecek şaşkınsız	X		
Eyvah eyvah 2	X		X
Eltilerin Savaşı	X		
Organize işler s.	X		
Vizontele	X		X
Çalgı çengi ikimi		X	X
Hababam sınıfı			X
Kahpe Bizans	X		X
Aşk tesadüfleri s.	X		
Yol Arkadaşım 2	X		
Yahşi Batı			X
Muro: Lanet olsun.			X
Pek Yakında	X	X	X
Deliha 2	X	X	
Kardeşim Benim	X		
Dedemin Fişi	X		

Tablo 2.5 de yapılan araştırmada uygulandıkları ortama göre şiddetlerde yirmi film içersin de 13 filmde aile içi şiddet, 3 filmde iş yerinde, 11 filmde ise kolektif şiddetin olduğu gözlenmiştir.

Aile içi şiddet en fazla gözlenmesinde ebeveynler arasındaki kültürel farklılıklar, sınıfsal ve eğitim farklılıkları, ekonomik farklılıklar, gebelik, işsizlik, sosyal izolasyon, şiddete meyilli kültürel etmenler, bağımlılık yapan madde kullanımına bağlı,  ocuk ve ebeveynler arasındaki iletişimsizliğe bağlı oluşabilmektedir. Filmlerde gözlenen aile içi şiddette en önemli etken birey şiddeti genelde en yakın olduğu bireye uygulamaktadır. Bireyler arası sosyo-demografik farklılıklar ve ekonomik sebepler şiddette genel anlamda ana unsuru oluşturmaktadır. Türk toplumu ataerkil bir yapıya sahip olduğundan genel anlamda şiddeti uygulayan baba olurken şiddete maruz kalanlar anne ve çocuklar olmaktadır.

Aile arasında filminde gözlenen aile içi şiddetin temellerinde, Fiko'nun çok dürüst olmasından kaynaklı işlerinin kötüye gitmesi ve evlerine haciz gelmesinden kaynaklı eşi Mihriban'ın duygusal şiddet uygulaması ve bunca yıldır eşi olan Fiko'yu boşamasıdır. Aynı filmde Solmaz'ın resmi olmayan eşi Nejd t alkol bağımlısıdır. Klarnet  almakta ancak Solmaz'ın kazandığı paraları da yemektedir. Nejd t sürekli Solmaz'a küfürler etmektedir. Nejd t'in uyguladığı aile içi şiddette hem ekonomik sebepler hem de madde bağımlılığından kaynaklıdır.

Kardeşim benim filminde birbiriyle k s olan iki kardeşin aile içi şiddeti söz konusudur. Bu şiddetin oluşmasındaki ana sebep Hakan ve Ozan'ın çok küçük yaşta annelerini kaybetmesine bağlı babalarının hem babalık yükünü hem annelik yükünü Hakan'a atıp kaçması yatmaktadır. Bu durumda Ozan eskiden olduğu gibi abisinin artık abi rolünden çıktığını görür ancak bunu kabullenmek istemez. Hakan ise çocukluğunu dahi yaşayamadan omuzlarına birçok görev konulmuştur. İki kardeşin arasında iletişimsizliğe bağlı anlaşmazlıklar vardır. Ayrıca Ozan çok fazla sorumluluk sahibi olmadığı için müzik alanında kendini geliştirmiştir. İki kardeş arasında birbirini çekememe durumu da söz konusudur.

Kahpe Bizans filminde İmparator İletyus etrafındaki birçok insan olduğu gibi eşiine de duygusal şiddet uygulamaktadır. Bu durumun en önemli sebebi eşinin gelecekte veliahtı olacağı bir erkek evlat verememiş olması ve eşiyle sınıf farkından dolayısıdır. Hatta

eşine “*bana bu yıl erkek evlat veremezsen senin kelleni alacağım*” lafını söylemesi şiddetin boyutunu gözler önüne sermektedir.

Vizontele filminde Siti Ana damda çocukları ile kaçak sinema izlemektedir. Torunu karpuzcudan bir tane karpuz çalmıştır. Siti Ana bu karpuzu hiçbir şey olmamış gibi kesip yerken eve babaları Belediye Reisi Nazmi gelir. Karpuzu çaldıkları anlaşıncı eşine duygusal şiddet uygular. Aslında burada Nazmi’nin uyguladığı şiddetin temeli düşünce farklılığı ile alakalıdır. Çünkü Siti Ana çalınan karpuz için torununa hiçbir şey demezken Nazmi bu durumu kabullenemez. Bu durum iki kişideki düşünce farklılığı, olgunluk ve yaşanmışlıklardan kaynaklanmaktadır.

İş yerinde uygulanan şiddette, iş verenin çalışana yönelik uyguladığı fiziksel, duygusal, mobbing ve cinsel olan bir türdür.

İşyerinde uygulanan şiddete örnek olarak Pek Yakında filminde Zafer filmin finansmanını sağlayan kişidir. Bu durum onu aynı zamanda patron konumuna getirmiştir. Ancak kısıtlı bütçelerinin olmasından dolayı Yönetmen Ahben’e filmde kısıtlamalara gitmesini istemekte ve duygusal şiddet uygulamaktadır. Ayrıca Zafer filme oyuncu olarak aldıkları Suat’a fiziksel ve duygusal şiddet uygulamaktadır.

2.8.5. Kolektif Şiddetin Temsili

Tablo 2.6. Çalışma Evreninde İncelenen Kolektif Şiddetin Alt Türlerine Ait Tablo

Filmin Adı	YAŞLILARA YÖNELİK ŞİDDET	ENGELLİLERE YÖNELİK ŞİDDET	AKRAN ZORBALIĞI	ETNİK GRUPLARA YÖNELİK ŞİDDET	MÜLTECİLERE YÖNELİK ŞİDDET	NORM DIŞI CİNSEL TUTUM VE DAVRANIŞ GÖSTERENLERE ŞİDDET	SPORDA ŞİDDET
1. RECEP İVEDİK 5				X			X
2. DÜĞÜN DERNEK				X			
3. AİLE ARASINDA							
4. ARİF V 216				X			

Tablo 2.6. (Devamı)

5.	AİLECEK ŞAŞKINIZ				
6.	EYVAH EYVAH 2	X			X
7.	ELTİLERİN SAVAŞI				
8.	ORGANİZE İŞLER SAZAN SARMALI				
9.	VİZONTELE			X	
10.	ÇALGI ÇENGİ İKİMİZ	X			
11.	HABABAM SINIFI ASKERDE		X		
12.	KAHPE BİZANS	X		X	
13.	AŞK TESADÜFLERİ SEVER				
14.	YOL ARKADAŞIM 2				
15.	YAHŞİ BATI		X	X	X
16.	MURO: LANET OLSUN İÇİMDEKİ BU İNSAN SEVGİSİNE			X	X
17.	PEK YAKINDA		X		X
18.	DELİHA 2				
19.	KARDEŞİM BENİM				
20.	DEDEMİN FİŞİ				

Evrendeki filmler Kolektif Şiddet olarak incelendiğinde 11 filmde kolektif şiddete örnekler bulunmaktadır. Kolektif şiddetin alt türleri için ayrı bir tablo oluşturulmuştur. Kolektif şiddetin alt türlerine bakıldığında yaşlılara yönelik şiddet 3 filmde, engellilere yönelik şiddet 2 filmde, akran zorbalığı 1 filmde, çeşitli etnik gruplara yönelik şiddet 7 filmde, mültecilere yönelik şiddet 3 filmde, norm dışı cinsel tutum ve davranış gösterenlere yönelik şiddet ise 1 filmde, sporda şiddet 1 filmde gözlenmiştir.

Eyvah Eyvah 2 filminde Hatice Nine sürekli eşi olan Halil Dedeye şiddet uygulamaktadır. Filmde Halil Dede'nin gençliğinde daha diri ve iyi çalışan biri olduğundan bahseden Hatice Nine yaşlanınca pek işe yaramayan biri olduğunu söyler.

Türk kültüründe yaşlılara hürmet gösterme, saygı duyma olduğu için bunun yansımaları komedi filmlerinde de görülmektedir. Yaşlı birey genç dönemindeki konforu tamamen görmese de etrafındaki insanlardan pek şiddet görmemektedir.

Yahşi Batı filminde Şerif Lloyd'un zihinsel engelli bir çocuğu vardır. Şerif Lloyd bu çocuğu istememekte ve zihinsel engelli olduğu için ona karşı bir kin ve nefret beslemektedir. Çocuğu her gördüğünde hor görmekte, hakaret ve küfür etmektedir. Ayrıca bu kişiyi köle gibi çalıştırmaktadır.

Hababam Sınıfı Askerde filminde akran zorbalığı gözlenmektedir. Filmde Bebe Ruhi karakteri sınıftaki arkadaşları tarafından sürekli itilip kakılmakta, en ufak hatasında duygusal ve fiziksel şiddet uygulanmaktadır. Örneğin sınıfça kendi aralarında maç yaparken Bebe Ruhi arkadaşını düşürdü diye penaltı verilir. Bu durum üzerine Kötü Kenan Bebe Ruhi'yi tokatlayıp hakaretler eder. Aynı sınıfta olan iki arkadaştan biri diğerine akran zorbalığı yapmıştır.

Kahpe Bizans filminde, imparator İletyus'un kendi topraklarında yaşayan ve azınlık olan Nacak Türklerini küçümsemesi, sürekli alay etmesi ve onların geleneklerine özgü yaptıklarının kötü şeyler olduğunu söylemesi bir etnik gruba karşı uygulanan şiddeti gözler önüne sermektedir. Bizim dinimiz hoşgörü dinidir ve kökenleri Osmanlı ve Selçuklu dönemindeki işgal edilen, azınlık durumuna düşmüş etnik gruplara istedikleri dini yaşama ve refah olarak eski dönemlerinden çok farklı bir yaşam sunulmamıştır. Günümüze kadar gidilirse bu durumun çok da değişmediği ve bunun komedi Türk filmlerinde görüldüğü söylenebilir. Bizim evrenimizi oluşturan filmlerde genel olarak azınlık durumuna düşmüş Müslüman veya Türklere uygulanan şiddet durumu söz konusudur.

Eyvah Eyvah 2 filminde bir gemiye doldurulan mülteciler Avrupa'ya götürülecek ve daha rahat bir statüde çalışacakları vaad edilmiştir. Ancak gerçek durum çok farklıdır. Bu mültecilerin ilticaları için paraları alındıktan sonra gemi batırılacak ve hepsi öldürülmüş olacaktır. Bu örnek mültecilere yönelik şiddete örnek olarak gösterilebilir.

Norm dışı cinsel tutum ve davranış gösterenlere şiddete örnek ise *Pek Yakında* filminde Zeki biseksüeldir. Filmde Meral ise Ahben'in eski eşidir ve alkolik bir karakteri canlandırmaktadır. Ahben han gibi bir yerde Zeki ile beraber kalmaktadır. Filmin bir sahnesinde Zeki ve Ahben aynı yatağı paylaşmaktadır. Zeki filmde sürekli itilip kakılan,

fikirlerine çok değer verilmeyen, hatta Ahben tarafından kovulmasına rağmen onursuzluk edip geri Ahben'e dönmüş bir karakteri canlandırır. Ahben film içinde Zeki'ye defalarca küfür edip duygusal şiddet uygulamıştır.

Bizim kültürümüzde ve inancımızda etnik gruplara karşı şiddet ve mültecilere yönelik şiddet hoş karşılanmayan bir durumdur. İslam dini hoşgörü dinidir. Kültür olarak Anadolu coğrafyasında farklı, çok çeşitli etnik gruplarla beraber şekilde yaşamış ve bunu bir kültür haline getirmiş milletiz. Ayrıca inancımıza uygun olarak, mültecilere yönelik şiddete karşılık Hz. Muhammed'in "Hicret" i gösterilebilir. Hz Muhammed ve diğer Müslümanlara baskı ve zulüm artmış, çok zor durumda kalındığından 622 yılında Mekke'den Medine'ye hicret etmişler. Medine de Hz. Muhammed ve Müslümanlar çok iyi bir şekilde karşılanmış ve bir anlamda zulümden ve baskıdan kurtulmuşlardır (Ayrancı, 2018: 45).

Bu durum bize göstermiştir ki Ülkemize hicret edenlere zulüm değil hoş görüşü hakimdir. Bu gelenek Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden beri var olan bir gelenek olarak Osmanlı ve Selçuk dönemlerinde de görülmektedir. Dolayısıyla sinemada toplumsal olayların yansımalarını görmek mümkünse komedi Türk filmlerinde de Kolektif şiddetin alt başlıklarından etnik gruplara karşı şiddet ve mültecilere yönelik şiddet seçilmiş olan örneklenmen de çok az rastlanmıştır. Norm dışı cinsel tutum ve davranış sergilemek İslam dininde hoş karşılanmadığı için seçilen filmlerin içinde bu kişilere karşı sergilenen şiddet sadece iki tanesinde gözlenmiştir.

Sporda şiddet ise sadece iki filmde gözlenmiştir. Bunlardan *Recep İvedik 5* filminde Recep karakteri hemen hemen bütün spor dallarında altın madalya alabilmek için hırs ve çeşitli yollarla şiddet uygulamıştır. Sporun temelinde bir kazanma isteği mevcuttur ve bu istek sporcularda zaman zaman şiddet uygulamaya götürmektedir. Aslında sporda şiddetin birçok alt kategorisi mevcutken biz filmde "sporcuların kendi aralarındaki rekabete dayalı şiddet" kategorisini filmde çok defa görmekteyiz. Bu durum hem fiziki şiddetle hem de karşı tarafın motivasyonunu bozmaya yönelik duygusal şiddetle kendini göstermektedir.

2.8.6. Şiddetin Eğitim, Sınıfsal Durum ve Yakınlık Derecesine Göre Temsili

Tablo 2.7. Şiddeti Uygulayan İle Şiddete Maruz Kalan Arasındaki Sınıfsal İlişki

Filmin Adı	ŞİDDET UYGULAYANIN SINIFI			ŞİDDET UYGULANIN SINIFI		
	Alt	Orta	Üst	Alt	Orta	Üst
1. RECEP İVEDİK 5	X				X	
2. DÜĞÜN DERNEK	X			X		
3. AİLE ARASINDA	X		X	X		
4. ARİF V 216	X					X
5. AİLECEK ŞAŞKINIZ			X		X	
6. EYVAH EYVAH 2		X		X		
7. ELTİLERİN SAVAŞI		X				X
8. ORGANİZE İŞLER SAZAN SARMALI	X				X	
9. VİZONTELE	X			X		
10. ÇALGI ÇENGİ İKİMİZ	X			X		
11. HABABAM SINIFI ASKERDE		X			X	
12. KAHPE BİZANS			X	X		
13. AŞK TESADÜFLERİ SEVER		X			X	
14. YOL ARKADAŞIM 2	X			X		
15. YAHŞİ BATI		X		X		
16. MURO: LANET OLSUN İÇİMDEKİ BU İNSAN SEVGİSİNE	X			X		
17. PEK YAKINDA	X			X		
18. DELİHA 2	X			X		X
19. KARDEŞİM BENİM	X					X
20. DEDEMİN FİŞİ	X			X		

Tablo 2.8. Şiddeti Uygulayan İle Şiddete Maruz Kalan Arasındaki Eğitim İlişkisi

Filmin Adı	ŞİDDET UYGULAYANIN EĞİTİM DURUMU			MADURUN EĞİTİM DURUMU		
	Alt	Orta	Üst	Alt	Orta	Üst
1. RECEP İVEDİK 5	x				x	
2. DÜĞÜN DERNEK	x			x		
3. AİLE ARASINDA	x			x		
4. ARİF V 216	x				x	
5. AİLECEK ŞAŞKINIZ		x			x	
6. EYVAH EYVAH 2	x				x	
7. ELTİLERİN SAVAŞI		x		x		
8. ORGANİZE İŞLER SAZAN SARMALI	x			x		
9. VİZONTELE	x			x		
10. ÇALGI ÇENGİ İKİMİZ	x			x		
11. HABABAM SINIFI ASKERDE		x			x	
12. KAHPE BİZANS			x	x		
13. AŞK TESADÜFLERİ SEVER		x			x	
14. YOL ARKADAŞIM 2	x			x		
15. YAHŞİ BATI			x	x		
16. MURO: LANET OLSUN İÇİMDEKİ BU İNSAN SEVGİSİNE		x		x		
17. PEK YAKINDA	x				x	
18. DELİHA 2	x				x	
19. KARDEŞİM BENİM		x			x	
20. DEDEMİN FİŞİ	x			x		

Tablo 2.7 ve Tablo 2.8 incelendiğinde evreni oluşturan filmlerin 13 tanesinde şiddeti uygulayan tarafın alt sınıfı oluşturan insanların oluşturduğu gözlenmiştir. Yine filmlerde şiddete maruz kalanlara bakıldığında 12 filmde alt sınıf olduğu gözlenmiştir. Yine şiddeti uygulayanların eğitim seviyesi araştırıldığında, evreni oluşturan filmlerin 12 tanesinde şiddeti uygulayanın eğitim seviyesi düşükken, 11 filmde şiddete maruz kalanların eğitim seviyelerinin düşük olduğu gözlenmiştir.

Orta çağ Avrupası ve feodal beylikleri düşünüldüğünde, bu dönemde kilise ve toprak beylerinin alt sınıfa çok ciddi bir baskı ve şiddet uyguladığı gözlenmektedir. Zamanındaki Aristokrat yönetim anlayışı, feodal beylik düzeni ve kilisenin bilimi ve yönetimi elinde tutmaya çalışması alt sınıftan halka bir baskı ve katı bir şiddet durumu söz konusudur. Bu durumda zamanında üst sınıf olarak nitelenen bir zümrenin alt sınıflara baskısı ve şiddeti söz konusudur (Kılıç& Demirçelik, 2011: 181-184).

Orta çağ Avrupa'sındaki sınıfsal farklılıklar ve halk üzerindeki baskı Bakhtin'in "Karnavelesk" kavramında da değinilmiştir. Halk bu durumlardan sezonluk yapılan karnavallarla kurtulmaya çalışmıştır.

Eski dönemden gelen, ideolojik olarak alt sınıfların var olan öfkesi günümüzde komedi filmlerine olan yansıması orta ve üst sınıflara işlemeyip kendi sınıfına uygulamasıdır. Asıl kapitalist sistemde %95 i yiyen üst sınıf olan tepki alt sınıftan alt sınıfa olmaktadır. Alt sınıf dediğimiz halkın tepkisi üst sınıfa yapılmış olsaydı devrim gerçekleşmiş olurdu.

Burada evrendeki filmler irdelendiğinde ekonomik nedenler ve eğitim durumu şiddette majör etkenler olarak ortaya çıkmaktadır.

Eğitim durumu düşük olan bireyler kendilerini karşı tarafa anlatamadıklarında bir iletişimsizlik söz konusu olacaktır. İletişim süreci grafiklerle anlatıldığında mesajı oluşturan kaynağın yeterli seviyede kendini anlatamaması, alıcının kendine gelen mesajda kodu doğru açamaması iletişimsizliğe sebep olmaktadır. Bu durum karşısında iki tarafın birbirini anlayamaması ve iki tarafın birbirine şiddet uygulaması söz konusu olacaktır. İşte bu durum eğitim seviyesi ve bireylerin kendilerini doğru bir şekilde ifade edip anlayamamasından kaynaklanmaktadır. Hatta bu duruma güzel bir örnek "Hanzo" filminden verilebilir. Filmde sanki hiçbir şeyi bilmeyen Hanzo' ya yeni bir bebekmiş gibi dünyaya ait bir şeyler öğretilmek istenmektedir. Hanzo' da kendini konuşmasa da ifade

etmektedir. Hanzo kendini anlatamadığı için elindeki meyveyi yere atıp parçalamış ve çok sinirlenmiştir. Aynı durum Hanzo' ya bir şeyler öğretmek isteyen doktorlar içinde geçerlidir. Bu kişiler Hanzo'nun kendini anlamaması üzerine Hanzo'yu tokatlamışlardır. Sonuçta mesajı gönderen kaynak ve alıcının eğitim seviyesi, kelime dağarcığı, kendini ifade edebilme şekli bireylerin birbirini anlayıp anlamamasına ve buna bağlı olarak birbirlerine şiddet uygulayıp uygulamamalarında bir etkidir.

Eğitim durumunun düşük olmasına bağlı kendini ifade edememe durumuna bağlı şiddet uygulamaya örnek olarak *Recep İvedik 5* filminde olimpiyatlarda engel atlama sahnesi verilebilir. Filmde öncelikli olarak Rus bir sporcu koşar ve çapraz eğimli bir şekilde engeli atlar. Bu duruma Recep ve atlama yapacak kamyoncu arkadaşı çok şaşırır. Recep arkadaşına nasıl atlaması gerektiğini “*böyle kamyonun damperinden atlar gibi atlayacaksın koçum*” söyler. Ancak atlayan Türk yarışmacı engeli aşamaz. Bu durumu ne Recep düzgün bir şekilde anlatmıştır nede atlayan kamyoncu anlamıştır. Bu durumun oluşmasındaki başka bir unsur ikisinin de engelli atlayışı ilk defa görmeleridir. Türk yarışmacı atlayışta başarısız olunca Recep yanına gidip arkadaşı tokatlar ve “*neden dediğim gibi atlayamadın*” der. Aslında burada ne Recep istediklerini düzgün bir şekilde anlatabilmiştir nede karşısındaki kişi onu tam anlamıyla anlayıp başarılı ve doğru bir atlayış gerçekleştirmiştir. Buradaki ana etmen eğitimsizlik, çünkü bu durumu doğru ve iyi bir şekilde Recep karakterinin anlatması mümkün değil ve karşı tarafında bunu anlayacak eğitim durumu ve kapasitesi olmadığı için başarısız bir atlayış gerçekleştirdiği söylenebilir.

Ekonomik nedenler ise bireylerin şiddet uygulamasında önemli olan başka bir kriterdir. Çünkü insanlık var olduğundan beri ekonomik sebepler sürekli kendini göstermiştir. Dünyadaki kaynakların sınırlı olması, ancak insanların sınırsız arzu ve istekleri birbirleriyle mücadeleyi ortaya koymaktadır. Bu durumda birbiriyle savaşan ve galip gelenler efendi olurken kaybedenler bir anlamda köle durumuna düşmektedir. Aynı durum yüz yıllar boyu süre gelmiş ancak şartlar değişmiştir. Orta çağ döneminde toprak beyleri efendi iken onlarında yanında çalışanlar köle konumunda olmuşlardır. Aydınlanma ile kapitalist sistem ortaya çıkmış, üst benlik veya yönetici konumundaki üst sınıf efendi iken halk genelde orta ve alt sınıfı oluşturmuştur. Günümüzde toplumda üst sınıfı oluşturanlar yönetici, eğitim seviyesi yüksek, ekonomik olarak çok güçlü olan bir azınlığı oluşturmaktadır.

Düğün Dernek filminde şiddeti uygulayan bireyler köyde yaşayan çok iyi bir eğitim almamış kişilerken, şiddetin uygulandığı bireylerde köydeki kişilerdir. Örneğin Çetin bayram namazı kılmak için camiye gider. Gittiğinde yabancı sermayeye ait bir karton önüne konulur ve Çetin Müezzîn ile tartışmaya başlar. Çünkü cami için toplanan bağışların yerine gitmediği düşünülmektedir ve camiye hasır alınacak yere önlerine kapitalist sistemin ürünü olan kartonların konulmasını kabullenemez. İki tarafta birbirine hakaretler ederek duygusal şiddet uygulamış olur. Burada Çetin eğitim seviyesi düşük ve köyde yaşayan alt sınıfı temsil ederken, Müezzîn Hüseyin’de aynı eğitim ve sosyal seviyede biridir.

Kahpe Bizans filminde ise o dönem orta çağ Avrupa’sını yansıttığı için durum biraz farklıdır. Bizans İmparatoru İletyus üst sınıftan bir yöneticiyi temsil etmektedir. Nacak Türkleri ve İletyus’un yanındaki çalışanlar ise alt sınıfı temsil etmektedir. Şiddeti uygulayan üst sınıftan şiddete maruz kalan alt sınıfı oluşturmaktadır. İletyus hem yanındaki çalışanları azarlıyor, kötü davranıyor ve canını sıkınları öldürürken, kehanet gereği Nacak Türklerine zulüm derecesinde şiddet uygulamıştır.

Tablo 2.9. Şiddeti Uygulayan İle Uygulanan Arası İlişki

Filmin Adı	Aile	Akraba	Mahalleli / Köylü	Patron	İş Arkadaşı	Yabancı/etnik grup	Diğer
1. RECEP İVEDİK 5			X			X	
2. DÜĞÜN DERNEK			X				
3. AİLE ARASINDA	X		X				
4. ARİF V 216							X
5. AİLECEK ŞAŞKINIZ	X			X			
6. EYVAH EYVAH 2	X						X
7. ELTİLERİN SAVAŞI		X					
8. ORGANİZE İŞLER SAZAN SARMALI	X						X
9. VİZONTELE	X		X				
10. ÇALGI ÇENGİ İKİMİZ	X			X	X		X

Tablo 2.9. (Devamı)

11. HABABAM SINIFI ASKERDE	X				X
12. KAHPE BİZANS	X			X	
13. AŞK TESADÜFLERİ SEVER	X				
14. YOL ARKADAŞIM 2	X				X
15. YAHŞİ BATI				X	X
MURO: LANET OLSUN					
16. İÇİMDEKİ BU İNSAN SEVGİSİNE				X	X
17. PEK YAKINDA	X	X			
18. DELİHA 2	X				
19. KARDEŞİM BENİM	X		X	X	X
20. DEDEMİN FİŞİ	X				

Tablo 2.9’da şiddeti uygulayan ile uygulanan arasındaki ilişkiye baktığımızda, seçilen filmler içinde 14 tanesinde şiddeti uygulayan ile uygulanan arasındaki ilişkide aile içinde olduğu gözlenmektedir. Bu durum bize gösteriyor ki şiddet uygularken biz bize gücümüz yetmektedir. Şiddetin asıl sebebine değil kendi içinde patlaması söz konusudur. Zaten bizim halkımızda insanlar kendi samimi olduğuna ilk tepkileri gösterdiği söylenebilir. Tanımadığımız birilerine tepkilerimizi daha zor belli ederiz.

Sonuç olarak şiddeti uygulayanlar hem alt sınıf hem de kendi içine uygulamaktadır. Yeşil Çam sinemasında çokça görülen patrona karşı isyan ve tepki durumlarının izleri günümüzdeki komedi filmlerinde hükmünü yitirmiştir.

Aşk Tesadüfleri Sever filminde Özgür’ün babası Yılmaz tarafından baskı altına almaya çalışmaktadır. Yılmaz Özgür’ün de kendi gibi fotoğrafçı olmasını istemektedir. Ancak Özgür bir barda müzisyenlik yapmaktadır. Özgür’e bir gün İstanbul’dan çok paralı bir iş teklifi gelir ve Özgür bu durumu baba ve annesine danışmadan kabul eder. Bir gün direk valizini toplayarak annesi ve babası ile vedalaşmaya gider. Ancak babası Yılmaz Bey bunca yıl emek harcadıkları tek çocuklarının ellerinden uçup gitmesine razı olamaz. Ayrıca özgürde kalp ritim bozukluğu da mevcuttur. Bu durum karşısında Özgür ve

Yılmaz Bey tartışır ve birbirlerine duygusal şiddet uygularlar. Halbuki bu tartışma ve Özgür'ün İstanbul'a gitmesi yerine Yılmaz Bey farklı iş imkanları yaratmaya çalışsaydı, çocuğunun sevdiği alanlarda ona imkanlar sunsaydı, belki de özgür İstanbul'a gitmez ve babası ile tartışmak zorunda kalmazdı. Bireyin kendi zevklerini yapmak istemesi, iş imkanlarının kısıtlı olması, kapitalist sistemde insanların para kazanması için şartların zorluğu bireyi farklı çözümlere yöneltmiştir. Bu durum karşısında bireyi para kazanmak için yapmak istediği şeyler yüzünden ailesi ile karşı karşıya gelmektedir.

Yine yapılan incelemede iş arkadaşlarına yönelik şiddet pek görülmediği saptanmıştır. Bu durum bize gösteriyor ki iş arkadaşları ile rekabeti çok da sevmediğimiz görülmektedir.

Kardeşim Benim filminde Gazeteci olan Zeynep kimsenin yakalayıp haber yapamadığı Ozan ve Hakan'ı yakalar. Onlarla birlikte seyahat eder. Ancak İstanbul'dan ayrılmasını da iş arkadaşına bildirir. İş arkadaşı haber yapmayacağını söyleyerek Zeynep'ten delil olarak bir resim ister. Zeynep o resmi gönderdiğinde iş arkadaşı sözünde durmayarak bu resimden güzel bir magazin haberi çıkarır. Bu durum karşısında Zeynep ve Arkadaşı telefonda tartışıp birbirine hakaret etmeye başlar ve duygusal şiddet uygular.

Tabloda diğer olarak sınıflandırılmış kategori genel anlamda aralarında hiçbir bağ bulunmayan bireyleri ifade etmektedir. Mesela Yol Arkadaşım 2 filminde Şeref uzun süre görüştüğü sevgilisi Cemre bir süredir telefonlarını açmamaktadır. Şeref Cemre'den umudunu kestiği bir süreçte, Onurla yolculuğu esnasında bir benzin istasyonunda kasiyer olarak Cemre'yi görür. Cemre evlenmiştir. Evlendiği Veli istasyonda pompacılık yapmaktadır. Cemre Veli'ye eski sevgilisi Şeref'e çok benzediğini daha önceden söylemiştir. Benzin istasyonunda Cemre, Şeref ve Veli karşılaşırlar. Veli Şeref'e olmadık hakaretler eder ve Şeref'in fiziksel özelliği ile dalga geçer. Burada Veli ve Şeref 'in hiçbir yerden hiçbir şekilde aralarında bir bağ yoktur. O yüzden onlar arasındaki şiddeti diğer kategorisinde değerlendirilmiştir.

Tablo 2.9 için diğer kategorisi aralarında hiçbir alaka ve bağ olmayan kişiler için uygulanmıştır.

2.8.7. Şiddetin Sebeplerinin Temsili

Tablo 2.10. Çalışma Evrenindeki Filmlerde Bireylerin Uyguladığı Şiddetin Sebeplerine Ait Tablo

	Filmin Adı	GEÇMİŞ/ YAŞANMIŞLIK	PSİKOLOJİK RAHATSIZLIK	CİNSİYETÇİLİK	İNTİKAM/ CEZALANDIRMA	EGEMENLİK KURMA	KÜÇÜK GÖRME	EKONOMİK SEBEPLER	SİNİF SAL FARKLILIKLAR VE ESİTSİZLİK
1.	RECEP İVEDİK 5				X	X			X
2.	DÜĞÜN DERNEK				X			X	
3.	AİLE ARASINDA	X						X	X
4.	ARİF V 216	X			X	X	X	X	X
5.	AİLECEK ŞAŞKINIZ	X						X	X
6.	EYVAH EYVAH 2				X			X	X
7.	ELTİLERİN SAVAŞI				X	X			X
8.	ORGANİZE İŞLER SAZAN SARMALI	X			X			X	
9.	VİZONTELE	X			X	X	X	X	
10.	ÇALGI ÇENGİ İKİMİZ		X		X			X	
11.	HABABAM SINIFI ASKERDE			X	X	X			X
12.	KAHPE BİZANS		X		X	X	X		
13.	AŞK TESADÜFLERİ SEVER				X	X		X	
14.	YOL ARKADAŞIM 2	X			X		X	X	
15.	YAHŞİ BATI	X			X	X		X	
16.	MURO: LANET OLSUN İÇİMDEKİ BU İNSAN SEVGİSİNE			X	X	X	X		X
17.	PEK YAKINDA	X			X		X	X	X
18.	DELİHA 2		X	X	X		X	X	
19.	KARDEŞİM BENİM	X			X	X			
20.	DEDEMİN FİŞİ				X	X	X	X	

Tablo 2.10 incelendiğinde bireylerin filmlerde uygulamış olduğu şiddetin sebepleri gözlenmiştir. Burada psiko-sosyal bir olgu olarak değil daha basit nedenlerle şiddetin sebepleri incelenmeye çalışılarak tablo oluşturulmuştur. Oluşan tabloda görüldü ki ekonomik sebepler ve inkitam-cezalandırma hemen hemen bütün filmlerde şiddete sebep ana unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada insan doğası gereği kendine verilen etkilere bir tepki vermektedir. Kendine güzel hareketlerde bulunulursa güzel tepkiler, kötü etkilere kötü tepkiler vermesi insanın doğası gereğidir. En basit örneğini kendimizden versek, bizimle alay etmeye çalışan veya dalga geçip hakaret etmeye çalışan birine bizde aynı tepkileri vermemiz gayet doğal bir sonuç olacaktır. Filmlerden örnekler verecek olursak, Vizontele filmindeki Deli Emin karakterinin bir tiki vardır. Bu tike göre karşısındaki oynarsa eminde oynamakta, ne yaparsa Emin’de aynısını yapmaktadır. Emin filmde kendi evinde kendinin özel olarak yaptığı duş sisteminde dışarıda duş alırken kamyonla geçen köylüler kendilerine tokat atar, oyun oynar, ıslık çalar ve Emin’de aynılarını yapar. Köylüler Emin ile çok güzel eğlenmiştir. Emin bu köylülerin yaptıklarını unutmaz ve bir gün sinema çıkışında eline koyduğu aparatla kendiyse dalga geçen köylülerin elini sıkarak. Bu durumda köylülere elektrik vererek fiziksel şiddet uygulamış olur ve intikamını alarak karşı tarafı cezalandırır.

Ekonomik sebepler ise daha öncede söylendiği gibi insanlık var olduğundan beri var olan bir etkidir. Hobbes “*insan insanın kurdudur*” sözünde de belirttiği gibi insan bencil bir varlıktır. İnsan yapısı gereği doyumsuzdur. Buna bağlı olarak dünyadaki kaynaklar hep sınırlıdır. Dünyada insanlar toplumu oluşturarak beraber yaşayacaksa bazı durumlarda paylaşmayı bilmesi gerekmektedir. Kapitalist sistemde, endüstri devriminden sonra işçi şehirlerinin kurulmasına bağlı olarak insanların ekonomik sebeplerden yaşamını devam ettirebilmesi için paylaşmalı ve sisteme ayak uydurmasını bilmelidir. Bu durumun yansımaları olarak birey şehir hayatında belli bir refah düzeyine ulaşmak adına çalışmak ve para kazanmak durumundadır. Birey isteklerini elde edebilmek adına para kazanmaya çalışmaktadır. Diğer tablolarda ortaya çıkmıştır ki şiddet genel anlamda alt sınıftan alt sınıfı uygulanmaktadır. Dolayısıyla alt sınıftaki birey istediklerine ulaşamadığı için şiddete başvurmaktadır. Ancak bu uyguladığı şiddet yine araştırmalar ortaya koymuştur ki yakınlarına ve alt sınıftaki diğer bireylere uygulanmaktadır. Dolayısıyla ekonomik sebeplerde istek ve arzular majör etken olurken ulaşamamak ise genel anlamda şiddet sebebini oluşturmaktadır.

Organize İşler: Sazan Sarmalı filminde, Bir şebeke Nazlı'nın eşi Bahadır'ı dolandırarak düğündeki bütün paralarını elinden alır. Bu durumda Nazlı ve eşi Bahadır zor duruma düşerler. Nazlı uzun süredir konuşmadığı babası Asım'dan parayı geri almak için yardım ister. Asım'ın şebekesi başka birilerini dolandırır. Kısacası filmde birbirlerini dolandıran ve bu durum karşısında paralarını geri almak isteyen ve sonuçta zaman zaman şiddet uygulayan 2-3 grubun birbiriyle mücadelesi anlatılmaktadır. Burada bu gruplar etrafındakilere fiziki ve duygusal şiddet uygularken, bundaki ana etken paradır.

SONUÇ

Şiddet, itelenen veya ihmal edilenlerin ayaklanarak verdikleri tepki, toplum içindeki gücü olmayanların güçleri, intikam alma yöntemi, bireyin kendini ifade edemeyip “bende varım” demenin bir yoludur aslında. İnsanlık tarihine bakıldığında, şiddet insanın doğası gereği var olduğunu görmek mümkündür. Çünkü dünyada kısıtlı kaynakların var olması, insanın yapısı gereği bencil bir varlık olması şiddetin doğmasında temel etmenlerden biridir. Bu durumu Amerika’nın keşfedildikten sonraki süreci incelendiğinde görmek mümkündür. Aslında Amerika’nın keşif sebeplerinden bir tanesi de kısıtlı kaynaklardır. Dolayısıyla insanın meraklı bir varlık olması ve dünyadaki o dönem sosyo-politik durum bu keşfin oluşmasındaki ana etmenlerdir. ABD de ilk keşif döneminde insanlar yine sınırlı olan toprak ve diğer kaynaklar için adete birbirlerini katletmiştir ve bu durumu o dönemin kovboy filmlerinde görmek mümkündür.

İnsan doğduktan ve belli bir yaşa geldikten sonra yaşamı anlama ve anlamlandırma çabası içine girer. Bu çaba insanın aslında hayatı anlamlandırması, yaşama tutunma sebebidir. Birey ömrü boyunca bu umut ile yaşar. Bireyin toplum içindeki umudunun yok olması veya kırılması bireyin şiddet uygulamasındaki ana etmendir (Fromm, 1995:37-38). İnsan çok yönlü komplike bir varlıktır. İnsanın olanaklarının kısıtlar, onu kapitalist sistemde köleleştirmeye çalışır ve belli kalıba sokmaya çalışırsanız bireyin toplum içinde şiddet eğilimi artmış olur (Fromm, 1995: 74-75).

Toplum içindeki yaşananları çeşitli edebi eserlerde, müzik ve resimde görmek mümkündür. Sinema toplumsal olayları yansıtan ideolojik bir kitle iletişim aracıdır. Toplum içinde gördüğümüz şiddet ve türlerini sinema aracılığı ile izlemek mümkündür. Şiddet kavramı hem sosyolojik hem psikolojik anlamda acı, hüznün, üzüntü barındırıyor içinde ve genelde trajik ya da dramatik anlatılarla ile özdeşleşmektedir. Hemen paralelinde komedi de eğlence, haz duyma gibi duygulanımlarla anılıyor. Komediyle dolayımlanan şiddetin ideolojisi yani Sempatik şiddet ya da mutlu şiddet diye bir kavramdan bahsedebilir. Sempatik kelimesinin TDK’ daki açıklamasında; hoşça giden sıcak kanlı olarak tanımlanmıştır (tdk.gov.tr). Sempati ise karşımızdaki kişi ile duygu ve düşünce bakımından tam bir bütünlük içinde olma durumudur. Bu bakımdan incelendiğinde sempati duyan ile sempati duyulan arasında bir noktada kesişme veya birleşme durumu söz konusudur. Sempatik kelimesinin çağrışımlarından yola çıkarak

sempatik şiddet kelimesi, mağdur konumundaki kişide fizyolojik ve psikolojik tahribata neden olabilecek, şiddetin aksine mağdurun durumu memnuniyet ve hoşuna giderek karşılayabileceği bir durum ve bir samimiyet, eğlence ve birliktelik durumuna dönüşmesi durumu olarak düşünülebilir (Atik& Ebren, 2015:102-103). Şiddet toplum tarafından hoş karşılanmayan, zararlı bir olguyken, sempatik nefret söylemi kitle iletişim araçlarıyla toplum içindeki bireyler tarafından sevimli bir görünüme kavuşmuştur. Sempatik şiddet bir memnuniyet bağı olarak;

- -Şiddete karşı tam tersi şekilde tepki gösterilmesi
- Şiddetin beklenen karşılığı göstermemesi
- -Şiddetin beklendik zarara yol açmaması
- -Şiddetin normalleştirilmesi gibi durumlara yol açabilmektedir (Atik& Ebren, 2015:103-104).

Birey sinemaya gidip gündelik hayatın stresinden kurtulmak, rahatlamak ve gülmek için gittiği komedi filmlerinde şiddet ve unsurlarının sempatik hale getirilip filmde kahramanlar tarafından uygulanıyor olması ve seyircinin filmde kahramanla bağ kurmasına bağlı olarak sempatik nefret söylemi olan şiddeti meşru kılacak ve seyirci tarafından sergilenen davranışın anormal ve zararlı karşılanmamasına sebep olacaktır.

Yapılan araştırmalarda şiddetin birçok alt türünün olduğu görülmüştür. Toplumdaki yaşanmışlıkları yansıtan sinemada şiddete ait alt türlerin hangilerinin olduğu ve bu durumun temel sebeplerinin neler olduğu araştırma konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de 2000 yılı sonrasında çekilen ve en fazla gişe yapmış 20 komedi filmi çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Tür olarak komedi seçilmesindeki sebep, şiddet ve komedi türünün birbiriyle çok uyumlu olmayan iki kavram olmasıdır.

Amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenen filmlerde içerik analizi çözümleme yapılmıştır. Yapılmış olan çözümlemeler için tablolar oluşturulmuştur.

Tezin amacı, seçilen çalışma evrenindeki filmlerde şiddet ve türlerinin olup olmadığının görsel, sözel ve simgesel olarak araştırılması, şiddet ve unsurlarını oluşturan temel sebeplerin neler olduğunun tablolar aracılığıyla ortaya konmasıdır.

Yapılan çözümlemeler sonucunda Türkiye’de en çok izlenen filmler içinde komedi, biyografi, dram türleri en çok tercih edilen türler olarak dikkat çekmektedir. Mevcut var olan türler içinde egemen tür melodram ve komedi filmleridir. Türk sinemasında diğer

türlerin yokluğu söz konusudur. Melodram türü suya sabuna dokunmayan ve toplumu idealize etmekte etkili bir türdür. Komedi filmlerinin ise toplumsallık görevinin varlığından bahsedilebilir. İnsanlar komik veya gülünç duruma düşmemek için kendine çeki düzen veriler. Sinema filmler toplumsal yaşanmışlıkları anlatır ve insanlar bu filmleri izlerken hem keyif alıp gülerken hem de düşünüp neleri yapmaması gerektiğine dikkat ederler. Yani komedi filmleri toplumla alakalı problemleri dile getirerek aslında toplumsallık görevini yerine getirmiştir. Ancak bu durum ilerleyen dönemlerde 1980 sonrasında neo-liberal politikaların etkisi belli bir süre sonra 2000 li yıllarda etkisini iyice göstermiş, çekilen filmler halkın gülmesi için salt komedi veya bireysel komik olaylardan oluşan apolitik bir hal almasına neden olmuştur. Eski dönemde sınıf sorunlarının anlatıldığı, ağa problemi, eğitim ve ekonomik sorunların anlatıldığı, halkın yozlaşmasını konu alan komedi filmleri yerini bireysel komedi filmlerine bırakmıştır.

Çalışma evrenini oluşturan filmlerin incelenmesi sonucunda uygulama şekline göre şiddet incelendiğinde duygusal ve fiziksel şiddet unsurlarını bütün filmlerin barındırdığı ortaya çıkmıştır. Bu durumda şiddet ve komedi ilk bakışta birbiriyle zıtmış veya çok ilişkili olmayan iki türmüş gibi gözükse de fiziksel ve duygusal şiddet unsurları gözlenmiştir. Bunun yanında filmlerde neredeyse yarıya yakınında ekonomik şiddet gözlenmiştir. Uygulama şekline göre diğer şiddet türleri filmlerde çok az gözlenmektedir. Bu durum bize gösteriyor ki, siber şiddetin olmaması bizim efektif bir şekilde internet ve teknolojiyi çok iyi kullanmadığımızdır. Ancak bu durum ilerleyen dönemde değişebilmektedir. Çünkü günümüzde internet ve sosyal medya kullanımı çok aşırı artmıştır. Bu durumun yansımaları filmlerde ilerleyen dönemde görmek mümkündür. Simgesel şiddetin çok az gözlenmesi ise bizim Türk sinemasında kendimize özgü bir dil yaratamamış olmamızdan kaynaklandığı söylenebilir. Cinsel şiddetin çok az gözlenmesi ise bizim kültür ve dini inancımızla alakalıdır. Sonuçta bizim kültürümüzden dolayı Türk insanın, yardımsever, paylaşımcı, geleneksel, kardeşlik duyguları ağır basan bir toplum olduğumuzdan dolayı pragmatizme meyilli bir toplum değiliz. Ancak kapitalist sistem içerisinde fiziksel ve duygusal şiddete neden olan en önemli unsurlarda ekonomi ve eğitimsizlik olduğu gözlenmiştir.

Çalışma evrenindeki filmlerde fiziksel şiddetin alt türü olarak araçlı ve araçsız fiziksel şiddetin her iki türü de hemen hemen bütün filmlerde gözlenmiştir. Duygusal şiddetin alt türlerinden ise küfür, hareket çekme, hakaret etme ve psikolojik baskı

sözcükleri çalışma evrenindeki birçok filmde gözlenmiştir. Bu durumdan anlaşıyor ki filmlerde birey çok fazla kafa yormadan basit düşünerek uyguluyor. Çünkü cevap vermemek, tek başına bırakmak ve yıldırma daha fazla kafa yormayı, komplike düşünmeyi gerektiren durumlardır.

Uygulandıkları ortama göre şiddet incelendiğinde 13 filmde Aile İçi Şiddet gözlenirken 9 filmde Kolektif Şiddet gözlenmiştir. İş yerinde şiddet ise sadece 3 filmde gözlenmiştir. Bu durumdan şu ortaya çıkmaktadır. Birey şiddeti genellikle en yakın olduğu kişilere yani ailesine uygulamaktadır. Şiddetin ortaya çıkmasındaki ana etmenler ebeveynler arası sosyo-demografik yapının farklı olması ve ekonomik sebeplerdir. Türk kültürüne göre aile yapısı genel anlamda ataerkil sistem hakim olduğundan aile içinde şiddeti uygulayan baba olurken şiddete maruz kalanlar anne ve çocuklardır.

Kolektif şiddetin alt türleri incelendiğinde yaşlılara ve engellilere yönelik şiddet pek gözlenmemiştir. Bu durum bizim kültürümüzde büyüklere saygı ve hürmet göstermek, engellilere şiddet ise yine kültürümüzde hoşgörü ve eşit olmayanlara yardım etmek ön planda olmasından kaynaklanmaktadır. Akran zorbalığı sadece bir filmde gözlenmiştir. Mültecilere yönelik şiddet çok gözlenmemekle beraber bu durumun oluşmasında bizim kültür ve dini inançlarımız etken olduğu söylenebilir. Anadolu topraklarında yüzlerce yıl farklı kültüre sahip insanı bir arada barındıran, beraber yaşamayı öğrendiğimiz hoşgörü dinine sahip bir millet olmamız bu durumda etken olmuştur.

Norm dışı cinsel tutum sergileyen bireylere yönelik şiddet pek gözlenmemekle beraber bu durumun oluşmasında en önemli etken dini inanıştır. Dinen norm dışılık bizim kültür ve inanışımızda hoş karşılanmaz. Sinema toplumsal olayları yansıtan bir kitle iletişim aracıdır ve bizim toplumumuzca hoş karşılanmayan durumlarda filmlerde pek gözlenmemektedir.

Filmlerde en fazla kolektif şiddet örneği etnik gruplara yönelik şiddettir. Ancak bu durum bizim yani Türklerin azınlık olduğu durumlarda veya yurt dışında olduğunda karşı tarafın bize uyguladığı şiddet gözlenmektedir. Bunun dışında azda olsa farklı inanış ve düşünce sebebiyle şiddet görmüş kişiler filmlerde gözlenmiştir.

Çalışma evrenindeki filmlerde şiddet uygulayan ve uygulanan arasındaki sınıfsal durum eğitim durumuna baktığımızda genel olarak şiddeti uygulayanın sınıfı ve eğitim

durumu alt iken şiddete maruz kalanda alt sınıf ve düşük eğitim seviyesindeki kişilerden oluşmaktadır. Orta çağ Avrupası ve daha eski süreçlerdeki üst sınıfın alt sınıfa uyguladığı baskı ve şiddet günümüzde Türk komedi filmlerinde görülmediği, daha çok alt sınıfın tepkilerini yine alt sınıfa uyguladığı gözlenmiştir. Zaten alt sınıf üst denilen zümre olan halkın üst sınıfa tepkisi ve şiddeti söz konusu olsaydı devrim gerçekleşmiş olurdu. Alt sınıfın şiddet uygulamasındaki majör sebepler ise ekonomik nedenler ve eğitimsizlik denebilir.

Ekonomik nedenler insanlık tarihinin başından beri kendini gösteren bir durumdur. Çünkü insanlar toplumsal hayata geçtiklerinde kısıtlı kaynaklar sebebiyle sürekli bir mücadele içinde olmuşlar ve bu mücadeleyi kazananlar efendi olurken kaybedenler köle durumuna düşmüştür. Bu durum zaman ilerledikçe isimleri değişmiştir. Zamanla efendi konumundaki bireyler feodal beyler, aristokratlar ve üst düzey din adamları olmuştur. Günümüzde ise halk alt sınıfı oluştururken kapitalist sistemde üst akıl veya yönetici konumundaki burjuva sınıfı efendi konumundadır.

Eğitimsizlik ise insanların en büyük düşmanlarından biridir. İletişim sürecinde mesajı oluşturan ve mesajı açanın eğitim seviyesi iletişimde çeşitli problemleri oluşturmaktadır. Mesajı oluşturan kişinin istediklerini anlatamaması veya yetersiz kalması¹⁰ durumunda iletişimsizlik söz konusu olacaktır. Bu durumda bireyler iletişimsizlikten kaynaklı birbirlerine şiddet uygulayabilmektedir. Aslında şiddet bir anlamda kendini ifade edememenin verdiği bir tepki durumudur. Bir anlamda imdat çığlığı diyebiliriz.

Çalışma evrenindeki filmlerde şiddeti uygulayan ile uygulanan arasındaki ilişkiye bakıldığında genel anlamda aileden birileridir. Daha önce de ifade edildiği gibi şiddeti uygulayan ile maruz kalanlar kendine yakın hissettikleri arasında olmaktadır. Bunun dışında mahalleli veya köylüsü de ikinci sırayı almıştır. Arketip kuramına göre bireyler toplum içinde maske veya gölge arketipini çok sık sergiler. Maske arketipinin oluşmasında en önemli etmenlerden biri tanımağı bir ortamda veya kendini güvende hissetmediği durumlarda gerçek yüzünü göstermekten çekinmesidir. Aslında şiddet uygulamak durumu da tam anlamıyla böyledir. Birey kendini güvende hissettiği, huyunu

¹⁰ Bireylerin kendini ifade etmelerinde tek etmen eğitim seviyesi değildir. Kültürel farklılıklar ve dillerin farklı olması mesajı oluşturan kişinin kodu açacak kişiye istediklerini doğru ifade edememesine ya da kodu açan kişinin doğru bir şekilde mesajı algılayamamasına neden olabilmektedir.

suyunu bildiği aile ortamında şiddet uygulayabilmektedir. Sonuçta günümüzdeki Türk Komedi filmlerinde şiddet alt sınıflardan alt sınıfa ve aile içi gibi kendi aralarında uygulanmaktadır. Yeşilçam sinemasında gözlenen patrona isyan ve şiddet veya zengin üst düzey kişilere şiddet günümüzde görülmemektedir.

Bireylerin uyguladığı şiddetin sebepleri araştırıldığında intikam-cezalandırma ve ekonomik sebepler hemen hemen her filmde bireylerin şiddet uygulamadaki ana sebebini oluşturmuştur. İnsan doğası gereği bencil ve doyumsuz bir varlıktır. Dünyadaki kaynaklar ise sınırlıdır. Ekonomik sebepler insanlık tarihinden beri var olan hatta günümüz kapitalist sisteminde kendini daha çok gösteren bir sebeptir. Çünkü birey toplumsal yaşamda hayatını var etmesi için çok zorlu şartlarda çalışması gerekmektedir. Kapitalist sistemde ihtiyaç olmayan şeylerin ihtiyaçmış gibi gösterilmesi ve insanların belli bir yaştan sonra hayatı arayış yerine kendine robotmuş gibi çalışmaya zorlanan sistem şiddeti arttırmaktadır.

Bireyler filmlerde intikam-cezalandırma olarak şiddet uyguladığı gözlenmiştir. Bu durum insanın yapısı gereğidir. Sonuçta insan kendine nasıl davranılırsa karşılığını verir. Etkiye-tepki prensibi bu duruma güzel bir örnektir. Kendine kötü davranılan, aşağılanan, şiddet uygulanan bireyler aynı şekilde karşılık vererek bir anlamda intikamını almaya çalışmaktadır.

Sinema toplumdaki olayları yansıtan bir kitle iletişim aracıdır. Toplumu oluşturan bireyin uyguladığı şiddetin temelleri araştırıldığında karşımıza intikam ve ekonomik sebeplerin dışında etkenlerin de olduğu ortaya çıkmaktadır. Yani sosyo-psikolojik bir olgu olarak incelendiğinde bireyin uyguladığı şiddeti ortaya koyan teoriler mevcuttur. Davranışçılık teorisine göre bireyin yapmış olduğu davranışların temeli edimsel koşullanma ve pekiştireçler etken olduğu savunulur. Teorinin ana savunucusu Skinner'a göre birey vermiş olduğu davranışlarda kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini savunur. Bu davranışları ortaya koyarken sadece çevresel faktörler ve pekiştireçlerin etken olduğunu ileri sürmüştür. Bu durumda birey yapmış olduğu saldırgan tutumu sadece öğrenme ile ortaya koymaktadır. Hatta Skinner “bana aynı anneden doğmuş ikizler verin birini dilenci yaparken, diğerini avukat yada mühendis yapabilirim” sözüyle bireyin pekiştireç ve çevresel faktörlerle bir şeyler yapabildiği iddiasını savunur. Ancak bu durumun öyle olmadığını genetik faktörlerin ve buna bağlı

başka faktörlerinde önemli bir etken olduğu unutulmamalıdır. İnsanları istediğiniz kadar köle yapmaya çalışsanız da bu durumda farklı sonuçlar elde edileceği “*Truman Show*” filmi örneğinde olduğu gibi gözlenebilmektedir. Aynı durum bizim evrenimizde “*Kahpe Bizans*” filmi için verilebilir. Çevre şartları ne kadar farklı olursa olsun Süper Gazi’nin çocukları yine de bir Türk gibi davranmaktadır.

İnsanın şiddet uygulamasının temelindeki teorilerden bir tanesi de engelleme-saldırganlık varsayımdır. Bu varsayımı ortaya koyan Dollard bireyin yapmak istediği davranış veya almak istediği herhangi bir nesneden mahrum kalması durumunda güdülere bağlı olarak saldırgan bir tutum sergilemektedir. Bireyin engellenmesi kendinden de olabileceği gibi çevresel faktörlerden de olabilmektedir. Bu durumun yaşla çok alakalı olduğu düşünülmemektedir. Çünkü bir markette almak istediği şekeri almayan ebeveyne çocuğun sergilediği şiddet sebebi ile almak istediği arabanın parasını biriktiremeyip etrafındakilere duygusal şiddet uygulayan yetişkin bir bireyin uyguladığı şiddetin temellerinde aynı sorun yatmaktadır.

Fromm birey belli bir yaştan sonra hayatı anlama ve anlamlandırma çabası içine girer. Bunun sonucunda birey aklında hep bir ideale ulaşma çabası içinde yaşar. Bu durum her birey için farklıdır. Kapitalist sistemde bireyin hayatta ulaşmak istedikleri veya idea olarak gördüğü şeye ulaşması engellenir, başka hedeflere yönlendirilirse birey saldırgan bir tutum içine girecektir. Bu durumun ortaya çıkmasında bireyin monotonlaşması ve robotlaşması da önemli bir etken olarak karşımıza çıkacaktır.

Beck yapmış olduğu çalışmada bireylerin çevreyi algılamada yapmış oldukları 6 hatadan bahsetmektedir (Aktar, 1992:38-39). Bu hatalar seçici soyutlama, büyütme veya küçültme, aşırı genelleştirme, mutlakçı iki uçlu düşünme, mantığa dayanmayan çıkarsama ve kişiselleştirme. Burada toplumda ve filmlerde en çok rastlanan aşırı genelleştirme. Çünkü bireyin birkaç deneyimini her şeye uygulayarak çıkarımlarda bulunmasıdır. Bu durum birçok Türk Komedi filminde gözlemlendiği gibi günümüzde çevremizdeki insanlarda da gözlenmektedir. Örneğin “*Düğün Dernek*” filminde Fikret’in kendine tüp parasını geç getiren birine birçok laf sayarken, aslında borç takacağını düşündüğü için duygusal şiddet uygulamaktadır. Halbuki bu kişilerden biri ailesinden biri hasta olduğu için parayı getirememiştir.

Bireyin şiddet uygulamasındaki etkenin başka bir sebebi ise İçgüdü teorisidir. Freud a göre birey çok küçük yaşta bilinç ve bilinçdışının oluştuğunu ve buna bağlı olarak davranış sergilemektedir. Bilinçdışı tutum haz ilkesiyle açıklanmaktadır. İnsan daha 6 yaşında bilinçdışı oluşur ve bu bilinçdışı istekler haz ilkesine göre baskılanır veya tatmin olmazsa ilerleyen dönemde bilinçaltındaki durum kendini yine gösterir (Freud, 2016:14-15).

Bireydeki saldırgan tutumda psikoanalitik kurama göre ödünleme mekanizması gelişebilir. Burada çevremizde çok fazla derece de olumsuz ödünleme örnekleri görmek mümkündür. Çünkü birey kendinde eksik olanı çalışarak geliştirmek yerine karşısındakine engel olma ve şiddet uygulayarak genel olarak kolayı seçmektedir.

Winnicott'da bireyin toplum içindeki saldırgan tutumunun doğuştan geldiğini ileri sürmektedir (Winnicott, 1992:5). Bireydeki saldırgan tutum daha çok küçük yaşta ortaya çıktığını ve bunu birilerinin öğretme şansının olmadığını ve uygulamış olduğu şiddetin temeli içgüdülere dayandığını söylemiştir. Aynı şekilde Lorenz'de saldırganlığın bireyde devamlı akan bir pınar gibi içgüdülerden kaynaklı olduğunu, bireyde doğuştan var olan bir durum olduğunu iddia etmiştir.

Fromm'a göre bireydeki sevgi veya yıkıcı etkilerdeki ana etken çevresel faktörlerdir. Birey kararlar alırken özgürdür ve ilk doğan birey sevgi dolu bir melege benzetilmektedir. Eğer ki birey şiddet uygular ve kötülükler yaparsa bunda ana etken kendi tercihleridir (Fromm, 1993: 57-59).

Adorno ise Otoriteriyen Karakter çalışmasında bireyin sergilemiş olduğu davranışta içinde bulunduğu otoriteye tam bir itaat ve uzlaşmacı bir tutum sergilediğini söyler. Burada bireyin yoğurulmasında içinde bulunduğu toplumun siyasi-ekonomik durumu ve inançları etkindir. Bireydeki davranışta topluma zıt olan davranışlar nefret ve şiddetle karşılığını bulur (Teber, 2001: 78-93).

Alfred Adler ise bireydeki şiddetin temelini oluşup oluşmamasında ailenin ve bireydeki toplumsallık duygusunun oluşup oluşmamasının ana etken olduğunu dile getirmiştir.

Sonuçta bireydeki şiddetin temellerinde yatan ana unsurlarla ilgili birçok bilim adamı birçok çalışma yapmış ve çeşitli teoriler ortaya koymaya çalışmıştır. Ancak burada şunu ifade etmek gerekir ki insan çok komplike bir varlıktır ve tek bir teori ile yapmış

olduğu şiddet davranışı açıklamak mümkün değildir. Bu kadar yapılan çalışmadan ortaya çıkmaktadır ki bireyin sergilemiş olduğu şiddetin temelleri içgüdülere, çevre ve pekiştireçlere ve bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyo-demografik yapısıyla ilgilidir.

Bütün insanlarda oluşan bilinç ve bilinçdışı durumuna bağlı olarak sergilediği davranışta içgüdüler önemli bir etken olmakla birlikte, yaşadığı toplumdaki inanç yapısı, siyasi ve ekonomik durumu davranışları önemli bir şekilde etkilemektedir. Bunun yanında bireyin en önemli öğrendiği yerler arasında aile ve okul gelmektedir. Burada çevre ve pekiştireçler de davranışların oluşmasında önemli birer etkidir. Bu durumu toplumsal gerçeklikleri yansıtan sinemada görmek mümkündür. Örneğin bizim toplumumuzda inanç ve kültürümüzde misafire iyi davranma hoşgörü önemli bir yer tutmaktadır. Buna bağlı olarak mültecilere şiddet filmlerde gözlenmemektedir. Yada kültürümüzde ataerkil sistemden geldiğinden şiddeti uygulayanların genellikle babalar olurken şiddete maruz kalanların anne ve çocuklar olduğu görülmüştür. Bireyin sergilediği şiddet de aynı anneden doğan üçüzün farklı çevrelerde farklı şiddet eğilimi gösterdiği görülmektedir. Ancak içlerindeki Türk karakteri hiçbir şekilde yok olmaması ise içgüdülerle açıklanabilir.

Sinema toplumda yaşanmışlıkları yansıtan bir kitle iletişim aracıdır. Şiddet ise toplumsal yaşamın var olduğu sürece kendini gösteren bir olgudur. Sinema çeşitli ideolojileri kendi dilini oluşturarak insanlara empoze etmektedir. Sinemada filmler komedi filmi olsa dahi şiddet estetize edilmiş ve duygusal ve fiziksel şiddet bütün filmlerde gözlenmiştir. Şiddet insanlara kötü bir şekilde değil, sempatik nefret söylemi estetize edilerek seyirciye sunulmuştur. Bu durumda şiddet bir anlamda meşrulaştırılmış olmaktadır.

Sonuç olarak bireyin sergilemiş olduğu şiddetin temellerine inildiğinde, bireydeki şiddet içgüdüleri, çevre ve pekiştireçler ve bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyo-demografik yapısının etken olduğu söylenebilir. Bunun yanında çalışma evrenindeki filmlerde gözlenen şiddetin temel sebepleri ise ekonomik sebepler, eğitimsizlik ve intikam alma/cezalandırma olarak saptanmıştır.

KAYNAKÇA

- Abdulahakimoğulları, E. D. (2019). “Althusser’in Devletin İdeolojik Aygıtları Bağlamında Fotoğrafın Kullanımı”. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 2(1), 27-42.
- Abisel, N. (2014). *Sessiz Sinema*. Ankara. De ki yayınları.
- Abisel, N. (2016). *Popüler Sinema ve Film Türleri*. Ankara. De ki Yayınları.
- Adler, A. (2000). *Yaşama Sanatı*. İstanbul. Say Yayınları.
- Aktaş, M. (2023). “Kadına Yönelik Bilişim Suçu Mağduriyeti Siber Şiddet”. *Tam Metin Bildiri Kitabı*, 72-78.
- Andrew, J.D. (2018). *Büyük Sinema Kuramları*. Doruk Yayıncılık. İstanbul.
- Arkar, H. (1992). “Beck’in Depresyon Modeli ve Bilişsel Terapisi”. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 5(1-3), 37-40.
- Arslantepe, M. (2002). “Türk Sinemasının Kökeni Üzerine”. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (2), 88-105.
- ARSLANTEPE, M., & KOYUNCU, M. (2022). Türk Komedi Sinemasında Son Dönem Kadın Komedyenler. *The Journal of Social Sciences*, 60(60), 53-73.
- Atik, A., & Ebren, Ö. (2015). Çizgi filmlerde sempatik şiddet olgusu: TRT çocuk televizyonu örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, (8), 99-114.
- Ayla, O. Ğ. U. Z. (2019). “Anthony Burgess’in Otomatik Portakal Adlı Romanında Şiddet Ve Sosyal Öğrenme”. *Kesit Akademi Dergisi*, (10), 316-326.
- Ayrancı, İ. (2018). “Hz. Peygamberin Medine’ye Hicreti ve Bu Dönemde Uyguladığı Stratejiler Üzerine Bir Deneme”, *Kalemname*, 3(6), 44-77.
- Bakhtin, M. (2001). *Karnaval dan Romana*. (Çev: Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayrakçı, M. (2013). “Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması”. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 198-210.
- Bergson, H. (2022). *Gülme*. (Çev.: Devrim Çetinkasap). İstanbul: Kültür Yayınları

- Büyükbayram, A., & Okçay, H. (2013). “Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddeti Etkileyen Sosyo-Kültürel Etmenler”. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Derneği*, 4(1), 46-53.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Kılıç-Çakmak, E. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çoban, B. (2008). “Toplumsal İletişim Sürecinde “Öteki” ve Söylemsel-Epistemik Şiddet”. *Communication in Peace/Conflict in Communication*, 39, 39-46.
- Demir, R., Anbarpınar, E. (2020). “Mağara Alegorisi ve Gölge Arketipi Bağlamında Çağdaş Sanat Nesnesi Olarak Işık-Gölge Enstalasyonu”. *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat*, 5(11), 219-231.
- Ebren, Ö. (2022). *Dönemsel olarak Türk komedi filmlerinde sempatik şiddet olgusu ve toplumsal yansımaları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Efiliti, E. (2016). “Saldırganlıkla İlgili Kuramsal Yaklaşımlar”. *Eğitim ve Psikolojiden Yansımalar*, 17.Konya: Çizgi Yayınevi.
- Ergül Topçu, A. (2018). “Okullarda Akran Zorbalığının Yaygınlığı ve Doğası Üzerine Bir Derleme”. *Kriz Dergisi*, 26(2), 2-12.
- Erkan, Ü. (2019). “Lacan’da Öznenin Kurulumu Ve Ötekinin İnşası: Psikanaliz ve Oryantalizm”. *Turkish Studies*, 14(3), 1425-1440.
- Erten, Y, Ardalı, C. (1996) "Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları", *Cogito*, YKY, Sayı: 6-7, s. 51-65. İstanbul. Ertürk, Selahattin (1978) Diktacı.
- Fenoglio, İ. Georgeon, F. (2000). “Sunuş”, (Çev.: Ali Berktaş). *Doğu’da Mizah*, İstanbul: Yapıkredi Yayınları.
- Fişek, K. (1998). *Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi*, Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Freedman, J.L., Sears, D.O., Carlsimth, J.M. (2003). *Sosyal Psikoloji*. (Çev.: Dönmez, A.). İstanbul. İmge Kitabevi.
- Freud, S. (2016). *Psikoanaliz*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Fromm, E. (1985). *Sevme Sanatı*. (Çev.: Işıtan). İstanbul: Say Yayınları.

- Fromm, E. (1993). *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri I*. (Çev. Alpagut, Ş.) İstanbul: Payel Yayınevi.
- Fromm, E. (1995). *Umut Devrimi*. (Çev. Yeğin, Ş.). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Geçtan, E. (1998). *Psikoanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Geray, H. (2017). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Griffin, R. S., Gross, AM. (2004). Childhood bullying: Current empirical findings and future directions for research. *Aggression and Violent Behavior* 9(4):379-400.
- Gruen, A. (2005). *İçimizdeki Yabancı “Nefretin Kökenleri”* (çev: İlknur İgan). İstanbul. Çitlembik Yayınevi.
- Güleç, H. Topaloğlu, M., F Ünsal, D. & Altıntaş, M. (2012). “Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet”. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 4(1), 112-137.
- Gürhan, N. (2017). “Her Yönü İle Akran Zorbalığı”. *Türkiye Klinikleri J Psikiyatr Nurs-Special Topics*, 3(2), 175-181.
- Hayward, S. (2012). *Sinemanın Temel Kavramları*. (Çev. Uğur Kutay, Metin Çavuş) İstanbul. Es Yayınları.
- İbiloğlu, A. O. (2012). Aile içi şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2), 204-222.
- İto, K. (2012). *Türk Meddah Hikâyeleri ile Japon Rakugo (Nükteli Hikâye) Larının Mukayesesi*.
- Jung, Carl Gustav. (2005). *Dört Arketip*, Zehra Aksu Yılmaz (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Kaçar, E. (2019). “Öznenin Trajedisi”, *Aynanın Ötesine Geçmek. Dört Öge Dergisi*, 15, 75-84.
- Kara, Y. (2022). “Nitel Bir Araştırmanın Gösterdikleri: Türkiye’de LGBTQ+ Olmak”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (52), 399-415.

- Karadaş, N. (2018). “Kırbaçsız Efendiler Zincirsiz Köleler: Türk Sinemasında İktidar Bağlamında Efendi-Köle Diyalektiği”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 38-54.
- Karcioğlu, F., & Akbaş, S. (2010). “İşyerinde Psikolojik Şiddet ve iş Tatmini İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(3), 139-161.
- Keleş, A. S. (2019). *2000 Yılı Sonrası Bağımsız Türk Sinemasında İktidar İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, R., & Demirçelik, M. (2011). “Mülkiyet Kavramının Tarihsel Gelişimi Sürecinde Orta Çağ ve Reform Hareketi”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 181-190.F
- Kocacık, F. (2001). “Şiddet Olgusu Üzerine”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-7.
- Kovanlıkaya, Ç. (2016). “Feminist Eleştiri Kuramında Aydınlanma Düşüncesini Yeniden Tartışmak”. *Felsefelogos*, (62), 33-52.
- Kracauer, S. (2011). *Caligari'den Hitler'e*. İstanbul. De ki yayınları.
- Lacan, J. (1994). *Fallusun Anlamı*. Çev. Saffet Murat Tura. İstanbul: Afa Yayınları.
- Mahmut, K. (2020). “Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Gruplara Yönelik Şiddet”. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*, (4-5), 231-243.
- Mahmut, M. (2023). “Sosyal Kimlik Teorisi ve Göçmen Kimliğinin Ötekileştirilmesi Süreci: Stereotipleştirmeye Yönelik Psikopolitik Bir Analiz”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 18(2), 470-489.
- Mil, H. İ., & Şanlı, S. (2015). “Sporda Şiddet ve Medya Etkisi: Bir Maçın Analizi”. *Electronic Journal of Social Sciences*, 14(55), 231-247.
- Morreall, J. (1997), *Gülmeyi Ciddiye Almak*. (Çev. Kubilay Aysevener-Şenay Soyer). İstanbul. İris Yayıncılık.
- Orwell G. (2017). *1984*. İstanbul: Can Yayınları.
- ÖRN, Ü. Y. (2011). “Türk Sineması’nda Türler Üzerine Bir İnceleme (1970-1980)”. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 6(23) , 3866-3877.

- Özsöz, C. (2014). “Pierre Bourdieu: Simgesel Şiddet, Eğitim, İktidar”. *Cogito*, 76, 290-311.
- Platon (2005). *Devlet*. (çev: Veysel Atayman, Cenk Saraçoğlu) İstanbul: Bordo-Siyah Yayınevi.
- Polat, O. (2016). “Şiddet”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Ryan, M.& Kellner, D. (2016). *Politik Kamera* (Çev: Elif Özsay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sanders, B. (2001). *Kahkahanın Zaferi*. (Çev.: Kemal Atakay) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Semercioğlu, B. (2021). *Artaud'nun " Vahşet Tiyatrosu" Bağlamında Köy Seyirlik Oyunlarının İncelenmesi*. (Master's thesis), Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, F. (2019). *1970lerden 2010lara Türk Sinemasında Komedi Karakterlerinin Toplumsal Değişimi* (Master's thesis), İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şener, S. (1998). *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Teber, S. (2001). *İnsanın Hiçleşme Serüvenine Giriş-Politik Psikoloji Notları*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Teksoy, E. (2015). *Kemal Sunalın Şaban Tiplemesinde Charlie Chaplin ve Şarlo Tiplemesinin Etkileri*. (Master's thesis), İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkan, H. K. (2022). “Altın Bülbül” Masalının Jung’un Arketipsel Sembolizm Kuramı Bağlamında İncelenmesi”. *Asya Studies*, 6(22), 117-124.
- Türkçapar, M. H., & Sargın, A. E. (2012). “Bilişsel Davranışçı Psikoterapiler: Tarihçe ve Gelişim”. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 7-14.
- Türkdoğan, O. (1985). *Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği*. Ankara: Mayaş Yayınevi.
- Usta, A. (2009). “Etnik Şiddet Olgusu Üzerinden Sosyo-Psikolojik Bir Değerlendirme”. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11 (2) , 87-106

- Uygun, E. & Akbulut, D. (2018). “Karnavalesk Kuramı ve Instagram Ortamına Yansımaları”. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 2(2), 73-89.
- Uysal, M. T., & Altunay, Z. (2020). “Yaşlılara Yönelik Şiddet: “Beyaz Melek” Filmi Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(28), 726-737.
- Ünlü, A. (2007). “Şiddete Gülmek: Geleneksel Türk Tiyatrosunda Şiddet ve Mizah”. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 24(24), 27-41.
- Ünsal, A. (1996). “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, *Cogito*. Sayı 6-7. Kış-Bahar, 29-36.
- Winnicott, D. (1992). *Saldırganlık ve Duygusal Gelişimle İlişkisi*. (N. Güngörmüş, Çev.) İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Yardımcıoğlu, D. (2018). “Türk İş Hukukunda İşyerinde Şiddet ve Uygulanacak Hukuki Yaptırımlar”. *International Journal of Social and Humanities Sciences*, 2(2), 144-160.
- Yavuzer, N. (2013). “İnsanın Saldırgan Ve Yıkıcı Doğasını Anlamak”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, Yıl:12 Sayı:23, 2013, 43-57.
- Yaylagül, L. (2018). *Kitle İletişim Kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yıldırım A., Şimşek H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yumurtacı, G. (2020). “Televizyonda ve Dijital Platformda Durum Komedi: Jet Sosyete Örneği”. *Beykoz Akademi Dergisi*, 8(1), 280-304.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.sdplatform.com/Dergi/1382/Siddet-turleri-ve-uygulandiklari-ortamlara-gore-cesitleri.aspx> (erişim tarihi:20.01.2024)

<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (erişim:01.02.2024)

<https://turkiye.unfpa.org/tr/ev-ici-siddet-raporu-basin-bulteni> (erişim:04.02.2024).

<https://ourworldindata.org/suicide> (erişim:04.02.2024).

<https://www.unicef.org> (erişim:04.02.2024)

https://insamer.com/tr/2018-dunyanin-cocuk-karnesi_1490.html (erişim:04.02.2024).

<https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCltecisi>. Erişim:20.02.2024)

<https://www.kucukagacpsikoloji.com/siddetin-psikolojik-kokenleri>(Erişim:24.02.2024)

<https://sanatmelekesi.wordpress.com/2021/04/01/komedi-turunun-kisa-tarihi/> (erişim: 24.03.2024)

https://tr.wikipedia.org/wiki/En_%C3%A7ok_izlenen_T%C3%BCrk_yap%C4%B1m%C4%B1_100_film (erişim:22.04.2024).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Mehmet Fatih Karaoğlu
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	